

Tutkintavankien näkemyksiä Jokelan vankilan toiminnoista ja niiden kehittämistä

Heidi Leppänen & Kaisa Nurmela

2021 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Tutkintavankien näkemyksiä Jokelan vankilan toiminnoista ja niiden kehittämisestä

Heidi Leppänen, Kaisa Nurmela
Sosionomi, rikosseuraamusala
Opinnäytetyö
Huhtikuu, 2021

Heidi Leppänen, Kaisa Nurmela

Tutkintavankien näkemyksiä Jokelan vankilan toiminnoista ja niiden kehittämistä

Vuosi

2021

Sivumäärä

73

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata Jokelan vankilan tutkintavangeille tarjottavien nykyisten toimintojen toteutumista sekä sitä, miten ne vastaavat niin vankien tarpeisiin kuin vankeuden tavoitteisiin. Opinnäytetyössä tarkasteltiin myös toimintojen kehittämistarpeita, johon kerättiin ehdotuksia haastatelluilta tutkintavangeilta osana haastattelua. Opinnäytetyön tilaajana toimi Jokelan vankila. Opinnäytetyön tietoperusta pohjautui vankeuden taustalla vaikuttaviin tekijöihin. Opinnäytetyössä tällaisina tekijöinä huomioitiin vankeuden tarkoitus ja tutkintavankeus, syrjäytyminen sekä normaalisuusperiaate. Tietoperusta koostui vankilakuntoutuksesta painottuen kuntoutuksen pohjalla vaikuttavaan Good Lives Model -viitekehykseen sekä toimintakyvystä ja siihen vaikuttavista tekijöistä kuten arjen taidoista ja elämänhallinnasta sekä mielenterveydestä ja päihteistä.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena, jonka aineistonkeruumenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua. Aineisto koostui kolmestatoista Jokelan vankilaan sijoitetun tutkintavangin haastatteluista. Analysointimenetelmänä käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Havaittujen tulosten ja kehitysideoiden pohjalta voitiin arvioida toimintojen riittävyttä ja vastaavuutta vankien tarpeisiin sekä nostaa esiin kehittämisen kohteita. Tulosten perusteella Jokelan vankilan toiminnot vastaavat tutkintavankien tarpeisiin osittain. Lähtökohtaisesti nykyisiin toimintoihin haluttiin osallistua, mutta toimintoja oli liian vähän, eikä niitä koettu riittävän monipuolisiksi. Tulosten mukaan sellissä viettiin liikaa aikaa, jolloin suurimmaksi motiiviksi toimintoihin osallistumisessa nousi ajan käyttäminen. Toimintojen peruuntuminen oli eniten tyytymättömyyttä aiheuttava tekijä vankien keskuudessa. Keskeisimpinä kehityskohteina nähtiin toimintojen lisääminen ja monipuolistaminen sekä vahvistetussa päiväjärjestyksessä pitäytyminen. Lisäksi kehityskohteena voitiin näihin liittyen nähdä vankien tiedottamisen lisääminen sekä verkostoituminen ja yhteistyökumppaneiden hyödyntäminen toimintoja järjestettäessä.

Asiasanat: good lives model, normaalisuusperiaate, toimintakyky, tutkintavankeus

Heidi Leppänen, Kaisa Nurmela

Remand prisoners' views and ideas for development of Jokela prison's activities

Year 2021

Pages

73

The aim of this bachelor's thesis was to investigate how the activities of Jokela prison meet the needs of the remand prisoners and the aims of imprisonment. In addition, the aim was to investigate how the activities could be developed based on the interviews of the remand prisoners. This thesis was commissioned by Jokela prison. The theoretical framework is based on factors behind imprisonment such as pre-trial detention, exclusion and the normality principle. The theoretical framework consists of prison rehabilitation with an emphasis on the Good Lives Model - framework as well as performance of the prisoners and factors influencing it, such as practical life skills, life management, mental health and intoxicants.

Semi-structured thematic interviews were used as a data collection method for this qualitative thesis. The data was derived from interviews of thirteen remand prisoners at Jokela prison and the interviews were analyzed using content analysis. Based on the observed results it was possible to assess the adequacy and compliance of the activities with the needs of the prisoners and highlight areas for development. The results indicated that the Jokela prison's activities meet the remand prisoners' needs to some extent. In principle remand prisoners wanted to participate in the prison's activities but there were too few activities offered and they were not sufficiently diverse. The results revealed that the prisoners spent too much time in the cells and therefore they were motivated to participate in the activities to pass time. The cancellation of activities caused the most dissatisfaction among prisoners. The most important targets of development were increasing opportunities to participate in activities and complying with the established schedule. Additionally, informing the prisoners as well as networking and organizing activities with partners are important targets for development.

Keywords: good lives model, the normality principle, performance, pre-trial detention

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Toimintaympäristö	7
2.1	Rikosseuraamuslaitos	7
2.2	Jokelan vankila	8
3	Vankeuden taustalla vaikuttavat tekijät	10
3.1	Vankeuden tarkoitus ja tutkintavankeus.....	10
3.2	Syrjäytyminen	12
3.3	Normaalisuusperiaate	13
4	Opinnäytetyön tietoperusta	14
4.1	Kuntoutus rikosseuraamusalalla.....	14
4.2	Toimintakyky	20
4.3	Aiheeseen liittyviä aiempia tutkimuksia	22
5	Tutkimusasetelma.....	23
5.1	Tutkimuksen tarkoitus ja tavoite	24
5.2	Laadullinen tutkimus	25
5.3	Aineistolähtöinen sisällönanalyysi	26
5.4	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	29
6	Opinnäytetyön tulokset.....	31
6.1	Haastateltavien taustatiedot	31
6.2	Toimintoihin osallistumiseen vaikuttavat syyt ja toimintojen tila	32
6.3	Tutkintavankien tarpeet	36
6.4	Toimintojen kehittämiseen liittyvät tekijät.....	40
6.5	Haastateltavien esiin tuomat muut huomiot	44
7	Johtopäätökset	46
7.1	Toimintoihin osallistumiseen vaikuttavat tekijät.....	46
7.2	Toimintakyvyn tukeminen ja normaalisuusperiaatteen toteuttaminen	48
7.3	Toimintojen kehitystarpeet.....	50
8	Pohdinta	53
8.1	Opinnäytetyöprosessin ja ammatillisuuden reflektointia.....	53
8.2	Opinnäytetyön eettisyyden ja luotettavuuden pohdinta	55
8.3	Opinnäytetyön hyödynnettävyys ja jatkotutkimusehdotukset	56
	Lähteet.....	59
	Kuviot	63
	Taulukot	63
	Liitteet	64

1 Johdanto

Vankiloissa on viime vuosina vähennetty henkilökuntaa ja tiukennettu resursseja, vaikka vangit ovat entistä haastavampia. Eduskunnanoikeusasiamiehen ratkaisun (2019) mukaan vankiloiden yleisenä ongelmana on liiallinen sellissä vietetty aika, sekä vankiloiden tarjoamien vankeus- ja tutkintavankeuslain mukaisten toimintojen vähäisyys. Sellien ulkopuolella vietetyn ajan niin oikeusasiamiehen kuin kansainvälistenkin suositusten mukaan tulisi olla vähintään kahdeksan tuntia. Pelkkä sellien ovien auki pitäminen ei kuitenkaan riitä, vaan vangeille tulisi järjestää mielekästä, kuntouttavaa ja kehittävää toimintaa. (EOAK 1936/2019, 6.) Tätä ajattelua tukevat niin Rikosseuraamuslaitoksen arvot ja strategia, kuin vankeus- ja tutkintavankeuslakikin.

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää Jokelan vankilan tutkintavangeille tarjottavien nykyisten toimintojen toteutumista sekä miten ne vastaavat niin vankien tarpeisiin kuin vankeuden tavoitteisiin. Opinnäytetyön tavoitteena oli tarkastella toimintojen kehittämistarpeita vankien näkemykset ja vankilan resurssit huomioiden. Tutkintavankeuslaista nouseva normaalisuusperiaate tulee huomioida: vangeilla on oikeus saada harrastaa, tarjolla pitää olla mielekästä toimintaa kaikille ja laitostumista tulee pyrkiä ehkäisemään.

Opinnäytetyön aihe valikoitui oman kiinnostuksen sekä Jokelan vankilan tarpeiden pohjalta. Opinnäytetyön tilaajana toimii Jokelan vankila. Opinnäytetyön aihealue oli rajattu koskemaan Jokelan vankilan tutkintavankeja, joilla ei ole pakkokeinolain nojalla erillään pitämiselle syytä tai muuta syytä olla erillään. Tutkintavankilassa vankien vaihtuvuus voi olla tiuhaa eikä kaikkia toimintoja tai ohjelmia voida toteuttaa samoin kuin vankiloissa, joissa suoritetaan vankeusrangaistusta. Tutkintavangeilla ei ole rangaistusajansuunnitelmaa, jolloin toimintoihin osallistuminen ei ole pakollista. Halusimme tietää, ovatko tutkintavangeille tarjottavat toiminnot riittäviä ja miksi näihin toimintoihin halutaan, tai vastaavasti ei haluta osallistua. Tutkimuksesta esiin nousevan aineiston perusteella tehdyistä tulkinnoista voimme löytää yleistettävyyttä muihinkin tutkintavankiloihin.

Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimusmenetelmänä. Käytimme opinnäytetyössämme aineistonkeruumenetelmänä puolistrukturoitua teemahaastattelua. Opinnäytetyöhön haastateltiin 13 tutkintavankia Jokelan vankilan eri osastoilta. Haastattelujen ulkopuolelle rajattiin vankeusvangit, pakkokeinolain nojalla erillään pidettävät vangit sekä sellaiset vangit, jotka eivät puhuneet suomea tai englantia.

2 Toimintaympäristö

Opinnäytetyön toimintaympäristönä toimi Rikosseuraamuslaitos sekä Jokelan vankila. Oikeusministeriön hallinnan alainen Rikosseuraamuslaitos vastaa vankeusrangaistusten ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta Suomessa (Rikosseuraamuslaitos 2020a). Etelä-Suomen rikosseuraamusalueeseen kuuluva Jokelan vankila toimi opinnäytetyömme tilaajana. Avaamme ensin Rikosseuraamuslaitoksen tehtävää, sen tarkoitusta, arvoja ja strategiaa, minkä jälkeen siirrymme kuvaamaan Jokelan vankilaa ja sen toimintaa tarkemmin.

2.1 Rikosseuraamuslaitos

Rikosseuraamuslaitos on oikeusministeriön alaisuudessa toimiva viranomaisena, jonka toiminnan lähtökohtana on laki sekä asetus Rikosseuraamuslaitoksesta. Rikosseuraamuslaitoksen tehtävä on vastata vankeusrangaistusten ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta sekä ylläpitää laillista ja turvallista täytäntöönpanojärjestelmää. Lisäksi sen tehtävänä on edistää niin uusintarikollisuuden vähenemistä, kuin sellaisten syrjäytymistekijöidenkin katkaisemista, jotka ylläpitävät rikollisuutta. Rikosseuraamuslaitos sitoutuu yleisesti tärkeinä pidettäviin arvoihin. Arvoihin sitoutuminen tarkoittaa tuomittujen kohtelemista asianmukaisesti ja tasavertaisesta sekä toiminnan lainmukaisuutta turvaten perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Lisäksi täytäntöönpano tulee toteuttaa yksilön kasvua ja kehitystä tukien kohti rikoksetonta elämäntapaa. Organisaation toimintaa ohjaa usko ihmisen kyvystä muuttua ja kasvaa. (Rikosseuraamuslaitos 2020a; Rikosseuraamuslaitos 2020b.)

Kuvio 1: Rikosseuraamuslaitoksen toiminnan kulmakivet (Rikosseuraamuslaitos 2020b)

Rikosseuraamuslaitos muodostuu keskushallintoyksiköstä (KEHA), kolmesta rikosseuraamusalueesta, täytäntöönpanoyksiköstä sekä Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksesta. Keskushallintoyksikkö koostuu johdon tuki -yksiköstä, hallinto ja laillisuusvalvonta -yksiköstä sekä seuraamusten vaikuttavuus -yksiköstä. Lisäksi keskushallintoyksikköön kuuluu sisäinen tarkastus. Organisaatiossa Suomi jaetaan vielä toistaiseksi kolmeen rikosseuraamusalueeseen: Etelä-Suomen rikosseuraamusalue (ESRA), Länsi-Suomen rikosseuraamusalue (LSRA) sekä Itä- Ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalue (IPRA). Jokaisella rikosseuraamusalueella on oma aluekeskus (ALKE), arviointikeskus (ARKE), yhdyskuntaseuraamustoimistot sekä vankilat. Lisäksi alueisiin sisällytetään muut rangaistuksen toimeenpanoon liittyvät toimijat alueella. Täytäntöönpanoyksikkö huolehtii erilaisten seuraamusten toteutumisesta lain edellyttämällä tavalla. Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen (RSKK) tehtävänä on vastata henkilökunnan ammattitaidon ylläpidosta sekä tutkinto- ja täydennyskoulutuksista. (Rikosseuraamuslaitos 2019a.)

Rikosseuraamuslaitoksessa on meneillään organisaatorakenteiden kehittäminen nykyistä yhtenäisemmäksi virastoksi. RISE 2.0 -nimellä kulkeva hankkeen toteutuessa suunnitelmien mukaan, jaetaan nykyisen organisaatorakenteen sijaan Rikosseuraamuslaitos aivan uudelleen uusien vastuualueiden mukaan, joita olisi neljä. Nämä vastuualueet olisivat kehittäminen ja ohjaus, asiakasprosessit, hallinto- ja tukipalvelut sekä operatiivinen toiminta. Operatiivisen toiminnan alla olisi 11 rikosseuraamuskeskusta. Näiden lisäksi organisaatioon kuuluisi sisäinen tarkastus sekä johdon tuki, jotka toimisivat Rikosseuraamuslaitoksen pääjohtajan alaisuudessa. Tämä uusi jakautuminen poistaisi nykyisen keskushallintoyksikön sekä rikosseuraamusalueet. Uudistuksen avulla voidaan parantaa asiakkaiden tasavertaisuutta ja oikeuksien toteutumista yhtenäisempien toimintatapojen ja asiakasprosessien käyttöönoton myötä. (Rise 2.0 2020, 23-39.)

2.2 Jokelan vankila

Jokelan vankila on osa Etelä-Suomen rikosseuraamusaluetta ja se sijaitsee Tuusulassa, Jokelan keskustassa. Vankilaan kuuluu 84-paikkainen suljettu puoli sekä 40-paikkainen avovankilaosasto. Suljetulle puolelle sijoitetut vangit koostuvat pääasiassa tutkintavangeista, mutta vankilaan voidaan sijoittaa tarvittaessa myös vankeusvankeja tai sakon muuntorangaistusta suorittavia vankeja. (Rikosseuraamuslaitos 2020c.)

Suljetun vankilan puoli on jaettu neljään osastoon. Yksi osastoista on päihitteetön sitoumusosasto, jossa kaikki vangit ovat sitoutuneet päihitteettömyyteen ja sen testaamiseen. Lisäksi kaikki osaston vangit osallistuvat joko työ- tai opiskelutoimintaan. Toinen osasto on pakkokeinolain nojalla erillään pidettävien vankien osasto, jossa vangeilla on raskaita yhteydenpitorajoituksia, eivätkä he ole tekemisissä toisten vankien kanssa. Pakkokeinolain (806/2011) 4 luvun 1§:n mukaan keskeneräisen esitutkinnan aikana kiinni otetun, pidätetyn ja

tutkintavangin yhteydenpitoa voidaan rajoittaa, mikäli on perusteltavaa epäillä yhteydenpidon vakavasti vaarantavan tutkintavankeuden tarkoitusta. Yhteydenpitorajoitukset voivat pakkokeinolain (806/2011) 4 luvun 2§:n mukaan koskea kirjeenvaihtoa, puhelimen käyttöä, tapaamisia ja muuta yhteydenpitoa. Yhteydenpitoa ei kuitenkaan saa rajoittaa enempää kuin on välttämätöntä. Kyseiselle osastolle voidaan sijoittaa myös muusta syystä erillään olevia vankeus- ja tutkintavankeja. Erillään pitämisestä johtuen osastolla ei ole mahdollista osallistua yhteiseen työ- tai opiskelutoimintaan. Osastolla työskentelevät ohjaajat järjestävät vangeille mahdollisuuksien mukaan kuntosalikäyntejä ja muuta yksilötoimintaa.

Kolmannella osastolla vangit ovat pääsääntöisesti työ- ja opiskelutoimintaan osallistuvia, tai näihin paikkaa odottavia vankeja. Neljännelle osastolle sijoitetaan vangit, jotka eivät osallistu päivittäiseen työ- tai opiskelutoimintaan, pois lukien osaston siisteydestä vastaava vanki. Lisäksi Jokelan suljetun vankilan puolella on niin sanottu matkaselliosasto, jossa vangit odottavat osastolle tai toiseen vankilaan siirtymistä. Matkaselliosastolla ei ole työ- tai opiskelutoimintaa, sillä vangin sijoittaminen kyseiselle osastolle on väliaikaista ja lyhytkestoista.

Suljettu vankila tarjoaa tutkintavangeille vapaaehtoista työ- ja opiskelutoimintaa vankilassa. Vankilassa voi työskennellä erilaisissa pakkaus- ja kokoonpanotöissä, vaatehuollon parissa, siivoustehtävissä tai suorittaa esimerkiksi Valma-koulutuksen. Valma-koulutuksen tarkoituksena on tarjota vangeille heidän tarpeidensa mukaan erilaisia opintoja ulkopuolisten opettajien toimesta. Koulutuksessa on mahdollista suorittaa esimerkiksi keskeneräisiä perusopintoja tai osatutkintoja. (Rikosseuraamuslaitos 2020c; EOAK 1936/2019, 33.) Jokaisella osastolla toimii yksi vanki osaston puhtaanapitotehtävissä, ja lisäksi vankilan yleisistä tiloista vastaa 1-2 vankia. Pakkaamo tarjoaa töitä noin 15-18 vangille, viikkaamo 4-5 vangille ja korjausompelimo 3-5 vangille. Vankilan pihatöissä toimii vähintään yksi vanki. Lisäksi kirjaston toiminnasta huolehtii 1-2 vankia ja vankilan ruokala tarjoaa tiskaajan töitä yhdelle vangille. VALMA-opintoihin otetaan kerrallaan noin 8 vankia. (EOAK 1936/2019, 33.) Jokelan vankilassa on mahdollista suorittaa myös suomen kielen S2 -kurssi.

Jokelan vankilassa tutkintavankien kuntoutumista ja yhteiskuntaan integroitumista tuetaan useilla osa-alueilla. Vankeja motivoidaan osallistumaan joko työtoimintaan tai opiskeluun, ja lisäksi heille tarjotaan erilaisia kuntouttavia toimintoja heidän tarpeidensa mukaisesti. Kuntouttava toiminta vaihtelee tarpeen ja resurssien mukaan. Vankien on mahdollista hakeutua erilaisiin yksilökeskusteluihin ja -ohjelmiin niin valvonnan kuin erityishenkilöstönkin kanssa. Heidän on esimerkiksi mahdollista suorittaa Viisi keskustelua muutoksesta -yksilömuotoinen motivointiohjelma (VKM). Kuntouttavaa ryhmätoimintaa toteutetaan väkivaltaa käyttäneille Suuttumuksen hallinta -kurssina (SUHA) ja Antiriippuvuudet-kurssina (AR) erilaisiin päihderiippuvuuksiin. (Rikosseuraamuslaitos 2020c.) Jokelan vankilassa on mahdollista suorittaa yksilömuotoisena normaalisti ryhmämuotoinen OMA-ohjelma. Tässä tulee kuitenkin

huomioida, ettei ohjelma välttämättä sovi nykyisen rikossyytteen käsittelyyn, josta vanki on tutkintavankeudessa.

Suljetun vankilan tarjoamaa muuta toimintaa ovat erilaiset hengelliset tilaisuudet, kirjasto ja vapaa-ajan toiminnot. Vapaa-ajan toiminnot voivat olla esimerkiksi musiikkiryhmää, kuntosalia tai ylimääräisiä ulkoiluja. Vapaa-ajan toimintoja voidaan muokata tarpeiden mukaan resurssit huomioiden. Esimerkiksi kesällä 2020 koronarajoitteiden haittojen minimoimiseksi järjestettiin vangeille iltatoimintona ylimääräisiä mahdollisuuksia Skype-tapaamisiin sekä puhelimen käyttöön.

3 Vankeuden taustalla vaikuttavat tekijät

Tässä osiossa esittelemme aiheen kannalta olennaisia lähtökohtia. Tällaisia keskeisiä kohtia ovat tutkintavankeus, syrjäytyminen ja normaalisuusperiaate. Ymmärtämällä vankeuden taustalla vaikuttavia tekijöitä, voimme paremmin ymmärtää myös tutkintavankien yksilökohtaisia, kuin myös tutkintavankeudessa syntyviä tarpeita. Jos syrjäytymiseen negatiivisesti vaikuttaviin tekijöihin voitaisiin puuttua jo tutkintavankeuden aikana, voisi näiden tekijöiden kohentaminen valmentaa myös kohti rikoksetonta elämäntapaa. Rikollisuudesta irrottautumista, eli desistanssia edesauttaa elämäntyylin ja asenteiden muutokset ja vankilan toiminnoilla tähdätäänkin näihin muutoksiin tavoiteltaessa rikoksetonta elämäntapaa. Normaalisuusperiaatteen mukaisesti laitosten tulee vastata yhteiskunnan normaalioloja niin hyvin kuin se vain on mahdollista. Kohentamalla tutkintavankien sosiaalista tilannetta vankeusaikana, toteutuu tältä osin myös normaalisuusperiaate, josta kerromme myöhemmässä vaiheessa lisää.

3.1 Vankeuden tarkoitus ja tutkintavankeus

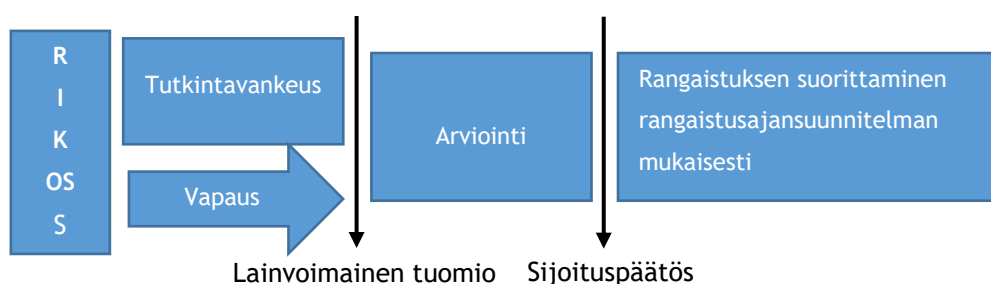
Vankeus ja ylipäätään rankaisu ovat haitallisia ja ongelmallisia asioita, joten niiden kautta tulee saavuttaa haittoja suuremmat hyödyt. Vankeusrangaistus on ultima ratio eli sen on oltava viimeinen keino. Rankaisun hyötyjä ovat yleispreventio, kuntoutus sekä inkapasitaatio. Yleispreventio on rankaisun keskeinen tehtävä. Sillä tarkoitetaan yleisestävää vaikutusta, jolloin rankaistu henkilö toimii esimerkkinä muille ja sitä kautta tavoitteena on muiden rikollisuuden ennaltaehkäisy ja vähentäminen. Yleispreventio voidaan jakaa kahteen osaan, välittömään ja välilliseen yleispreventioon. Välittömällä yleispreventiolla tarkoitetaan pelotevaikutusta, jossa rangaistuksen mahdollisuus on omiaan estämään rikolliseen tekoon syylistymisen. Välillisellä yleispreventiolla taas tarkoitetaan rangaistusten moraalialuonnetta luovaa vaikutusta. (Laine 2014, 281-282.)

Toinen rankaisun hyöty on rikollisten kuntouttaminen, mikä nojaa vahvasti RNR-, eli riski-tarvevastaavuus- periaatteeseen. RNR-periaate voidaan tiivistää lauseeseen ”Oikea asiakas, oikeassa

paikassa, oikeaan aikaan”. Kolmannella hyödyllä, inkapasitaatiolla, tarkoitetaan kyvyttömäksi ja vaarattomaksi tekemistä ja sitä kautta uusintarikollisuuden estämistä. Pitkät vankeustuomiot edustavat inkapasitaatiota, mutta yksinkertaisimmillaan se voi tarkoittaa esimerkiksi ajokieltoa. (Laine 2014, 286-292, 305-306.) Tutkintavankeudella itsessään voi olla yksi tai useampi tarkoitus. Tutkintavankeuteen vangitsemisen avulla voidaan turvata niin esitutkintaa, tuomioistuinkäsittelyä kuin rangaistuksen täytäntöönpanoakin. Lisäksi tutkintavankeudella voidaan estää rikollisen toiminnan jatkumista. (Tutkintavankeuslaki 768/2005.)

Tutkintavangit sijoitetaan aina suljettuun laitokseen, kuitenkin pääsääntöisesti eri osastolle kuin vankeusvangit. Tutkintavanki voidaan sijoittaa samalle osastolle rangaistusta suorittavien vankeusvankien kanssa, jos se on välttämätöntä turvallisuuden tai vankilan järjestyksen ylläpitämiseen liittyvien syiden takia. Lisäksi toimintoihin osallistuakseen tutkintavanki voidaan tarvittaessa sijoittaa samalle osastolle vankeusvankien kanssa. Tutkintavanki voi osallistua vankilan järjestämään tai hyväksymään toimintaan, mutta hänellä ei ole velvoitetta siihen. Siviilityöhön, siviiliopintoihin tai muuhun ulkopuoliseen toimintaan ei kuitenkaan ole mahdollista osallistua tutkintavankeudessa. (Tutkintavankeuslaki 768/2005.)

Rangaistuksen suorittaminen perustuu rangaistusajansuunnitelmaan, joka tehdään riski- ja tarvearvin pohjalta. Riski- ja tarvearviota varten määritellään vangin kriminogeeniset tekijät sekä laitosturvallisuus. Velvoite osallistua toimintoihin perustuu juuri rangaistusajansuunnitelmaan, joka laaditaan arvioinnissa vasta tuomion saatua lainvoiman. Vankeus voi alkaa tutkintavankeudesta, vangitsemisesta tai niin sanottuna itse ilmoittautumisena vapaudesta. (Arola-järvi 2012, 13-15.)

Kuvio 2: Vankeusprosessi rikoksesta rangaistuksen suorittamiseen (mukaillen Arola-Järvi 2012, 11)

Rikosseuraamuslaitos määrittelee myös vuonna 2015 annetussa turvallisuuslinjauksessaan yhteiskuntaan integroivien toimien aloittamisesta mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Vaikka tutkintavankeudessa ei vielä ole lainvoimaista tuomiota, voidaan rikolliseen käyttäytymiseen ja uusimisriskiin vaikuttaa jo tässä vaiheessa. (Turvallisuuslinjaukset 2015, 8.) Vaikka velvoitetta osallistumiseen ei ole, ovat monet tutkintavangit kuitenkin kiinnostuneita

hyödyntämään tutkintavankeusaikaa, eikä tuomion puuttuminen poista tutkintavankien ongelmia tai vankeuden aiheuttamaa problematiikkaa.

3.2 Syrjäytyminen

Vankien sosiaalisen aseman on tutkimuksissa todettu olevan usein muuta väestöä heikompa. Vangeista suurin osa kuuluu alimpiin sosiaaliryhmiin, joissa koulutuksen määrä sekä työkokemus on vähäistä. Monilta vangeilta puuttuu peruskoulun päättötodistus ja vuonna 2006 tehdyn tutkimuksen mukaan vain 17 % vangeista oli käynyt ammattikoulua yli kaksi vuotta. Alentunut työkyky ja työkyvyttömyys ovat vangeilla yleisiä ja lisäksi sairauksia, ja niistä johtuvaa hoidon tarvetta esiintyy paljon. Ennen vankilaan joutumista ansiotyössä olleita oli varsin vähän, miesvangeista 21 % ja naisvangeista 12 %. Vankien työkyvyttömyyttä ja toimintakyvyn heikentymistä selittää pitkälti päihde- ja mielenterveysongelmat sekä somaattiset sairaudet. Vankien päihdeongelmat ovat myös aiempaa monimuotoisempia. (Joukamaa 2010, 62-76.)

THL:n (2018) mukaan vaille koulutusta jääneet ovat syrjäytymisuhanalaisia, joille työttömyys ja toimeentulo-ongelmat ovat yleisiä. Useissa tutkimuksissa on todettu kouluttautumattomuuden yhteys myös psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä elämänhallinnan ongelmiin. Koska kouluttautumattomuus ja työttömyys nähdään kriminogeenisinä riskitekijöinä, tulisi vankien syrjäytymistä vähentää tukemalla kouluttautumista (Bonta & Andrews 2007, 6).

Rikosseuraamuslaitoksen visiona on valmentaa asiakkaita rikoksettomaan elämäntapaan. Vankiloissa keskeisimpänä toimena on rikoksettoman ja päihdeettömän elämäntavan tukeminen kokonaisvaltaisesti erilaisten toimintojen ja rutiinien avulla. Esimerkiksi päihdeongelmaisella vangilla päihdeongelman takana on usein myös muita ongelmia, jotka ovat olleet omiaan vaikuttamaan vangin päihdeidenkäyttöön. Tällaisia ongelmia ovat esimerkiksi juuri koulutuksen ja työkokemuksen puute, psyykkiset ja sosiaaliset ongelmat sekä muut vaikeudet arjessa selviytymisessä. Siksi onkin keskeistä huomioida vangin sosiaalinen asema kokonaisvaltaisesti, eikä keskittyä ainoastaan näkyvään ongelmaan. (Knuuti 2015.)

Asunnottomuus on monien vankien ongelmana niin ennen vankeutta, kuin vankeuden jälkeenkin. Vankiloissa tehtyjen vapauttamissuunnitelmien mukaan yli kolmasosa vapautuvista vangeista oli asunnoton. Arvio asunnottomista vaihtelee sen mukaan, onko kyseessä vankeusvanki, sakkovanki vai tutkintavanki. Moni menettää asunnon myös vankeusaikana, koska Kela myöntää asumistukea korkeintaan puoleksi vuodeksi vankeusrangaistuksen alkamisesta. Lyhyiden tuomioiden aikana asumiskustannuksia voidaan ottaa toimeentulotuessa huomioon harkinnan mukaan sama aika, mitä Kela maksaa asumistukea. Vankilasta vapautuessa asunnon saamisen merkitys korostuu, koska integroituminen yhteiskuntaan ilman asuntoa on epätodennäköisempää. (Kaurala & Iivari 2016.) Asunnottomuus lisää riskiä syrjäytymiseen (Miikkulainen 2012, 34).

3.3 Normaalisuusperiaate

Niin vankeusvankien kuin tutkintavankienkin oloja ohjaa normaalisuusperiaate. Normaalisuusperiaate nousee tutkintavankeuslain (768/2005) 1 luvun 4§ sekä vankeuslain (767/2005) 1 luvun 3§. Tutkintavankeuslain 1 luvun 4§:ssä normaalisuusperiaate ilmenee seuraavasti: ”Tutkintavangin oikeuksia ei saa tämän lain säännösten nojalla rajoittaa enempää kuin tutkintavankeuden tarkoitus, tutkintavankeudessa pitämisen varmuus ja vankilan järjestyksen säilyminen välttämättä vaativat.” Vankeuslain 1 luvun 3§:ssä normaalisuusperiaate ilmenee yksityiskohtaisemmin, mutta kiteytettynä sanoma on sama; Vankeuden täytäntöönpano ei saa aiheuttaa vangin oikeuksiin eikä olosuhteisiin muita rajoituksia kuin niitä, joista säädetään lailla tai jotka välttämättä seuraavat itse rangaistuksesta. Samaa ajavat pykälät poikkeavat sanamuodoltaan toisistaan, mutta säännön periaate on yhtenäinen. Normaalisuusperiaatteen tarkoituksena on minimoida vankeuden aiheuttamat haitat ja rajoittaa vangin oloja vain välttämättömiltä osin. Käsitteenä normaalisuusperiaate voidaan tiivistää ajatukseen ”Normaalisuusperiaatteen mukaan laitosojen tulee vastata yhteiskunnassa yleensä vallitsevia olosuhteita” (Hartoneva 2002).

Vankilassa järjestetään monenlaista kuntouttavaa toimintaa, joiden tavoitteena on lisätä vangin arkielämän taitoja ja sosiaalisia taitoja, auttaa häntä ohjautumaan ammatillisiin opintoihin tai työelämään tai muuten valmistautumaan vapautumista varten. (Rikosseuraamuslaitos 2019c.) Tutkintavangilla ei ole tuomiota, jolloin hänellä on oikeus osallistua tai olla osallistumatta vankilan järjestämiin toimintoihin, ellei rajoittamiselle ole perusteita.

Vuonna 2006 Euroopan neuvoston ministerikomitean antaman Euroopan vankilasääntöjä koskevan suosituksen sekä vankeus- ja tutkintavankeuslain nojalla, vankeusolojen tulee noudattaa normaalisuusperiaatetta. Ministerikomitean antamassa suosituksessa todetaan vangittujen säilyttävän kaikki sellaiset oikeudet, jotka rangaistukseen tai vangitsemiseen eivät itsessään kuulu. Lisäksi rajoituksia tulee olla vain välttämätön määrä ja niiden on oltava tarkoitussidonnaisia sekä noudatettava suhteellisuusperiaatetta. Suosituksessa todetaan myös, ettei resurssien puute ole peruste ihmisoikeuksia loukkaaville vankiloille. Vankilojen tulee vastata yhteiskunnan oloja ja tuettava yhteiskuntaan integroitumista. (Oikeusministeriö 2006, 24.)

Normaalisuusperiaatteen tulee toteutua niin asumisen, toimintojen kuin sosiaali- ja terveydenhuollon sekä vapaa-ajan kannalta. Vankilassa tulee olla asianmukaiset asuin- ja peseytymistilat sekä niiden tulee vastata rakennuslainsäädännön asettamia vaatimuksia. Suljetuissa tiloissa tulee olla hälytyslaite, jolla saa yhteyden henkilökuntaan. Toimintojen tulee edistää vangin yhteiskuntaan integroitumista edistämällä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan, edistää vangin ammattitaitoa sekä työ- ja toimintakykyä sekä tukea

päihteetöntä elämäntapaa. Tarjottavien toimintojen tulee olla työtä, koulutusta tai muita valmiuksia edistäviä. Vankilan on järjestettävä vangeille terveyden- ja sairaanhoito ja vangilla on oikeus myös omakustanteiseen hoitoon lääkärin luvalla. Lisäksi vangeille on pyrittävä mahdollistamaan psykologin vastaanotot. Vankia on myös tuettava sosiaalisten suhteiden ylläpidossa sekä sosiaalipalveluihin liittyvissä asioissa. (Oikeusministeriö 2006, 35-37.)

4 Opinnäytetyön tietoperusta

Tässä luvussa selvennämme kuntoutuksen tarkoitusta ja tehtävää rikosseuraamusalalla sekä kuntoutuksen vaikuttavuuteen liittyviä teorioita. Käsittelemme myös toimintakykyyn sisältyviä arjen taitojen ja elämänhallinnan merkityksiä rikoksettoman elämäntavan tukemiseksi, sekä mielenterveyden ja päihteiden käytön vaikutuksia toimintakykyyn. Opinnäytetyössämme kuntoutuksella tarkoitetaan kaikkia niitä toimia, joilla voidaan vaikuttaa tutkintavangin yhteiskuntaan integroitumiseen ja rikoksettoman elämäntavan omaksumiseen.

Suomalaisessa vankipopulaatiossa nousee esiin heikko koulutustausta, elämänhallinnan vaikeudet, mielenterveyden häiriöt ja päihdeongelmat. Huono-osaisuudesta johtuen vankilaan palataan usein viiden vuoden sisällä vapautumisesta. (Tyni & Blomster 2012, 621.) Edellä mainitut ongelmat ovat tutkintavangeilla yleisiä ja ne ovat myös syrjäytymiseen negatiivisesti vaikuttavia tekijöitä. Näihin tekijöihin vaikuttamalla jo tutkintavankeuden aikana voi olla suurta hyötyä tuettaessa rikollisuudesta irrottautumista, eli desistanssia. Vankeuden aikaisten toimintojen tarkoituksena on tukea kohti rikoksetonta elämää ja toimintojen avulla voidaan löytää uusia tapoja ja työkaluja niin ajattelun kuin asenteidenkin muuttamiseksi, että elämänhallinnan parantamiseksi. Vaikka tutkintavankien kohdalla olettamuksena on syyttömyys, saa kuitenkin osa heistä aikanaan lainvoimaisen tuomion ja siirtyy suorittamaan vankeusrangaistusta. Lisäksi kuntoutusohjelmien avulla tutkintavankien toimintakykyä voidaan ylläpitää ja parantaa. Toimintakyvyn ylläpitäminen kuuluu tutkintavangin oikeuksiin ja on osa normaalisuusperiaatteen toteutumista.

4.1 Kuntoutus rikosseuraamusalalla

Tässä kappaleessa käsittelemme vankilassa toteutettavan kuntoutuksen kannalta olennaisia tekijöitä. Selvennämme, millaisessa muodossa kuntoutusta toteutetaan, mihin sillä voidaan vaikuttaa sekä minkälaisia teorioita kuntoutuksen taustaan liittyy. Keskeisimpänä kuntoutukseen liittyvänä viitekehystenä nostamme esiin Good Lives Model -mallin. Ennen GLM-mallin esittelyä avaamme sen taustalla vaikuttavia tekijöitä ja teorioita, jotka ovat vaikuttaneet mallin syntyyn.

Rikosseuraamuslaitoksen tehtävä on ylläpitää laillista ja turvallista seuraamusten täytäntöönpanojärjestelmää, samalla vähentäen uusintarikollisuutta ja rikollisuutta ylläpitävää

syrjäytymisuhkaa. Täytäntöönpano on toteutettava tuomitun yksilöllistä kasvua ja kehitystä sekä rikoksetonta elämäntapaa tukien. (Rikosseuraamuslaitos 2020b). Rikoksetonta elämäntapaa ja vankeuden jälkeistä yhteiskuntaan integroitumista voidaan tukea jo tutkintavankeuden ja vankeuden aikana erilaisiin tarpeisiin soveltuvilla kuntoutusohjelmilla. Kuntoutus voidaan määritellä tarkoittaen kaikkia toimia, joilla pyritään vaikuttamaan vähentävästi henkilön taipumukseen syyllistyä uusiin rikoksiin ja jotka lisäävät mahdollisuuksia elää osana yhteiskuntaa sen sääntöjen mukaisesti (Laine 2014, 286).

Yhdistyneiden kansakuntien vankeinhoidon vähimmäissääntöjen neljännen säännön mukaan, ”Vankeinhoitolaitosten ja muiden toimivaltaisten viranomaisten olisi tarjottava yleissivistävää ja ammatillista koulutusta, työtä sekä muunlaista sopivaa ja saatavilla olevaa apua, kuten kuntouttavaa, moraalista, hengellistä sekä sosiaali- ja terveydenhuoltoon ja liikuntaan perustuvaa apua. Kaikki tällaiset ohjelmat, toiminnot ja palvelut tulisi toteuttaa vankien yksilöllisten hoitotarpeiden mukaisesti”. (Yhdistyneiden kansakuntien vankeinhoidon vähimmäissääntöt 2017, 22.) Koska niin suurella osalla vangeista on vankilaan saapuessa ongelmia elämänhallinnan tai päihteiden kanssa, olisi tärkeää päästä hoitamaan näitä ongelmia jo mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, kuten jo tutkintavankeuden aikana.

Tutkintavangeilla ei ole veloitetta osallistua vankilan tarjoamiin toimintoihin. Vankien ongelmien tunnistaminen ja niihin puuttuminen ovatkin suuriltaosin riippuvaisia vangin omasta motivaatiosta. Motivaatioon sitoutua kuntoutukseen voivat sosiaalisten ja terveydellisten syiden lisäksi liittyä pyrkimys osoittaa tuomioistuimelle halunsa ja kykynsä parantaa tapojaan. Lisäksi pyrkimyksenä saattaa olla sijoitteluun vaikuttaminen. (Laulumaa, Saukko & Spring-Reiman 2009.) Toimintoihin saatetaan osallistua myös esimerkiksi rahallisista syistä tai vankeusajan hyötykäytön takia.

Vankilassa järjestettävällä toiminnalla tarkoitetaan työtä, koulutusta tai muita vangin valmiuksia edistäviä toimintoja. Kuten myös Vankeuslain (767/2005) 8 luvun 1§:ssä sanotaan, on toimintojen järjestämisen tarkoituksena edistää vangin sijoittumista yhteiskuntaan. (Rikosseuraamuslaitos 2019b.) Tässä opinnäytetyössä kuntoutuksella tarkoitetaan kaikkia niitä toimia, jotka vaikuttavat vangin yhteiskuntaan integroitumiseen ja rikoksettoman elämäntavan omaksumiseen. Kuntoutukseksi voidaan nähdä myös lääketieteelliset kuntoutukset kuten fysioterapia, psykoterapia tai korvaushoito, mutta tässä opinnäytetyössä keskitytään ei-lääketieteellisiin kuntoutusmuotoihin.

Kuntoutus voidaan jakaa sosiaaliseen kuntoutukseen, toimintaohjelmiin sekä yhteisökuntoutukseen. Sosiaalinen kuntoutus tarkoittaa sosiaaliohjauksen ja sosiaalityön kautta tarjottavaa tukea sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseksi, syrjäytymisen ehkäisemiseksi sekä osallisuuden lisäämiseksi. Sosiaalista kuntoutusta voi olla esimerkiksi yksilöllinen tuki ja lähityö, erilaiset toiminnalliset ryhmät sekä vertaistuki. Käytännössä siihen kuuluvaksi voidaan katsoa

kaikki sellainen, joka liittyy ihmisten välisiin suhteisiin. (THL 2015; Rantanen 2009, 110.) Vankiloissa sosiaalinen kuntoutus painottuu toimintaan, jonka avulla voidaan lisätä arkielämän taitoja, sosiaalisia taitoja sekä edistää vangin selviytymistä vapaudessa (Rikosseuraamuslaitos 2019c).

Toimintaohjelmat kuntoutuksessa voivat olla erilaisia rikosperustaisia ohjelmia, motivointiohjelmia, päihdekuntoutusohjelmia tai yleisohjelmia. Kaikkia ohjelmia yhdistää tavoite parantaa vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan. Ohjelmat ovat toimintoja, jotka sisältävät strukturoituja työskentelymuotoja ja joilla on tarkoitus vaikuttaa rikollisuudesta irrottautumiseen. Osa käytössä olevista ohjelmista on akkreditoituja, eli ne soveltuvat hyväksytysti käyttötarkoitukseensa tavoitteellisessa ohjelmatyössä, ohjelmat täyttävät niille asetetut kriteerit sekä vaikuttavat oikein käytettynä vähentävästi uusintarikollisuuteen. Koska ohjelmia on erilaisia erilaisiin tarpeisiin, on niiden laajuudet ja menetelmätavat aina ohjelmakohtaisia. (Rikosseuraamuslaitos 2020d.)

Päihdekuntoutusohjelmat ovat osa päihdekuntoutusta, jota toteutetaan niin ryhmämuotoisena kuntoutuksena kuin yksilötyönäkin. Päihdekuntoutusta voidaan toteuttaa myös yhteisömuotoisesti, jolloin keskiössä ohjelmatoiminnan lisäksi on yhteisöllisyys ja vertaisuus. (Rikosseuraamuslaitos 2020e.) Rikosperusteiset ohjelmat on suunnattu aina tiettyyn rikostyyppiin syyllistyneille henkilöille ja niissä keskitytään juuri kyseiseen rikostyyppiin liittyviin tekijöihin. Ohjelmiin osallistuakseen ei tarvitse olla suorittamassa tuomiota juuri kyseisestä rikoksesta, vaan riittää, että esimerkiksi kokee tarvitsevansa apua asiaan. Motivointiohjelmien tarkoituksena on motivoida muutokseen ja ne ovat lyhyitä yksilö- tai ryhmämuotoisia ohjelmia. Yleisohjelmat ovat ohjelmia, joilla pyritään vaikuttamaan rikolliseen käyttäytymiseen. Näiden ohjelmien avulla osallistujat pyrkivät arvioimaan toimintansa seurauksia eri näkökulmista. Yleisohjelmia voidaan tarjota hyvinkin laajalle joukolle vankeja. (Rikosseuraamuslaitos 2020d.)

Kuntoutuksesta puhuttaessa on mainittava What Works -ajattelun periaatteet, sekä RNR-malliksi (Risk-Need-Responsivity model) kutsuttu riski-, tarve- ja vastaavuusperiaate. What Works -periaatteet ovat tavoitteellisen, kuntouttavan ohjelmatyön varhaisia vaikuttajia. What Works -periaatteiden mukaan hyvin suunnitellut ja tarkoitukseensa strukturoidut toimintaohjelmat vankeuden aikana vaikuttavat uusintarikollisuuden vähenemiseen myönteisesti. (Lavikkala 2011, 94-95.) What Works -suuntauksessa otettiin huomioon riskitekijöiden yhteys rikolliseen käyttäytymiseen, jonka myötä kehittyi RNR-malli, johon kuntoutus nojaa tänä päivänä vahvasti. RNR-malli perustuu pääasiassa sosiaalisen oppimisen teorioihin. Teorioiden perusajatuksena on, että rikollinen käyttäytyminen on opittua, joten sen tilalle voidaan oppia uusia toimintamalleja tai siitä voidaan oppia kokonaan pois. Käyttäytymisen malleja voidaan oman toiminnan lisäksi oppia niin mediasta kuin muidenkin toimintaa havainnoimalla. (Tyni 2015, 59-60; Bonta & Andrews 2007, 13.)

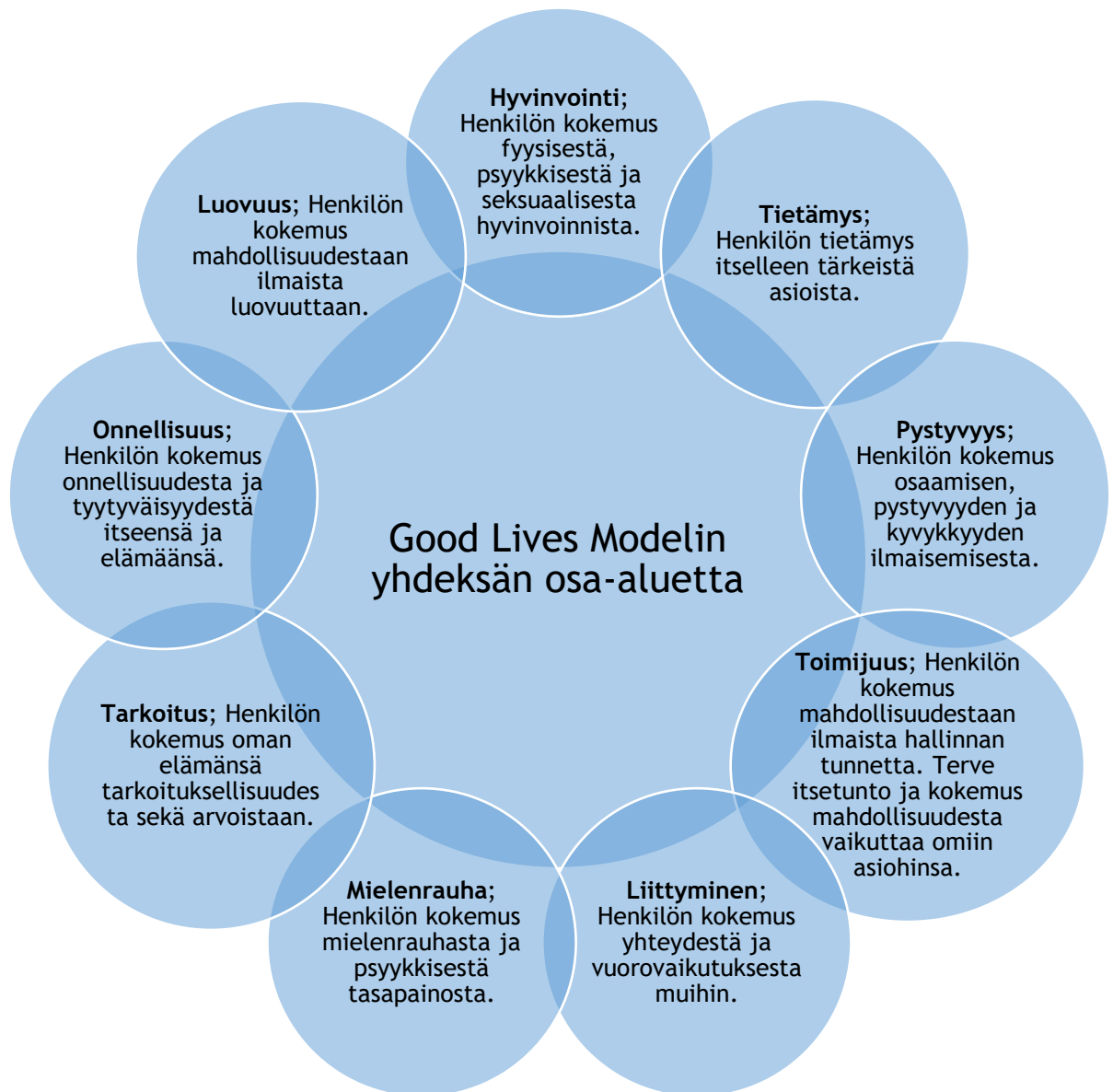
RNR-mallin ja What Works -ajattelun mukaisesti uusimisriskiä voidaan ennustaa tunnistettaessa kriminogeeniset tekijät, jotka vaikuttavat rikolliseen käyttäytymiseen. Kriminogeeniset tekijät voidaan jakaa staattisiin ja dynaamisiin riskitekijöihin. Staattiset riskitekijät ovat laadultaan pysyviä tekijöitä, jotka lisäävät uusimisriskiä. Niihin ei kuitenkaan pysyvyyden ja muuttumattomuuden takia voida vaikuttaa. Tällaisia riskitekijöitä ovat esimerkiksi ikä ja sukupuoli. Dynaamiset riskitekijät ovat kriminogeenisiä tekijöitä, jotka muuttuvat, ja siten niihin voidaan vaikuttaa. Vaikka kriminogeenisiä tekijöitä voidaan määrittää, ovat ne vaikutukseltaan henkilökohtaisia. Toiselle henkilölle heikot sosiaaliset taidot voivat olla rikolliseen käytökseen vaikuttava tekijä, kun taas toiselle sillä ei ole merkitystä. (Bonta & Andrews 2007, 5.)

Keskeisimpiä dynaamisia riskitekijöitä ovat epäsosiaaliset persoonallisuuden ja temperamentin piirteet, kuten impulsiivisuus, rikosmyönteinen asenne ja arvot, rikosmyönteinen lähipiiri ja rikoksettomuutta tukevan verkoston puuttuminen, riippuvuudet, koulutuksen puute ja työttömyys sekä heikot sosiaaliset taidot. (Bonta & Andrews 2007, 5-6.) Staattisten ja dynaamisten riskitekijöiden lisäksi voidaan määrittellä suojaavat tekijät. Suojaavat tekijät ovat sellaisia henkilökohtaisia ominaisuuksia tai sosiaalisia tekijöitä, joiden voidaan nähdä madaltavan uusimisriskiä. Ne voivat ehkäistä uusimisriskitekijöitä tai kumota ne kokonaan. Suojaavista tekijöistä voidaan puhua myös voimavaroina. Suojaavia tekijöitä voivat olla esimerkiksi henkilön kyky työntekoon tai hyvät sosiaaliset taidot. (Arola-Järvi 2012, 32.) Koska tutkintavangeilla ei ole rangaistusajan suunnitelmaa, ei riskitekijöitäkään voida suoranaisesti määrittellä, mutta viitteet niihin voidaan huomioida. Dynaamiset riskitekijät voivat lisätä uusimisriskiä, kuin myös syrjäytymistä. Näin ollen jo yhteiskuntaan integroitumisen kannalta niihin tekijöihin, joihin vaikuttaminen on hyödyllistä, kannattaa myös tarjota vaikuttamismahdollisuuksia.

What Works ja RNR -periaatteiden rinnalla vaikuttava yksilön vahvuuksia ja myönteistä lähestymistapaa painottava Good Lives Model (GLM) eli mielekkään elämän malli nähdään aiemmin esiteltyjen mallien täydentäjänä. GLM keskittyy tulevaisuuden tavoitteisiin, muutosmotivaatioon, vahvuuksien löytämiseen sekä asiakkaan ja työntekijän väliseen yhteistyöhön tavoitteiden saavuttamiseksi. (Lavikkala 2011, 128-134.) GLM-mallin mukaan ihmisen toimintaa ohjaavat ensisijaiset tarpeet, jotka kuvaavat yksilön arvoja tai mielekkään elämän prioriteetteja. Ensisijaisiin tarpeisiin pyritään toissijaisten tarpeiden avulla. Olettamuksena on, että jokainen ihminen tavoittelee ensisijaisia tarpeita, mutta tarpeiden painotus vaihtelee yksilökohtaisesti. (Vilkas 2019, 1-2; Ward & Fortune 2013, 34.) GLM-mallin mukaisessa työskentelyssä tarkoituksena on tunnistaa nämä tarpeet ja löytää keinoja, kuinka niitä voidaan saavuttaa ilman rikollista tai haitallista käyttäytymistä. (Tyni 2015, 65-66.)

Ensisijaisia tarpeita voidaan katsoa olevan yhdeksän, tai yksitoista. Alun perin Ward ja kollegansa määrittelivät kaikille yhdeksän perustarvetta, mutta myöhemmin Ward ja Gannon

jakoivat kaksi tarvetta vielä kahteen osaan. (Ward & Fortune 2013, 35.) Jokelan vankilassa hyödynnetään yhdeksän tarpeen ympyrää, joten tarkastelimme GLM-mallia sen kautta.

Kuvio 3: Good Lives Model (mukailten Ward & Brown 2004, 247; Vilkas 2020, 58)

Good Lives Modelin mukaan rikollisuus on joko suoraan tai välillisesti yhteydessä henkilön tarpeisiin. Henkilö voi esimerkiksi pyrkiä tavoittelemaan luovuuden tarvettaan töhrimällä julkisivuja. Rikollinen käyttäytyminen liittyy ongelmallisiin keinoihin tarpeita tavoitellessa, joidenkin tarpeiden ylikorostumiseen, ensi- ja toissijaisten tarpeiden väliseen logiikan puutteeseen sekä rakenteellisiin esteisiin ja/tai yksilön kykenemättömyyteen muovata mallia muuttuvassa elämäntilanteessa. (Ward & Fortune 2013, 37-38.)

Rikoksiin syyllistymisen voidaankin nähdä olevan yhteydessä joko välittömästi tai välillisesti ensi- ja toissijaisiin tarpeisiin. Välittömissä tapauksissa tarpeen ja käytöksen yhteys on selkeä. Välitöntä yhteyttä kuvastaa esimerkiksi tilanne, jossa yksilö ei kykene saavuttamaan läheistä suhdetta aikuisen kanssa puutteellisten sosiaalisten taitojensa takia, joten hän pyrkii tarpeen täyttämiseen harjoittamalla rikollista seksuaalista toimintaa. Välillinen yhteys ilmenee, kun tarkoituksena ei ole rikoksen tekeminen, mutta henkilö syyllistyy rikokseen tarpeidensa tyydyttämisen ”sivuseurauksena”. Ensisijaisten tarpeiden tavoittelu heijastuu aina jollain tasolla henkilökohtaisiin olosuhteisiin, ja odottamattomat vaikutukset voivat lisätä rikoksen todennäköisyyttä. Tarpeiden ristiriita voi esimerkiksi johtaa parisuhteen päättymiseen, josta voi seurata yksinäisyyden tunnetta ja alakuloisuutta. Nämä negatiiviset tunteet koetaan liian suuriksi, joten selviytymisstrategiana käytetään päihteitä. Päihteiden käyttö johtaa hallinnan menettämiseen, ja henkilö syyllistyy rikokseen. (Ward & Fortune 2013, 37-38.)

Tarve-ajattelun lisäksi GLM-malli huomioi uusimisriskin vähentämisen ja jokainen mallin ensisijaisista tarpeista onkin yhdistettävissä RNR-mallin yhden tai useamman kriminogeenisen tarvetekijän kanssa. Esimerkiksi tietämys - rikollisuutta tukevat ajattelumallit ja asenteet, mielenrauha - heikko tunnesäätely, liittyminen - heikot sosiaaliset taidot, onnellisuus - addiktiokäyttäytyminen. GLM-mallin mukaisessa kuntoutuksessa keskitytään yksilön arvoihin, rooleihin, käytäntöihin ja toimiin, joiden avulla hän voi saavuttaa ensisijaiset tarpeensa hyväksyttävillä keinoilla. Jotta toimintatapojen tai keinojen muuttamisesta on hyötyä, on niiden oltava henkilökohtaisesti merkittäviä ja vastattava yksilön omia mieltymyksiä ja voimavaroja. (Ward & Fortune 2013, 38-41.)

Good Lives Modelin näkemyksen mukaan on olemassa kaksi tapaa, sisäisten ja ulkoisten valmiuksien vahvistaminen, joiden kautta riskejä voidaan vähentää ja desistanssiprosessia edistää. Kun ensisijaisten tarpeiden saavuttamiseen vaadittavia sisäisiä ja ulkoisia valmiuksia vahvistetaan sosiaalisesti hyväksyttävillä ja yksilölle mielekkäillä tavoilla, voidaan suoraan vaikuttaa kriminogeenisiin tarvetekijöihin. Esimerkiksi rakennuslalle kouluttautumiseen vaadittavien taitojen oppiminen voisi helpottaa henkilön keskittymis- ja tunnesäätelytaitojen kehittymistä ja sitä myöten vähentää impulsiivisuutta, joka taas on dynaaminen riskitekijä. Toisena, riskin väheneminen voi ilmetä epäsuorasti, kun henkilö on vahvasti motivoitunut kuntoutumaan, lähtökohtanaan henkilökohtaiset intressit. Henkilö voi esimerkiksi olla valmis työskentelemään päihdeongelmansa hoitamiseksi, sillä hän haluaa metsuriksi. Näin ollen henkilön mielekkään elämän suunnitelmat vaikuttavat sekä suorasti että epäsuorasti dynaamisiin riskitekijöihin. (Ward & Fortune 2013, 38.)

Desistanssilla tarkoitetaan rikollisuudesta irrottautumista, irtautumista ja irtaantumista. Desistanssista käsitteenä, sekä määritelmänä esiintyy useita erilaisia nimityksiä. Viikki-Ripatin (2011, 199-200) mukaan tulisi käyttää käsitettä rikollisuudesta irrottautuminen, koska se kuvaa ihmistä aktiivisena toimijana, joka voi itse vaikuttaa ajatteluunsa ja toimintaansa.

Rikollisuudesta irrottautuminen voidaan ymmärtää tarkaksi ajankohdaksi, jolloin rikollinen toiminta on lopetettu tai se voi olla myös pidempiaikainen prosessi, jonka aikana henkilö vähitellen luopuu rikollisesta elämäntavasta. Yleisesti hyväksytty määritelmä lyhykäisyydessään on rikosten tekemisen lopettaminen. Prosessi voi sisältää useita retkahduksia ennen kuin lopullinen irtautuminen rikollisuudesta tapahtuu. (Tyni 2015, 66.)

Koska desistanssi on prosessi, liittyy siihen muitakin seikkoja kuin pelkkä rikosten tekeminen tai niiden lopettaminen. Rikollisuudesta irrottautumista edesauttaa elämäntyylin muutokset eli rakenteelliset vaikutukset. Työpaikan saaminen ja koulutuksen lisääminen kiinnittävät osaksi yhteiskuntaa sekä lisäävät sosiaalisia suhteita. Avioliittoon tai perheeseen sitoutuminen sekä muut merkitykselliset ihmissuhteet tukevat desistanssiprozessia. Mitä tärkeämmät ja vahvemmat sosiaaliset siteet henkilöllä on, sitä vähemmän niitä halutaan rikollisella käyttäytymisellä vaarantaa. Rikollisuudesta irrottautumiseen vaikuttaa myös henkilön kyky tiedostaa rikollisen elämäntavan haitat ja rikoksista koituvat seuraukset itselleen. Arvioidessaan haitat suuremmiksi kuin hyödyt, jää rikos todennäköisemmin tapahtumatta. Myös ikääntymisen on todettu vaikuttavan rikosten tekemiseen vähentävästi. (Healy 2010, 80-84.)

Desistanssiprozessi voidaan jakaa primaari- ja sekundaarivaiheisiin. Primaaridesistanssi käsitetään taukona rikosten tekemisestä ja sekundaaridesistanssi pysyvänä, pidempiaikaisena tilana, jolloin rikollinen käyttäytyminen on kokonaan lopetettu. Desistanssiprozessin aikana henkilö luo uutta identiteettiään ei-rikoksentehtäjäksi. Desistanssia määriteltäessä on pidetty hankalana sitä, milloin rikoksentehtäjä lasketaan irrottautuneeksi rikollisesta elämäntavasta. Yleisesti hyväksyttynä aikana on pidetty kahden vuoden jaksoa ilman uusia merkintöjä rikoksista. Toisilla kuitenkin kahden vuoden jakso voi olla vain taukoa rikosten tekemisestä. (Healy 2010, 60-61, 149.)

4.2 Toimintakyky

Toimintakyvylle tarkoitetaan ihmisen fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia edellytyksiä selviytyä jokapäiväisistä elämän toiminnoista, kuten työstä tai opiskelusta, vapaa-ajasta ja harrastuksista sekä itsestään huolehtimisesta. Toimintakykyyn vaikuttavat niin fyysinen ja psyykinen terveys sekä hyvinvointi kuin ympäristö, sosiaaliset taidot ja elämänhallinnan taidotkin. (THL 2019.) Toimintakykyyn liittyvät tekijät ovat vahvasti yhteydessä niin Good Lives Modelin mukaisiin tarpeisiin, kuin kriminogeenisiin tekijöihin. Puutteet ja ongelmat toimintakykyyn liittyvissä asioissa voivat johtaa Good Lives Modelin mukaisten tarpeiden täyttämiseen väärillä keinoilla. Tästä syystä onkin olennaista käsitellä toimintakyvyn yhteyttä Good Lives Modeliin.

GLM-mallia tarkastellessa elämänhallintaan vaikuttavia tarpeita ovat: tietämys, jolloin henkilö kokee osaavansa perusasiat; pystyvyys, jolloin henkilöllä on kokemus omasta osaamisesta, pystyvyydestä ja kyvykkyydestä; toimijuus, jolloin henkilö kokee voivansa vaikuttaa ja hallita

omia asioitaan sekä liittyminen, jolloin henkilö kokee yhteyttä ja vuorovaikutusta muiden kanssa. (Ward & Brown 2004, 247.) Näiden tarpeiden jäädessä täyttymättä, voi henkilö korvata ne väärillä keinoilla, joilla on yhteys rikolliseen käyttäytymiseen (Tyni 2015, 65-66).

Useilla rikosseuraamusasiakkailta on ongelmia arjen taidoissa ja elämänhallinnallisilla osa-alueilla. Arjen taidoilla tarkoitetaan niitä taitoja, jotka mahdollistavat yksilön selviämisen tehokkaasti jokapäiväisessä elämässä. Taitojen tarve vaihtelee kulttuurin, ympäristön ja elinolosuhteiden mukaan. Arjen taitoja ovat esimerkiksi kyky huolehtia terveydestä ja hygieniasta sekä talouden- ja ajanhallinnan taidot. Työelämään, sosiaalisiin suhteisiin ja asumiseen liittyviä taitoja tarvitaan myös osaksi arkielämän sujuvuutta. Nämä edellä mainitut taidot muodostavat yhdessä elämänhallinnan kokonaisuuden. Vankila on ympäristönä passivoiva, jolloin jo mahdollisesti valmiiksi heikot arjen ja elämänhallinnan taidot voivat heikentyä entisestään. Heikot elämänhallinta ja arkitaidot lisäävät uusimisriskiä, joten taitojen tukeminen onkin kannattavaa jo tutkintavankeudessa. (Miikkulainen 2012, 1-4, 30; WHO 2020, 17.)

Mielenterveys, päihteet ja fyysinen toimintakyky liittyvät vahvasti elämänhallintaan. Mielenterveys on hyvinvoinnin tila, jossa ihmisellä on kyky selviytyä elämän eri tilanteissa, työskennellä sekä olla osa omaa yhteisöään. Mielenterveydellä onkin keskeinen vaikutus muuhun toimintakykyyn. Mielenterveys ei riipu ainoastaan yksilöstä, vaan siihen vaikuttavat myös yhteiskunnalliset olot. Esimerkiksi sosiaalinen epätasa-arvo tai taloushuolet ovat mielenterveyttä rasittavia tekijöitä. Mielenterveyttä suojaavat useat sisäiset ja ulkoiset tekijät ja niitä kannattaakin tukea ja kehittää. Tällaisia tekijöitä ovat muun muassa sosiaalinen verkosto, fyysinen toimintakyky, vuorovaikutustaidot, toimeentulo sekä ongelmanratkaisu- ja ristiriitojen käsittelytaidot. (Mieli 2020.) Tekijöillä on yhteys niin dynaamisiin riskitekijöihin kuin Good Lives Modeliinkin. Esimerkiksi ongelmanratkaisu- ja ristiriitojen käsittelytaitojen vahvistaminen tukee niin mielenterveyttä, ennakoi uusimisriskin pienenemistä kuin liittyy GLM:n mielenrauhan ja toimijuuden tarpeisiin. (Ward & Fortune 2013, 38; Arola-Järvi 2012, 30-32.)

Päihteidenkäytössä on kyse niin mielenterveydellisistä seikoista, kuin Good Lives Modelin mukaisten perustarpeiden saavuttamisesta. Esimerkiksi onnellisuuden ja hyvinvoinnin tasapainottomuus voi johtaa Good Lives Modelin oletuksen mukaan addiktiokäyttäytymiseen. (Ward & Fortune 2013, 38.) Päihteidenkäyttö liittyy usein juuri psyykkisiin seikkoihin; tarpeeseen paeta ahdistuneisuutta, häpeää, avuttomuutta, ulkopuolisuuden ja/tai merkityksettömyyden tunnetta (Huttunen 2018).

Suurella osalla vangeista on arvioitu olevan päihderiippuvuutta. Vangit ovat myös itse nostaneet päihdeongelmat esiin esteenä rikoksettomalle elämäntavalle. Esimerkiksi 2006 tehdyssä tutkimuksessa noin 70 %:lla vangeista oli elämänaikaista alkoholiriippuvuutta ja noin 60 %:lla

huumeriippuvuutta. (Pitkänen, Kaskela, Tyni & Tourunen 2016, 24.) Joukamaan (2010, 74) laatimassa perustuloraportissa käy ilmi, että päihderiippuvuuksien esiintyminen rikosseuraamusasiakkaissa on kymmenkertaista muuhun väestöön verrattuna. Rikollinen elämäntapa rohkaisee päihteiden käyttöön ja päihteet itsessään heikentävät harkinta- ja päätöksentekokykyä. (Havio, Inkinen & Partanen 2014, 225.) Päihteet ovat myös keskeisin työkykyä alentava tekijä rikosseuraamusasiakkaiden keskuudessa (Joukamaa 2010, 56).

Toimintakyvyn tukemiselle jo tutkintavankeusaikana onkin nähtävissä useita syitä. Aiemmin esitellyn GLM-mallin yhdeksän tarpeen täyttymiseksi on arjen taitojen ja elämänhallinnan tukeminen tärkeää niin mahdollisen desistanssin kuin elämänlaadun parantamisenkin kannalta. Toimintakyvyn tukeminenkin nousee myös tutkintavankeuslaista, ja edistää normaalisuusperiaatteen toteutumista.

4.3 Aiheeseen liittyviä aiempia tutkimuksia

Opinnäytetyömme aiheeseen suoranaisesti liittyviä tutkimuksia ei ole tehty. Tutkimuksia on kuitenkin tehty aiheemme eri osa-alueisiin liittyen ja näitä hyödynämme omassa opinnäytetyössämme. Alle olemme koonneet vankeuteen ja toimintoihin liittyviä tutkimuksia.

Rantalan, Tynin, Koskenniemen, Liimataisen ja Kääriäisen (2017) tutkimuksessa ”Tutkintavankien olot ja oikeuksien toteutuminen” oli kohteena tutkintavankien asema, olot ja oikeuksien toteutuminen. Tutkimus on osa laajempaa arviointitutkimusta, jossa vuonna 2006 voimaan tulleen vankeuslainsäädännön kokonaisuudistuksen toimeenpanoa ja tavoitteiden toteutumista on tutkittu eri aineistojen ja näkökulmien avulla. Tutkintavankeuslain (768/2005) mukaan, tutkintavankia on tuettava sosiaalisessa kuntoutumisessa ja suhteiden ylläpitämisessä hänen lähiomaisiinsa tai muihin läheisiin henkilöihin sekä ohjattava asumiseen, työhön, toimeentuloon, sosiaalietuuksiin ja sosiaalipalveluihin liittyvien asioiden hoitamisessa. Mielekäs tekeminen ja arjen taitojen opettelu ovat osa tutkintavangin kuntoutumista. Toimintoihin osallistuminen kuuluu tutkintavangin oikeuksiin ja osallistuminen toimintoihin on mahdollistettava, ellei osallistumiselle ole tutkintavankeuslaissa määriteltyjä esteitä. Kuitenkin tutkimuksen tulosten mukaan esimerkiksi toimintoja ei tutkintavankeudessa ole riittävästi.

Virtasen, Aaltosen, Tynin ja Kivivuoren (2020) ”Vankilakoulutuksen vaikutus uusintarikollisuuteen ja vapautumisen jälkeiseen työssäkäyntiin” -tutkimuksessa verrattiin vankeusaikana koulutuksen suorittaneiden uusintarikollisuutta taustoiltaan samankaltaisten vankien uusintarikollisuuteen, jotka eivät suorittaneet tutkintoa vankeusaikana. Tutkimuksessa tarkasteltiin 2007-2016 vapautuneiden vankien uusintarikollisuutta maksimissaan viiden vuoden seuranta-ajalla. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, vaikuttaako vankeudessa suoritettu tutkinto uusintarikollisuuteen vapautumisen jälkeen. Tulosten mukaan koe- ja verrokkiryhmien välillä on hyvin olematon ero, eikä tutkinnon suorittaminen vankeuden aikana vaikuta rikosten

uusintaan. Kuitenkin vertaillaessa koeryhmän sisällä, ammattikoulun suorittaneita vain peruskoulun suorittaneisiin, laskee uusimisriski 31 %. Verrattaessa ylioppilastutkinnon suorittaneita peruskoulun suorittaneisiin, laskee uusimisriski 43 %. Pidemmällä aikavälillä uusimisessa ei kuitenkaan nähdä tilastollista eroa. Työllistymisen osalta tulokset ovat kuitenkin parempia. Vapautumisvuoden lopussa tutkinnon suorittaneista suurempi osa on töissä tai opiskelemassa, kuin verrokkiryhmässä.

Tulosten mukaan kouluttautumisella vankeudessa on instituutioihin sitovia vaikutuksia, mutta se ei vähennä uusintarikollisuutta. Vaikka kouluttautumisella vankilassa ei ole tilastollisia vaikutuksia uusimisriskiin, voidaan kouluttautumisen kuitenkin olettaa tehostavan vankien kiinnittymistä sosiaalisiin instituutioihin, joka on taas omiaan vähentämään rikoskäyttäytymisen riskiä. Haasteita aiheuttavia tekijöitä on kuitenkin useita, esimerkiksi oppimis- ja motivaatiovaikeudet sekä päihdeongelmat ovat vankien keskuudessa yleisiä. Haluamme tuoda myös tätä näkökantaa esiin ja voimmekin hyödyntää tutkimusta tarkastellessamme tuloksia etenkin motivaatiotekijöiden kautta yhteiskuntaan integroitumisessa. Desistanssi itsessään vaatii kokonaisvaltaisen identiteetti muutoksen, jossa mielekkään elämän löytäminen on keskiössä. Kouluttautuminen ja työllistyminen vähentävät syrjäytymistä ja mikäli niiden avulla saavutetaan henkilökohtaisia tavoitteita, on desistanssi todennäköisempää. (Virtanen ym. 2020.)

Vanha-Jaakkolan (2017) YAMK-opinnäytetyössä ”Kiinnostaako mikään vai eikö?” - Lyhytaikaisvankien näkökulmia toimintoihin osallistumisesta suljetussa laitoksessa selvitettiin lyhytaikaisvankien näkemyksiä toimintoihin osallistumisesta vankeusaikana. Tavoitteena oli vankien näkökulmien huomioiminen toimintoja kehitettäessä vankeuslain tavoitteet sekä vankien tarpeet huomioiden. Tutkimuksessa tärkeänä seikkana nostettiin uusintarikollisuuteen vaikuttaminen eli desistanssi. Käsittelemme opinnäytetyössämme samoja aiheita tutkintavankien näkökulmasta. Kuten lyhytaikaisvangeilla, myös tutkintavangeilla aika vankeudessa voi olla lyhyt, jolloin pidempiin ohjelmatoimintoihin osallistuminen ei ole mahdollista. Lyhytaikaisvangit kokivat toimintoihin osallistumisen tekevän vankeusajasta mielekkäämpää, jolloin oma hyvinvointi ja jaksaminen koettiin paremmaksi. Vanha-Jaakkolan tutkimuksen tuloksia voimme hyödyntää opinnäytetyössämme.

5 Tutkimusasetelma

Tässä luvussa esittelemme opinnäytetyön tutkimuskysymykset, tavoitteen sekä kerromme tutkimuksen toteuttamisesta. Kuvataessamme tutkimuksen toteutusta esittelemme käytettyä tutkimusmenetelmää, aineiston keruutapaa sekä valitsemaamme aineiston analyysimenetelmää. Lisäksi kerromme tutkimuksen eettisyydestä ja luotettavuudesta.

5.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyön aihe valikoitui omien mielenkiinnonkohteiden, kokemusten ja suosittelujen kautta. Jo opintojen aikana keskeisenä kiinnostuksen kohteena on ollut rikollisuuteen vaikuttaminen ja rikollisuudesta irrottautuminen. Toisen opinnäytetyön tekijän työskennellessä Jokelan vankilassa, korostui vankien puheissa selkeästi toimintojen merkitys. Kesällä 2020 toimintoja jouduttiin henkilöstöpulan takia perumaan suhteellisen usein, mikä herätti vangeissa levottomuuksia. Yhdeksi puheenaiheeksi niin vankien, kuin virkamiesten keskuudessa nousi, miten toimintoja voitaisiin kehittää? Lisäksi olimme kiinnostuneet siitä, miten jo olemassa olevat toiminnot koetaan niin laadultaan ja riittävyydeltään, kuin vankien tarpeisiin vastaavuudeltaan.

Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata Jokelan vankilan tutkintavangeille tarjottavien nykyisten toimintojen toteutumista sekä selvittää, miten ne vastaavat niin vankien tarpeisiin kuin vankeuden tavoitteisiin. Opinnäytetyön tavoitteena on tarkastella myös toimintojen kehittämistarpeita, minkä vuoksi kehittämisehdotuksia kerättiin suoraan haastateltavilta osana haastattelua. Opinnäytetyössä huomioidaan vankien sanoittamien tarpeiden lisäksi sellaiset tarpeet, jotka ovat vankeuden tarkoituksen ja tavoitteiden kannalta olennaisia. Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää Jokelan vankilan toimintojen kehittämisessä.

Opinnäytetyön tutkimuskysymyksiä ovat:

- 1. Mistä syystä tutkintavangit osallistuvat Jokelan vankilan tarjoamiin toimintoihin?*
- 2. Miten Jokelan vankilan toiminnot tukevat tutkintavankien toimintakykyä ja edistävät normaalisuusperiaatteen toteutumista?*
- 3. Miten toimintoja tulisi kehittää tutkintavankien näkemykset huomioiden?*

Tutkimuskysymyksiin vastataksemme keräsimme aineistoa puolistrukturoidun teemahaastattelun avulla. Haastattelun teemat sekä tukikysymykset on johdettu tutkimuskysymyksistä niin, että saatua aineistoa tarkastellessa kokonaisvaltaisesti saadaan vastaukset tutkimuskysymyksiin.

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tavoitteena on selvittää sitä, mistä syystä tutkintavangit osallistuvat Jokelan vankilan tarjoamiin toimintoihin. Kysymys on olennainen tutkintavankien toimintakyvyn ja normaalisuusperiaatteen kannalta, sillä tutkintavangeilla ei ole velvoitetta osallistua toimintoihin. Tavoitteen saavuttamiseksi kysimme haastatteluissa mistä syystä toimintoihin osallistutaan tai ei osallistuta sekä mitä toimintoihin osallistuminen on haastateltavalle antanut. Tutkimuskysymyksen kautta selviää se, millaiset tekijät motivoivat tutkintavankeja osallistumaan.

Toisen tutkimuskysymyksen tavoitteena on selvittää Jokelan vankilan jo olemassa olevien toimintojen tilaa, niiden toimintakykyä tukevia piirteitä sekä normaalisuusperiaatteen toteuttamista. Tavoitteen saavuttamiseksi esitimme haastateltaville kysymyksiä koskien toimintoihin osallistumista, toimintakykyä ja tarpeita. Lisäksi kysyimme toimintojen riittävydestä. Pohdittaessa vastauksia ensimmäiseen tutkimuskysymykseen, on olennaista huomioida myös muut tutkimuskysymykset.

Kolmannen tutkimuskysymyksen tavoitteena on selvittää miten Jokelan vankilan toimintoja tulisi kehittää tutkintavankien näkemykset huomioiden. Tavoitteen saavuttamiseksi kysyimme tutkintavankien näkemyksiä nykyisiin toimintoihin sekä sitä, mistä haastateltava kokisi hyötyvänsä vankeusaikana ja millaiset toiminnot tukisivat siviiliin palaamista. Lisäksi kysyimme tulevaisuuden suunnitelmista ja haaveista. Myös tähän kysymykseen vastaamiseksi on olennaista tarkastella aineistoa kokonaisuutena. Tarkastellessa vastauksia liittyen osallistumisen syihin, tarpeisiin sekä osallistumisen hyötyihin, selviää millaisia toimintojen tulisi olla, jotta niihin osallistutaan.

5.2 Laadullinen tutkimus

Opinnäytetyö toteutetaan kvalitatiivisena, eli laadullisena tutkimuksena. Valitsimme laadullisen tutkimusmenetelmän, sillä tarkoituksena on kuvata todellista tilannetta ja ymmärtää tutkimuskohdetta. Tulkintojen perustana on ilmentää suoran havainnoinnin tavoittamattomissa olevaa tietoa, johon määrällisen tutkimuksen avulla emme pääsisi. Yleisesti laadullisessa tutkimuksessa tarkoituksena on pyrkiä kuvaamaan tutkimuksen kohdetta kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sarjavaara 2009, 161.) Laadullisessa tutkimuksessa aineistonkeruumenetelmiä on useita, ja niitä voidaan yksinään käyttää yhdistelemällä tai rinnakkain. Yleisimpiä aineistonkeruumenetelmiä ovat kyselyt, erilaiset haastattelut, tiedon kerääminen erilaisista dokumenteista sekä havainnointi. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 83.)

Haastattelu on yksi yleisimpiä aineistonkeruumenetelmiä. Haastattelu sopii tilanteeseen etenkin silloin, kun tarkoituksena on saada tietoa siitä mitä henkilö ajattelee tai miksi hän toimii tietyllä tavalla. Haastattelun tavoitteena on saada mahdollisimman paljon tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Haastattelun etu on joustavuus, joka mahdollistaa sen hyödyntämisen aineistonkeruumenetelmänä useassa tilanteessa. Koska haastattelu on vuorovaikutustilanne, voidaan kysymyksiä tarvittaessa syventää ja siten löytää vastauksen taustalla vaikuttavia tekijöitä. Lisäksi haastateltavalta voidaan pyytää tarkennusta epäselvissä tilanteissa. Haastattelun joustavuus ilmenee myös haastattelukysymysten järjestyksestä. Haastattelijalla voi itse määrittää tilanteen mukaan, missä järjestyksessä kysymyksiä käydään läpi. Toisin kuin esimerkiksi kysely, haastateltavalla ei tarvitse olla luku- tai kirjoitustaitoa, mikä voidaan osiltaan myös katsoa haastattelun eduksi. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 84-86; Hirsjärvi & Hurme 2008, 33-35.)

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelu, jossa haastattelun teemat ovat kaikille samat, mutta kysymyksiä, niiden muotoilua ja teemojen järjestystä voidaan muuttaa. Teemahaastattelu sopii erityisesti tilanteeseen, jossa haastateltavien tiedetään kokeneen jotain, jota halutaan tutkia. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47-48.) Hyödynsimme opinnäytetyössä teemahaastattelua, sillä tutkimuksemme keskiössä ovat haastateltavien omat näkemykset ja kokemukset tilanteesta. Pohdimme ryhmä- ja yksilömuotoisen teemahaastattelun välillä, mutta koska kyseessä on vankihaastattelut, päädyimme yksilöhaastatteluihin. Yksilöhaastattelut antavat paremman mahdollisuuden kertoa omista kokemuksista ja näkemyksistä ilman toisten aiheuttamaa painetta.

Teemahaastattelu valikoitui haastattelumuodoksi, sillä se mahdollisti haastattelun yksilöimisen jokaiseen tilanteeseen sopivaksi niin, että suunniteltuihin teemoihin saadaan kuitenkin näkemyksiä ja vastauksia. Valitsimme haastatteluun teemat, joiden avulla saisimme mahdollisimman monipuolisen ja kattavan aineiston vastaamaan tutkimuskysymyksiimme. Valittujen teemojen ja tukikysymysten avulla nostamme esiin teoriaan perustuvia tarpeita, toimintoja sekä toimintojen kehittämistä. Teemoilla toivoimme löytävämme vastauksia myös normalisuusperiaatteen toteutumiseen sekä yhteiskuntaan integroitumiseen liittyviin tekijöihin. Kehittämisen teema on olennainen, koska tarkoituksena on löytää sekä vangeille, että vankilalle yhteisesti soveltuvia ja toimivia kehitysehdotuksia.

Aineistomme koostui yhteensä 13 tutkintavangin haastatteluista. Yksilömuotoinen teemahaastattelu ilmeni edukseen hallitsevan Covid-19 tilanteen vuoksi, kun haastattelut toteutettiin etäyhteyksin. Haastattelut toteutettiin tammikuussa 2021 ja haastatteluihin kului aikaa 30-90 minuuttia riippuen siitä, kuinka paljon asiaa haastateltavalla oli. Haastateltavat jaettiin haastattelijoiden kesken ajallisista syistä pääasiassa puoliksi, pois lukien yksi englanninkielinen haastateltava, jonka haastattelu toteutettiin yhteistyössä.

5.3 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Sisällönanalyysin tarkoitus on saada tutkittava ilmiö tiivistettyyn muotoon ja järjestellä se niin, että siitä voidaan tehdä johtopäätöksiä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117). Ennen sisällönanalyysia litteroimme aineiston, eli nauhoitettu puhe kirjoitettiin tekstiksi. Keskeistä oli saada kaikki puhe, niin lauseet kuin virkkeetkin muokkaamattomina tekstimuotoon. Litterointiinkin vaikuttaa kuitenkin se, mitä tutkitaan. Joissain tilanteissa voi olla keskeistä kerätä vain tutkimuksen kannalta merkittävimmät seikat. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2020.) Litteroimme kuitenkin aineistomme mahdollisimman tarkasti, sillä näin pystyimme olemaan varmoja siitä, ettei mikään olennainen jäänyt huomaamatta. Jotta aineistonanalyysi olisi laadukasta, tulee tutkijan tuntea aineisto hyvin. Tästä johtuen aineistoa käytiin läpi toistuvasti niin yhdessä kuin erikseenkin. Aloitimme aineiston käsittelyn litteroimalla kaiken haastattelumateriaalin omiin tiedostoihinsa. Tämän jälkeen yhdistimme aineistot yhteen

tiedostoon niin, että jokaisen haastattelua ohjanneen kysymyksen alla oli kaikki siihen kuuluvat vastaukset. Haastattelut eroteltiin toisistaan merkein H1-H13. Aineisto litteroitiin pääasiassa sanatarkasti, mutta siitä jätettiin äännähtelyt kirjaamatta. Haastattelumateriaalia kertyi yhteensä 61 sivua koolla 11, fontilla Calibri ja rivivälillä 1.

Sisällönanalyysin on tekstianalyysia, jossa etsitään merkityksiä litteroidusta aineistosta järjestelmällisesti ja puolueettomasti. Käytimme opinnäytetyössämme aineistolähtöistä sisällönanalyysia, joka on kolmivaiheinen. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi sisältää aineiston redusoinnin, klusteroinnin sekä abstrahoinnin. Redusoinnilla tarkoitetaan aineiston pelkistämistä, klusteroinnilla ryhmittelyä ja abstrahoinnilla teoreettisten käsitteiden luomista. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117-122.) Valitsimme aineistolähtöisen sisällönanalyysin, sillä tavoitteenamme oli nostaa esiin tiedostamattomia seikkoja tutkimuskohteesta. Tästä syystä lähtökohtanamme ei voinut olla teoria, sillä tarkoituksena oli aineiston monipuolinen ja yksityiskohtainen tarkastelu. Tutkijoina emme voi määrittää sitä, mikä tutkimuksen kannalta on tärkeää. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 164.)

Ennen aineiston analysointia määritellään vielä analyysiyksikkö, jonka valinta ohjautuu tutkimustehtävästä ja aineiston laadusta. Analyysiyksikkö voi olla sana, lause, lausuma tai pidempi ajatuskokonaisuus. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa analyysiyksikköä voidaan myös muuttaa, jolloin aineistoa voidaan tehdä analyysyjä eri tasoilla. Analyysiyksikön avulla aineisto jaetaan tarkoituksenmukaisiin osiin, eli segmentoidaan. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122; Seitamaa-Hakkarainen 2020.)

Sisällönanalyysin ensimmäisessä vaiheessa, redusoinnissa, litteroidusta aineistosta karsitaan tutkimuksen kannalta epäolennainen pois. Samaa asiaa kuvaavat ilmaisut, voidaan esimerkiksi merkitä samavärisillä tusseilla. Tarkoituksena on tiivistää ja pilkkoa dataa. Pelkistämisen avulla aineistosta saadaan esiin alkuperäisilmaukset ja niitä kuvaavat pelkistetyt ilmaukset. On kuitenkin keskeistä huomioida, että yhdestä lausumasta voidaan saada useita pelkistystyyppejä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122-123.) Pelkistämisen avulla saimme aineiston hallittavampaan ja käsitteellisempään muotoon ja epäolennainen aineisto karsiutui pois. Koska suoritimme aineiston analyysin kokonaisuudessaan internetissä, jaoimme alkuperäisilmaukset ensin suoraan sisältöä vastaaviin ryhmiin haastattelukysymysten alle ja nimesimme alustavasti jo tässä vaiheessa ryhmän sisältöä kuvaavasti. Näin aineistoa oli helpompi hallita tietokoneella, kun sisällöltään toisiaan vastaavat alkuperäisilmaukset olivat näkyvissä ja molemmilla oli mahdollisuus tehdä muokkauksia. Tämän jälkeen aloitimme pelkistämisen etsimällä aineistosta tutkimuskysymyksiin vastaavia ilmauksia luoden näistä pelkistystyyppejä. Jätimme kuitenkin pelkistysten alkuperäisilmaukset selkeästi näkyviin pelkistysten alle, jotta meidän oli helpompi seurata polun säilymistä alkuperäisdataan. Tämä oli merkittävä tekijä, sillä yhdestä alkuperäisilmauksesta saattoi tulla useita pelkistystyyppejä. Pelkistetyt ilmaukset, jotka kuvasivat samaa asiaa, listattiin omiin ryhmiinsä ja näin luotiin pohja klusteroinnille, aineistolähtöisen

sisällönanalyysin seuraavalle vaiheelle. Alla oleva taulukko (1) havainnollistaa tekemiämme pelkistystä.

Alkuperäisilmaus	Pelkistys
<p>”Tottakai et sivistää itseä mahdollisimman paljon et käytä tätä aikaa hyödykseen niin paljon ku mahollista että tota, sieltä sit tekemistä muutenki tähän arkeen et ei ois tota pelkkää kopitusta niin paljon. Pääasia on se et niinku ihan mullahan on lähtökohtasesti sellaset ajatelmat tuolla päänupissa et mä haen mahdollisimman paljon opiskelua itellee et tulis käytettyä siinä mielessä tää aika hyödyks.”</p>	<p>Itsensä sivistäminen</p> <p>Ajan käytön hyödyntäminen</p> <p>Tekemistä sellin ulkopuolelle</p>
<p>”No tota... Se VKM oli ihan hyvä mut tota oikeestaan pakko myöntää et se antiriippuvuus ni vähän näönvuoks sitte. Että tota pääsis mahdollisima nopeesti sitte avopuolelle. Sillä periaatteella mä menin sinne VKM:äänki mut se oli yllättävää se oli ihan hyvä se VKM et sitte sai tota mietitty vähän omii juttui sit eri kantilta. --motiivina se et oli jossain pakko olla et kesällä sillon ei ollu sit -- ni piti tehä jotain et saa sit sen satasen kuussa tonnikalarahaa.”</p>	<p>Toimintaan osallistuminen vaikuttaa myönteisesti sijoitukseen</p> <p>Motiivina raha</p>

Taulukko 1: Esimerkki redusoinnista

Aineiston redusoinnin jälkeen siirrytään klusterointiin, eli aineiston ryhmittelyyn. Klusteroinnissa koodatuista alkuperäisilmauksista etsitään samankaltaisuuksia ja/tai eroavaisuuksia. Samaa asiaa tai ilmiötä kuvaavat ilmaisut kootaan omaan ryhmään, ja näin muodostuvat alaluokat. Alaluokat nimetään sen sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Kuten aineistolähtöisen sisällönanalyysin kannalta perusteltua onkin, emme voineet etukäteen sanoa, miten aineistoa tulemme ryhmittelemään. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 124-125.) Aloitimme ryhmittelemällä pelkistettyjä ilmauksia jälleen omiin ryhmiinsä, jotta taulukointi olisi järjestelmällisempää. Tämän jälkeen jatkoimme ryhmittelyä taulukoinnin avulla, siirtämällä kaikki kysymyksen alkuperäisilmaukset ja pelkistetyt ilmaukset siihen. Samaa asiaa tai ilmiötä kuvaavat ilmaukset yhdistettiin alaluokaksi ja nimettiin luokkaa kuvaavalla käsitteellä. Havainnollistamme klusterointia alla olevassa taulukossa (2).

Pelkistykset	Alaluokka
Kuntosalin peruuntuminen äkillisesti	Toimintojen peruuntuminen
Kuntosalin peruuntuminen toistuvasti	
Ilta aukiolon peruuntuminen toistuvasti	
Ovet suljetaan ilmoitettua aiemmin	
Ilta toimintana järjestetty skype-mahdollisuus peruttu	
Toimintojen peruuntuminen viime tipassa	

Taulukko 2: Esimerkki klusteroinnista

Ryhmittelyn jälkeen aineisto abstrahoidaan, eli käsitteellistetään. Käsitteellistämistä jatketaan niin kauan, kuin se on sisältö huomioiden mahdollista. Aineiston käsitteellistäminen erottelee viimeiset tutkimuksen kannalta epäolennaiset tiedot pois, jolloin jäljelle jäävä valikoitu tieto muodostetaan teoreettisiksi käsitteiksi, jotka ovat selkeästi yhteydessä tutkimustehtävään. Keskeistä on huomioida polun säilyminen alkuperäisdataan. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 125-127.) Käsitteellistäminen tapahtui yhdistelemällä alaluokkia keskenään yläluokiksi taulukon avulla ja yläluokat nimettiin niitä kuvaavilla käsitteillä. Niin ala- kuin yläluokkiakin muodostui paljon, sillä aineisto oli erittäin monipuolinen ja asiarikas. Esimerkki aineiston analyysistä aina alkuperäisilmauksesta abstrahointiin löytyy opinnäytetyön lopusta liitteestä 5.

5.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tieteellisen tutkimuksen tulee olla suoritettu hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti. Näin se voi olla eettisesti hyväksyttävää, luotettavaa sekä tulokset uskottavia. Tieteellisen käytännön perusteita on yhdeksän. Ensimmäinen periaate on yleisen huolellisuuden, rehellisyyden ja tarkkuuden noudattaminen. Näiden tulee toteutua niin tutkimustyössä, kuin tulosten tallentamisessa, esittämisessä ja arvioinnissakin. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6.)

Toisen periaatteen mukaan tutkimukseen sovelletaan kriteerien mukaisia eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus ja arviointimenetelmiä. Tutkimuksen tulee olla avointa ja vastuullista myös tuloksia julkaistaessa. Kolmas periaate käsittää toisten tutkijoiden työn arvostamisen huomioimalla muut tutkimukset sekä käyttämällä asianmukaisia viittaustapoja. Neljännen periaatteen mukaisesti tutkimus suunnitellaan, toteutetaan, raportoidaan ja tiedostot tallennetaan tieteellisten vaatimusten mukaisesti. Viides periaate kattaa tutkimuslupien hankinnan sekä tarvittaessa eettisen ennakkoarvioinnin suorittamisen. Kuudennen periaatteen mukaan ennen tutkimustyön aloittamista määritellään jokaisen

tutkimustyöhön osallistuvan oikeudet, vastuut ja velvollisuudet sekä muut aiheeseen liittyvät sopimukset. Seitsemäs periaate määrittää tutkimuksen kannalta merkittävien sidonnaisuuksien ilmoittamisen asianosaisille sekä näiden raportoinnin julkaisuvaiheessa. Viimeiset kohdat kattavat tutkijoiden esteellisyyden huomioimisen, hyvän hallinnon sekä tietosuojakysymykset. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6-7.)

Opinnäytetyössä kerromme kaikki tutkimukset tekovaiheet, jotta lukija kykenee muodostamaan selkeän kuvan siitä, miten tutkimustuloksiin on päästy sekä miten tutkimus on tehty. Lähteiden valitsemisessa on käytetty lähdekritiikkiä ja valittu opinnäytetyön kannalta keskeisimmät lähteet. Lähteisiin viitataan asianmukaisella tavalla ja ne kerrotaan omin sanoin. Ennen opinnäytetyön aloittamista hankimme asianmukaiset tutkimusluvut sekä teimme opinnäytetyösopimuksen opinnäytetyön tekijöiden, työelämäneustajan sekä opinnäytetyön ohjaajan välille. Lisäksi määrittelimme opinnäytetyön tekijöiden kesken oman sopimuksen työn jaottelusta sekä muista velvollisuuksista ja huomioitavista seikoista.

Opinnäytetyön luotettavuuden ja eettisyyden arvioinnissa huomioimme myös toisen opinnäytetyön tekijän erityisen suhteen tutkimuksen kohteena olevaan laitokseen. Koska toinen opinnäytetyön tekijöistä on työskennellyt aiemmin laitoksessa, on asianmukaista tuoda haastattelutilanteissa tämä esille. Haastattelu on täysin vapaaehtoista ja jokaiselta haastatteluun osallistuvalla pyydettiin kirjallinen suostumus. Niin haastattelu kuin haastattelumateriaalitkin ovat luottamuksellisia, ja niitä käsittelevät vain opinnäytetyön tekijät. Haastateltavien anonymiteetin suojelemisesta huolehditaan myös siten, että opinnäytetyön tekstistä ei paljastu haastatellun henkilöllisyys. Tämän vuoksi emme käytä esimerkiksi persoonallisia lainauksia, joista sanojan henkilöllisyys voisi paljastua. Tallenteet ja muut materiaalit säilytettiin asianmukaisesti lukittuina niin, ettei niihin ole ulkopuolisen mahdollista päästä käsiksi. Tutkimuksen jälkeen kaikki nauhoitteet hävitetään. Tutkimuksessa noudatetaan myös anonymiteettiä, eli haastateltavia ei pysty tunnistamaan tai erittelemään tutkimuksesta. (Kuula 2011, 64.)

Tutkimuksessa tulee kunnioittaa itsemääräämisoikeutta sekä ihmisarvoa. Tämä näkyy opinnäytetyössämme esimerkiksi ehdottomana vapaaehtoisuutena. Jokaiselle haastateltavalle annetaan riittävät opinnäytetyötä koskevat tiedot, jotta tutkittava voi arvioida rehellisesti, haluaako osallistua tutkimukseen. Haastateltava voi kieltäytyä osallistumasta tai keskeyttää osallistumisensa tutkimukseen myös missä tahansa vaiheessa prosessia. Tällöin haastateltavaa koskevat aineistot hävitetään. (Kuula 2011, 86-87.) Toimme ilmi, että mikäli haastateltava halu osallistua opinnäytetyöhön, tulee hänen allekirjoittaa aiemmin esitetty kirjallinen suostumus. Ennen suostumuslomakkeen allekirjoittamista varmistetaan, että haastateltava on tietoinen opinnäytetyön tarkoituksesta ja tavoitteesta sekä ymmärtää omat oikeutensa. Suostumuslomakkeessa tuodaan esiin opinnäytetyön sekä sen tekijöiden perustiedot sekä annetaan lupaus aineiston asianmukaisesti keräämisestä ja säilyttämisestä. Lisäksi lomakkeessa

on mainittu mahdollisuus ja oikeus perua osallistumisensa missä tahansa vaiheessa prosessia. Jos haastateltava käyttää perumisoikeuttaan, poistetaan häntä koskeva haastattelumateriaali sekä kaikki häneen viittaavat maininnat opinnäytetyöstä.

6 Opinnäytetyön tulokset

Tässä luvussa esittelemme opinnäytetyön tulokset teemahaastattelurungon mukaisessa järjestyksessä. Haastatteluiden kysymykset oli järjestetty teemoihin taustatiedot, vankilan toiminnot, tarpeet sekä toimintojen kehittäminen ja jokaisessa teemassa kysyttiin useita kyseiseen teemaan liittyviä kysymyksiä. Tulokset on esitelty aineiston analyysin kautta syntyneiden luokittelujen perusteella. Aluksi esittelemme haastateltavien taustatietoja, minkä jälkeen siirrymme opinnäytetyön varsinaisiin tuloksiin. Luvun lopussa avaamme vapaa sana -teemaan saamiamme vastauksia. Tuloksia esitellessämme huomioimme anonymiteetin, emmekä täten nosta vastausmääriä, vastauksissa mainittuja nimiä tai yksilöitävissä olevia ilmauksia esiin sellaisissa kohdissa, joissa vankilan henkilökunnan tai jonkun muun tahon olisi mahdollista tunnistaa vanki. Tulokset perustuvat haastatteluilla saamaamme materiaaliin ja siitä analysoituihin päätelmiin. Haastatteluihin osallistui vapaaehtoisesti yhteensä kolmetoista Jokelan vankilaan sijoitettua tutkintavankia. Haastattelut toteutettiin vallitsevan koronatilanteen johdosta Skype-yhteydellä tammikuussa 2021. Kaikilta haastatteluihin osallistuneilta on saatu kirjallinen suostumus haastatteluun osallistumiseen.

6.1 Haastateltavien taustatiedot

Haastateltavat olivat iältään 25-60-vuotiaita tutkintavangittuja miehiä ja haastateltavien iän keskiarvo oli 36 vuotta. Haastateltavat olivat olleet vangittuna aina yhdestä kuukaudesta kahteen ja puoleen vuoteen. Keskiarvollisesti vankeusaika oli 11 kuukautta. Haastateltavat olivat osastoilta 1, 3 ja 4. Eniten haastateltavia oli osastolta 1, joka on päihde- ja sopimusosasto, toiseksi eniten osastolta 3, joka on niin sanottu työläisten osasto ja vähiten osastolta 4, jossa tutkintavangit eivät pääsääntöisesti ole työ- tai opiskelutoiminnassa. Tutkintavankeuteen johtaneet syyt olivat pääpiirteittäin keskenään samanlaisia. Syyt olivat yhteydessä joko vakaviin väkivallantekoihin tai huumausaineisiin. Näiden lisäksi syyte-epäilyissä oli vaihtelevasti muita rikoksia, kuten ampuma-aserikoksia. Vankeuden syissä on olennaista huomioida, että kyseessä on tutkintavankeus, eikä haastateltavien voida katsoa olevan syyllisiä tekoihin.

Haastateltavista kuusi olivat ensikertalaisia, eli heillä ei ollut aiempia vankeustuomioita. Muilla haastateltavilla aiempia tuomioita oli aina yhdestä kahdeksaan. Aiemmat tuomiot vaihtelivat aina useista pienemmistä rikoksista törkeisiin huumausainerikoksiin ja väkivallantekoihin. Haastateltavien sosiaalinen tilanne ennen vankilaan tuloa oli vaihteleva. Haastateltavista

yhdellätoista oli asunto ja yhdeksän haastateltavaa olivat tehneet jonkinlaista työtä tai opiskelleet. Kaksi haastateltavaa nosti esiin töidensä epävirallisuutta. Neljä haastateltavista oli ennen vankilaan tuloa toimeton. Haastateltavista viidellä oli jonkinasteinen tutkinto ja usealla haastateltavalla oli keskeneräisiä opintoja. Kymmenen haastateltavaa oli parisuhteessa ja lapsia oli seitsemällä haastateltavalla.

6.2 Toimintoihin osallistumiseen vaikuttavat syyt ja toimintojen tila

Tässä osiossa selvitimme vankilan tarjoamia nykyisiä toimintoja. Halusimme selvittää mihin toimintoihin tutkintavangit osallistuvat nyt tai ovat osallistuneet aiemmin; mistä syistä toimintoihin osallistutaan; mitä toimintoja on tarjottu ja jos tarjottuihin toimintoihin ei osallistuta, niin mistä syistä niihin ei haluta osallistua. Keskustelimme tutkintavankien kokemuksista nykyisten toimintojen riittävydestä, jota arvioimme johtopäätöksissämme lakiin ja normaalisuusperiaatteen toteutumiseen peilaten. Kysyimme myös haastateltavilta mitä toimintoihin osallistuminen on heille antanut.

Haastateltavistamme suurin osa kertoi osallistuneensa nyt tai aiemmin ainakin yhteen toimintaan. Yksi haastateltavista kertoi osallistuneensa vain lakisääteiseen toimintaan. Jaoimme toiminnot työtoimintaan, opiskelutoimintaan, vapaa-ajan toimintaan sekä ohjelmatoimintaan. Työtoimintaan kertoi osallistuneensa kymmenen haastateltavaa. Opiskelutoimintaan on jossain vaiheessa tutkintavankeutta osallistunut viisi haastateltavaa, joista Valma-opiskeluun kertoi osallistuneensa neljä haastateltavista. Viides opiskelutoimintaan osallistuneista osallistui rakennusalan opintoihin. Vapaa-ajan toimintoihin kertoi osallistuvansa seitsemän haastateltavaa. Ohjelmatoimintaan osallistuneita oli vastaajista viisi, joista suurin osa oli osallistunut useampaan eri ohjelmaan. Vankilan tarjoamista toiminnoista kysyttäessä neljä haastateltavaa kertoi vankilan tarjonneen jotain ohjelmatoimintaa. Työ- tai opiskelutoimintaa oli tarjottu kolmelle haastateltavista. Kaksi haastateltavaa koki, ettei vankilan toimesta ole tarjottu minkäänlaista toimintaa.

Vankilan toimintoihin osallistumiseen vaikuttivat useat eri syyt. Osallistumisen motiivien, osallistumiseen vaikuttavien tekijöiden, normaalisuusperiaatteen sekä toiminnan merkityksen luokat toistivat ja vahvistivat toisiaan huomattavasti. Motiivit osallistumiseen tarkoittivat niitä syitä, joista toimintaan on alun perin osallistuttu. Näiden motiivien yläluokiksi nousivat muutoshalukkuus, saavutettavat hyödyt ja ajan käyttö. Osallistumiseen vaikuttavat tekijät olivat syitä, joiden takia haastateltavat eivät olleet osallistuneet heille tarjottuun toimintaan. Osion yläluokiksi muodostuivat tarpeellisuus sekä toimintaan osallistumisen esteet. Normaalisuusperiaate yhdisti keskustelua toimintojen kokonaisvaltaisesta riittävydestä ja siihen liittyen yläluokiksi muodostuivat toimintojen riittävyys, vastaavuus tarpeisiin sekä toimintojen toteutuminen. Toiminnan merkityksellä tarkoitettiin toiminnan kautta saatuja hyötyjä, ja sen yläluokkia olivat toiminnan merkitys vankeudessa, sosiaalinen yhteenkuuluvuus

sekä toiminnan merkitys pitkällä aikavälillä. Kaikki osallistumiseen liittyvät syyt sisälsivät keskenään yhtenäisiä tekijöitä, joita on olennaista tarkastella tuloksina kokonaisuutena, vaikka tekijöitä arvioidaankin tarkemmin johtopäätöksissä. Osion tulosten yhtenäisyyttä havainnollistaa liitteistä löytyvä taulukko (*liite 6*). Kyseiset osallistumiseen vaikuttavat syyt ja tekijät toistuvat myös muissa tulososioissa, joten niitä on tarkoituksenmukaista ilmentää vielä konkreettisessa muodossa.

Ajan käyttö ja toimettomuuden välttäminen olivat kaikkein keskeisimmät tekijät toimintaan osallistumiseen. Haastateltavat saattoivat osallistua toimintaan, vaikeivat olisi kokeneet sitä mielekkääksi. Haastateltavat kokivat, että toimintaan osallistuminen on parempi kuin toimettomuus, ja osallistumattomuus aiheuttaa haittoja, kuten siirron entistä suljettumalle osastolle. Lähtökohtaisesti toiminnoista kuitenkin pidettiin ja niihin haluttiin osallistua, mitä ilmentää etenkin toive toimintojen lisäämisestä. Toimintaan osallistumisessa koettiin olevan myös muita hyötyjä, kuten sijoitteluun tai tulevaan tuomioon vaikuttaminen. Lisäksi toiminnasta sai rahaa, joka osalla haastateltavista oli ainoa syy toimintaan osallistumiselle.

Ohjelmatoimintaan osallistumisen hyötynä nähtiin sijoitukseen vaikuttaminen, mutta osa haastateltavista oli osallistunut ohjelmiin saadakseen apua ongelmiinsa. Myös ne haastateltavat, jotka olivat osallistuneet ohjelmaan alun perin sijoitukseen vaikuttamisen takia, kokivat toiminnan loppupeleissä hyödylliseksi. Osallistumattomuus toimintaan johtui siitä, ettei sitä koettu tarpeelliseksi tai toiminta ei toteutunut vangista riippumattomista syistä. Toimintaa ei koettu tarpeelliseksi esimerkiksi tilanteissa, joissa kyseiseen toimintaan oli jo aiemmin osallistuttu. Muutamalle osallistumattomuuteen vaikutti se, ettei toiminnalle koettu tarvetta sen rikosperustaisuuden tai kiinnostuksen puutteen takia. Muut esteet toimintaan osallistumiselle olivat pääasiassa laitoksesta johtuvia, kuten ongelmat ilmoittautumisten kanssa tai toiminnan peruuntumiset. Lisäksi osan kohdalla toiminnalle ajallisena esteenä oli tuleva siirto.

”Tos putsajana ja sit siin on kivaa et ovi on auki [useita tunteja] joka päivä. Saa soitella ja voi kokkailla enemmän, ku muuten ovet on vaan sen pari kolme tuntii auki päivässä. Ni siin ei paljoon muuta ehi tehä ku odottaa vaan puhelinta...” H7

”Melkeen jokaseen mihin on mahdollista päästä ni haen” H11

”Mä oon Suhaan koittanu päästä, mä työntekijälle laitoin lapun ja se oli et joo otetaan sut seuraavaan suhaan. Ei oo kuulunu, en oo päässy. Ja sit sama oli toi antiriippuvuuskurssi et siin kävi sama juttu et työntekijä laitto mulle lapun et tuu tohon seuraavaan, mut ei siitäkään oo mitään kuulunu.” H8

Kysymykset toimintojen riittävydestä herättivät eniten keskustelua. Normaalisuusperiaate yhdisti kaikkia toimintojen riittävyteen liittyviä vastauksia, ja osion yläluokiksi muodostuivat vastausten perusteella toimintojen riittävyys, vastaavuus tarpeisiin ja toimintojen toteutuminen. Määrään liittyen vain kolme oli sitä mieltä, että toimintoja oli tällä hetkellä riittävästi. Vapaa-ajan suhteen osa haastateltavista koki, ettei aikaa hoitaa perustarpeitaan ole riittävästi ja aikaa joutuu priorisoimaan. Haastateltavien mukaan välttämättömiä tarpeita, kuten suihkussa käyntiä, iltapalan tekemistä tai pyykin pesua ei ehdi kunnolla hoitamaan, mikäli haluaa osallistua esimerkiksi ruokailuun tai ulkoiluun. Myös mielekkään toiminnan suhteen on puutteita; mielekästä toimintaa ei haastateltavien mukaan ollut tarjolla tai ollut riittävästi tarjolla ja monipuolisempaa toimintaa kaivattiin lisää. Kuntosalin lisäksi tuotiin esiin toivetta luovemmasta toiminnasta, kuten musiikista ja kädentaidoista. Lisäksi kaivattiin enemmän vapaa-aikaan liittyviä kerhoja, kuten lautapeliä pelaamista sekä ohjattua toimintaa.

”Et meil on toi lakisääteinen tunnin ulkoilu, mut se tunnin ulkoilu menee ikään kuin vapaa-ajan päälle, eli sillon ku ovet on auki. Eli jos sen tunnin ulkoilun haluu käyttää niin sit jää tosiaan vaan tunti päivässä näihin kaikkiin muihin ja nää on niinku viidentoista minuutin pätkiä.” H4

”Kaikkeen osallistuis jos pystyis, mut meil ei oo edes lautapelei osastolla tai mitään. Niinku mitään tommosta mitä sais mitään iloo irti periaatteessa.” H4

”Mut sit niit toimintoja ni mun mielestä vois olla vähän muutaki ku sitä punttisalii pelkästään ja tällästä. Et vois olla jotain luovempaa toimintaa.” H6

Toimintojen toteutuminen oli kolmas toimintojen riittävyden yläluokista ja siihen liittyviä pelkistyskysymyksiä oli yhteensä kaksikymmentäkaksi. Toimintojen toteutumiseen muodostui alaluokkina koronatilanteen vaikutukset, toimintojen peruuntuminen, resurssien vaikutus, sellissä vietetty aika sekä kahdeksan tunnin tavoitteen toteutuminen. Koronatilanteen vaikutuksista vankilassa ei haastateltavilla ollut tarkkaa tietoa. Haastateltavat kertoivat, että ainakin sauna ja tapaamiset olivat peruuntuneet koronatilanteen vuoksi, mutta muiden toimintojen peruuntumisten syistä ei ollut varmaa tietoa. Etenkin iltatoimintojen peruuntumista korostivat useat haastateltavat. Vankilan resurssipulasta mainitsi kaksi haastateltavaa, jotka kokivat, että resurssitilanne vaikuttaa toimintoihin ja niiden järjestämiseen negatiivisesti. Toimintojen toteutumattomuus vaikuttaa suoraan sellissä vietettyyn aikaan, jota koettiin ylipäättään olevan liikaa. Lisäksi osa haastateltavista toi esiin, ettei kahdeksan tunnin tavoite mielekkäästä tekemisestä sellin ulkopuolella ole toteutunut, eikä se toteudu, vaikka osallistuisi työ- tai opiskelutoimintaan. Yksi haastateltavista täydensi, ettei kahdeksan tunnin tavoite täyty myöskään selliloman aikana, sillä silloin ovet ovat muiden toiminnan ajan kiinni. Ongelmat korostuvat etenkin osastolla, jossa vangit eivät osallistu työ- tai opiskelutoimintaan.

”Ei se riitä se et kättelet televisiota tai kirjottelet tota vihkoo. Mä en haluu päivisin nukkuu, ku sit mä en pysty nukkumaan yöllä. Ja mun mielestä meidän ohjelmissa, esimerkiks mitkä on oveen laitettu, niin siel on laitettu iltatoiminta. Tällä hetkel ei oo mitään iltatoimintaa. Enkä mä edes tiedä mitä se on voinu olla joskus. Kukaan ei oo siit koskaan kertonu. Mut jotenki se on saattanu liittyä esimerkiks tota siihen liikuntasaliin.” H10

”Ne aina tappelee rahasta siellä et pitäis olla ylitöissä tai alitöissä tai ihan mitä tahansa. niil on aina joku työtaistelu näis menossa sitte. ja Joka siitä kärsii on vangit. mitään iltatoimintoja ei oo eikä niitä ilmeisesti tuu.” H9

Toimintojen merkitys sisälsi jälleen vastaavia vastauksia kuin aiemmissa osallistumiseen liittyvissä kysymyksissä. Yläluokiksi osiossa muodostuivat toiminnan merkitys vankeuden aikana, sosiaalinen yhteenkuuluvuus sekä toiminnan merkitys pitkällä aikavälillä. Haastateltavat kokivat sellin ulkopuolisen ajan tärkeäksi ja merkitykselliseksi ja etenkin työtoimintaan osallistumisen koettiin mahdollistavan ajan sellin ulkopuolella. Rahan merkityksellä tarkoitettiin rahan saamista osana toimintaa, mutta se saattoi olla myös ainoa syy toimintaan osallistumiseen. Rahalla oli keskeinen merkitys kolmella ja se painottui pakkaamotyöhön, jota ei koettu mielekkäänä. Rahan takia osallistuminen toimintaan voitiin kokea jopa pakolliseksi. Muutama haastateltava toi esiin, että toiminnoilla on merkitystä vankeudessa, sillä ne tekevät vankeudesta mielekkäämpää. Etenkin ohjelmatoimintaa ja vartijan järjestämää leipomista haluttiin painottaa mielekkäänä toimintana.

”En mä tosta työntekemisestä voi sanoa hyötyväni mitenkään, muuta ku se ettei tarvii sit olla selliin lukittuna. Koska jos ei käy töissä ni sit on koko ajan siellä sellissä.” H13

Toimintojen merkityksen yläluokka sosiaalinen yhteenkuuluvuus sisälsi vastauksia painottuen muiden ihmisten kohtaamiseen ja yksinäisyyden välttämiseen. Aika sellin ulkopuolella muiden ihmisten parissa koettiin hyväksi etenkin mielenterveydelle. Lisäksi vastauksissa ilmeni hyvän vetäjän merkitys ohjelmatyön toimivuuteen. Kolmas yläluokista, toiminnan merkitys pitkällä aikavälillä, tarkoitti etenkin tavoitteita tukevaa toimintaa. Tavoitteita olivat rikoksettomuus, päihteettömyys, oman tilanteen käsittely sekä muut henkilökohtaiset tavoitteet. Toiminnan hyödyiksi tulevaisuudessa nähtiin esimerkiksi Valmasta saatavat eväät työelämään sekä uusien keinojen löytäminen asioiden hoitamiseen liittyen. Lisäksi yksi tulevaisuuden hyödyistä maininnut pohti, että ohjelmatoimintaan osallistumisesta voisi olla hyötyä myöhemmin, mutta ei tiennyt milloin pääsisi opittuja taitoja hyödyntämään.

”Pysty tavallaan jos ei nyt unohtaa niin ainakin pistää hetkeks sivuun sen että hän oli vartija ja mä oon vanki, vaan pysty keskustelemaan ihmisenä toisilleen. niin se oli mulle iso asia ja sillä oli iso vaikutus mulle.” H9

6.3 Tutkintavankien tarpeet

Tässä osiossa selvitimme tutkintavankien tarpeita. Halusimme selvittää, millaisia mielenkiinnon kohteita tai harrastuksia haastateltavilla oli, millaisissa arkeen liittyvissä asioissa haastateltavat tarvitsevat tukea tai neuvoja, miten haastateltavat kokevat terveydentilansa ja toimintakykynsä sekä millaista haastateltavien vihanhallinta ja päihteidenkäyttö on. Lisäksi olimme kiinnostuneet haastateltavien tukiverkostosta ja siitä, kuinka haastateltavat kuvailevat itseään. Haastattelussa käyttämiemme kysymysten avulla oli mahdollista nostaa esiin myös sellaisia tarpeita, joita haastateltavat eivät itse välttämättä olisi osanneet sanoittaa. Kysymyksellä ”miten kuvailisit itseäsi” halusimme nostaa esiin tutkintavankien yksilöllisyyttä. Kysymyksellä saadut vastaukset eivät olleet analysoitavissa, sillä jokainen vastaus oli oletetun mukaisesti erilainen. Kysymyksen avulla pyrimme tuomaan esiin sitä, että vaikka ihmiset eivät ole samanlaisia voi osa tarpeista vankeudesta johtuen painottua.

Mielenkiinnonkohteista ja harrastuksista puhuttaessa kaikkia vastauksia yhdisti mielekäs tekeminen. Vastaukset jakautuivat alaluokkiin liikunta, luova toiminta, kirjallisuus ja kulttuuri, itsensä kehittäminen, tekniikka sekä arkielämäntaidot. Liikunnallisuus korostui fyysisen hyvinvoinnin ylläpitämisenä, voimaharjoitteluna ja monipuolisena liikuntana ja luova toiminta nousi esiin kirjoitusharrastuksena, maalaamisena sekä musiikin tekona. Yksi haastateltava nosti esiin esteet toteuttaa harrastustaan, jota kuitenkin olisi mahdollista toteuttaa vankeudessa. Kirjallisuuteen ja kulttuuriin liittyen haastateltavat toivat esiin mielenkiinnonkohteina lukemisen, matkustelun ja elokuvat. Yksi haastateltavista korosti lukuharrastuksen löytämistä vankeusaikana. Itsensä kehittäminen jakautui yleisen tietotaidon kehittämiseen ja kielelliseen kehittymiseen. Tekniikka sisälsi mielenkiinnonkohteina tietokoneet ja tietotekniikan sekä ajoneuvot ja moottoriurheilun. Arkielämäntaidot, johon lukeutuivat ruuanlaitto sekä sosiaalinen kanssakäyminen kiinnostivat erityisesti muutamaa haastateltavaa.

”Ja nytte tän viiden kuukauden aikan oon oppinu tykkää kirjoistaki, mä oon lukenu enemmän kirjoja täällä ku mun elämän aikana yhteensä. Et se on ollu kyl kiva huomata et tykkää jostain muustaki ku pelkästä telkkarista, telkkarin kattomisesta” H7

”No mä opiskelin jonkun verran Espanjaa tuolla -- vankilassa, mut tääl ei oo espanjan kielet kirjoja tääl vankilas et mä voisin espanjan kieltä lukea ihan harrastuksenomaisesti. Ja kenties ranskaa. Ja jos ei mitään muuta oo niin ehkä venäjääki, koska sitä mä en osaa pätkääkään.” H10

Tarpeisiin liittyviä yläluokkia muodostui jälleen useita. Elämänhallinnan ja arkitaitojen yläluokkia olivat kokemus omien taitojen puutteesta sekä kokemus riittävästä taidoista. Toimintakykyyn liittyvät tarpeet muodostivat yläluokat toimintakyvyn ja terveyden heikkeneminen, vankeus ei ole vaikuttanut sekä parantunut toimintakyky ja terveys.

Tunnesäätelytaitoihin liittyvät tarpeet muodostivat yläluokat vihanhallinnan ongelmat ja vihanhallintaidot. Päihteisiin liittyvät tarpeet sisälsivät yläluokat ei päihdeongelmaa ja päihdeongelma. Tukiverkoston liittyvät tarpeet jakautuivat ainoastaan alaluokkiin perheen merkitys, läheisten merkitys sekä tukiverkoston puutteet.

Puhuttaessa tarpeista liittyen arkielämäntaitoihin ja elämänhallintaan muodostui yläluokiksi kokemukset omien taitojen puutteesta sekä kokemukset riittävästä taidosta. Yläluokkaan kokemus omien taitojen puutteesta tuli vastauksia yhteensä seitsemän. Luokan muodosti alaluokat avuntarve arkitaidoissa, avuntarve asioiden hoitamisessa sekä arjenhallintataitojen kehittäminen. Puutteita koettiin olevan atk-taidoissa, lastensuojeluasioissa sekä taloudenhallinnassa. Lisäksi apua kaivattiin yleiseen arjen hallintaan ja suunnitelmallisuuden kehittämiseen. Kokemus riittävästä taidosta oli seitsemällä ja yläluokka muodostui alaluokista tällä hetkellä ei avuntarvetta sekä asiat sujuvat arjessa.

”Kaikki atk-jutut, ni en osaa mitään. Viimeeks ku mä pääsin siviiliin ni, mä olin 7 vuotta kiinni, ni oli muuttunu kaikki silleen et piti kaikki tehä puhelimel ku ei älypuhelimii ees ollu ku mä olin jääny kiinni. Ni oli niin vaikeeta opetella kaikki ulkoota ja ilman kämppää pääs vapaaks ja kaikkee.” H6

”Kyllähän se varmaan toi laskujen maksaminen on yks semmonen mikä on tosi hankalaa itselle, varmaan johtuu siitä et on niin paljon kirjeitä et näät jo suoraan lähettäjistä et turha avata ku siel on jotain sellasii laskui mitä ei pysty maksaa.” H2

”En mä niinku siivilissä narkkaa, et mä oon kuitenkin eläny ihan normaalii elämää. Et kyl mä niinku aina oon pärjänny elämässä. Hima on siisti ja ruoka on pöydässä ja näin päin pois päin vaatteet on puhtaita. Ei mulla oo tällassii niinku” H13

Haastatteluissa puhuttaessa toimintakykyyn liittyvistä tarpeista nousivat yläluokkina toimintakyvyn ja terveydentilan heikkeneminen kuudella, vankeus ei ole vaikuttanut viidellä sekä parantunut terveys ja toimintakyky neljällä. Heikkenemiseen liittyvät alaluokat olivat vankeuden negatiiviset vaikutukset sekä normaalisuusperiaatteen toteutumattomuus. Vankeuden negatiivisina vaikutuksina ilmeni toimeettomuuden vaikutus mielenterveyteen sekä fyysiseen toimintakykyyn. Useat haastateltavat korostivat liikunnan ja toiminnan merkitystä toimintakyvyn ylläpidossa. Kaikki kuusi negatiivisia vaikutuksia esiin tuonutta haastateltavaa korostivat jo aiemminkin esiin tuotua sellin ulkopuolisen ajan puutetta. Tästä johtuen tarpeita joutuu priorisoimaan, millä taas on toimintakykyä heikentävä vaikutus. Lisäksi toimintakykyyn vaikuttivat heikentävästi haasteet perhesuhteiden ylläpidossa. Vankeuden vaikuttamattomuuden yläluokka kattoi alaluokat hyvä terveys ja toimintakyky sekä pääasiassa hyvä terveys ja toimintakyky. Pääasiassa hyvä terveys ja toimintakyky -luokan puutteet

terveydessä ja toimintakyvyssä olivat vankeudesta riippumattomia. Yllättävänä tekijänä nousi yläluokka parantunut terveys ja toimintakyky, joka muodostui alaluokista psyykkinen toimintakyky kohentunut vankeuden aikana ja fyysinen toimintakyky parantunut. Toimintakyvyn parantumiseen vaikuttivat hyvä ryhmähenki, päihteettömyys sekä opiskelu.

”Tääl on tosi, tosi huonosti, siis henkisesti tosi raskasta olla tuolla, ku koko ajan joutuu olla vaan sellissä ja sit niinku juosten joutuu hoitaa välttämättömiä tarpeita. sit ku pitäis pitää yllä perhesuhteita, mitä nyt ei voi muuten pitää ku tapaamiset on menny (koronan takia), ni ne onnistuu jos onnistuu jonottamalla koko ajan sinne puhelimeen, et siin menee se vapaa-aika.” H4

”Koen ihan hyvänä, ainut vaan et kiloja kertyy ku niin vähän pääsee liikkumaan. No se tunti päivässä on mahdollista kävellä ulkona, mut jos sä haluat soittaa muijalles pidemmän puhelun niin et sä sit ulkoile. Sanotaan et jos ulkoiluu ja treenaamista pääsis niin pysyis varmaan.” H5

”Ihan hyväks. Et mä olin suht masentunut silloin ku mut otettiin kiinni ja mä olin... käytin aika paljon päihteitäki sillain ja oli aika paljon ahdistuneisuutta... Mut ne on itseasiassa vähän ehkä menny parempaan nyt ku on saanu tost opiskelusta niin sellasen hyvän flown päälle. Ihan hyvä, ei oo mitään oikeen fyysisiä eikä henkisiä... tietenki välillä tää vähän vituttaa olla tääl nyt tietenkin mut se nyt kuuluu asiaan varmaan” H1

Tarpeet koskien tunnesäätelytaitoja sisälsivät yläluokkina vihanhallinnan ongelmat sekä vihankäsittelytaidot. Vihanhallinnan ongelmat -yläluokka sisälsi alaluokat väkivaltaisuus yhteydessä useisiin tekijöihin sekä väkivalta yhteydessä vihanhallinnan ongelmiin. Kahdella väkivaltaisuus oli yhteydessä useisiin tekijöihin, joita olivat mielenterveyden ongelmat sekä rikoskuluttuuri. Vihanhallinnan ongelmiin yhteydessä oleva väkivalta yhdisti neljää haastateltavaa. Heillä ongelmat perustuivat suuttumuksen hallintaan sekä väkivallan määrän kontrollointiin. Yhteistä kaikilla kuudella vihanhallintaongelmia omaavalla oli ongelmien tiedostaminen ja viisi kuudesta koki myös tarvitsevansa apua ongelmiinsa. Lopuilla haastateltavista vihanhallinnan taidot olivat kunnossa. Yksi näin vastanneista mainitsi ikääntymisen vaikutuksesta väkivallankäytön loppumiseen.

”No impulsiivisuutta. Mul enemmän noi rikokset ni ne sit taas liittyy enemmän tohon huumemaailmaan -- sit jos varastetaan jotain rahaa ja huumeita tai näin ni sit mä käyn niinku kosta ja näin. -- Ja muutenki mä haluan muuttuu, mä en tieksä haluu istuu enää vankilassa et mulle alkaa riittää. Mä oon koko elämäni istunu täällä, niinku aikuisiän. Ni nyt pitää muit asioita tehdä ja miettii. Ei enää tätä.” H6

Päihdeongelmiin liittyvistä vastauksista yläluokkia oli kaksi; ei päihdeongelmaa sekä päihdeongelma ja kaikkia vastauksia yhdisti päihteiden merkitys elämänsisällöllisesti. Päihteiden kanssa ongelmia oli kahdeksalla haastateltavalla. Alaluokkien mukaan haastateltavat jakautuivat toipujiin sekä haitallisesti päihteitä käyttäviin, joista puolet tavoittelivat päihteettömyyttä ja puolella ongelma oli aktiivinen. Päihdeongelmia omaavista yksi korosti kurssitoiminnan hyödyttömyyttä ongelmissaan. Loput viisi haastateltavaa kokivat, ettei heillä ole päihdeongelmaa. Heistä kolmella päihteidenkäyttö oli vähäistä, korkeintaan kokeiluja tai kohtuullista alkoholin käyttöä. Kaksi haastateltavaa koki, etteivät päihteidenkäyttötottumukset ole ongelmallisia. Yksi haastateltava tarkensi vähentäneensä päihteidenkäyttöä.

”Nyt mä oon ollu pitkän aikaa selvinpäin. Mut voi olla et mul alkaa -- korvaushoito --. Mutta niinku se on ainoo päihde sit jos se alkaa et mitä mä käytän. En mä aio mitään muuta käyttää, et pysyy erossa. Ja jos mä en pääse siihen hoitoon, et eipä sekään haittaa sit, sit mä oon vaan ilman. Mut sit mä pelkään et mä joskus retkahdan tieksä et tulee mahdollisuus käyttää subuu, mut toivottavasti en.” H6

”Sanotaan näin et oonhan mä niitä käyttäny. Mut mä en tavallaan ite laske itteeni semmoseen niinku, sanotaan et on mul varmaan riippuvuuskin, jonkin sortin, mut mä en laske itteeni siihen niinku, et tavallaan se kaman käyttö ohjais hirveesti mun elämää tavallaan.” H5

Tukiverkoston merkitys ja yhteydenpidon tukemisen tärkeys niin rikollisuudesta irrottautumisessa kuin normaalisuusperiaatteen toteutumisessakin nousi esiin haastateltavien kertomuksista. Tukiverkoston liittyen muodostui alaluokat perheen merkitys, läheisten merkitys sekä puutteet tukiverkostossa. Haastateltavista viisi toi esiin perheen merkitystä tukiverkostossa. Kuusi haastateltavaa koki ylipäättään läheiset ihmiset merkityksellisiksi tukiverkostonä. Kahdella haastateltavalla oli puutteita tukiverkostossa. Puutteet johtuivat yhteydenpitörajoitusten vaikutuksesta tai haastateltavan omasta päätöksestä.

”On tosi merkittävä, et se on varmaan ainoo tommonen asia minkä avulla sais vankilakierteen loppumaan. -- Et ei oo varmaan itellä niinku tommosii ns. normaali ihmisii ainuttakaan kaverina, et kaikki on rikollisii sillee niinku et kenen kaa on tekemisissä. -- Nyt on eri asia, ku on perhe, ennen perhettä asiat mistä itellä koostu päivä, niin jollain tavalla liitty rikoksiin tai huumeisiin tai johonki juttuihin tommosiin. -- Nyt vanhempana oon ite ottanu yhteyttä sellasiin niinku vanhoihin kavereihin, joilla on itellä perhettä ja muuta. sit tavallaan perhe siinä keskivaiheena, niinku aiheena, niin on sitten jotain yhteistäkin sitten taas.” H2

6.4 Toimintojen kehittämiseen liittyvät tekijät

Tässä osiossa käsittelemme Jokelan vankilan toimintojen kehittämistä. Olimme kiinnostuneita siitä, mitä nykyisissä toiminnoissa pitäisi muuttaa tai lisätä, mistä haastateltavat kokisivat hyötyvänsä vankeusaikana sekä millaiset toiminnot tukisivat siviiliin palaamista. Lisäksi olimme kiinnostuneita siitä, millaista elämää haastateltavat haluaisivat elää tulevaisuudessa, sillä sen kautta on mahdollista löytää tukitarpeita tavoitteiden toteutumiseksi. Yläluokkina nykyisten toimintojen kehittämistarpeissa nousivat toiminnan luovuus, tuki, toimettomuus sekä mielekäs toiminta. Yhteiskuntaan integroitumisen tukemiseen liittyvät kehitystarpeet sisälsivät yläluokat työllistyminen, toimintakyky sekä tuki rikoksettomuuteen. Tulevaisuuteen liittyen yläluokiksi muodostuivat elämäntyyli ja desistanssijattelu.

Tulosten perusteella kehittämisen tarpeet liittyvät yläluokkiin toiminnan luovuus, tuki, toimettomuus sekä mielekäs toiminta. Toiminnan luovuutta korostaneet kuusi haastateltavaa kokivat kädentaidot ja musikaalisen toiminnan kehittämistarpeiksi toiminnoissa. Yksi haastateltava lisäsi, että vankilalla on tiloja toimintaan, mutta niitä ei hyödynnetä. Musikaalinen toiminta kiinnosti erityisesti kolmea haastateltavaa. Lisäksi yksi näistä kolmesta haastateltavasta ei ollut tietoinen, onko musiikin harrastaminen Jokelan vankilassa mahdollista. Kehittämisen tarpeena tukeminen sisälsi yhteydenpidon tukemisen, perhesuhteiden tukemisen sekä opiskelujen tukemisen. Tuen tarpeita nousi haastatteluissa esiin yhteensä yhdeksän. Yhteydenpidon tukemisella tarkoitettiin sellin ulkopuolisen vapaa-ajan puutetta sekä sen aiheuttamia negatiivisia vaikutuksia yhteydenpitoon. Lisäksi haastateltavat toivat esiin vähäisiä puhelimenkäyttömahdollisuuksia. Perhesuhteiden tukemisessa esiin nousi tarve työntekijän kanssa järjestettyyn perhetyöhön, tapaamisten lisääminen perhesuhteita tukevana sekä perhetapaamisten kriteerit. Kaksi haastateltavaa korosti perhesuhteiden merkitystä ja tuen tarvetta suhteiden ylläpitoon. Lisäksi esiin nousi pelko suhteiden hajoamisesta yhteydenpito-ongelmien johdosta. Opiskelun tukeminen sisälsi toiveen mahdollisuudesta suorittaa opiskelut loppuun saakka vankilassa, mikä ei tällä hetkellä ole mahdollista. Lisäksi vastauksissa nousi itsenäisen opiskelutoiminnan virallistaminen, opiskelumateriaalien saannin parantaminen sekä opiskelun lisääminen. Yksi haastateltava koki järjestelmän kieroksi, sillä itsenäinen opiskelu saa hänet näyttämään järjestelmässä toimettomalta.

”-- Siis sehän ois helvetin hyvä jos sais järjestettyy semmosta -- en mä tiä ketä sitä vois vetää sitten mutta riippuen varmaan vangista ja oisko se päihdetyöntekijän kanssa -- vai psykologin kanssa, mut jotain semmosta tavallaan et siin ois yhteistä kuitenkin aikaa niinku perheen kans. koska se on semmonen tukiverkosto kuitenkin mikä on ihmisille ehkä tärkein tuolla siviilissä, se auttas pysymään niinku sitte siviilissä ehkä helpoiten. Se on tosi iso riski

kuitenki sitte varmaan aika monella et jos monella menee suhteet poikki tässä vankila-aikana.” H2

”Ja seki ois kiva et sais niit materiaaleja mitä sit haluaa et. Täs oli yks... nyt lähti Sörkkaan mut koko valman ajan se yritti kaiken maailman... mitä se nyt halus opiskella... No jotain koodausta ja tällästä liiketoimintaan liittyvää ni, eise oikeen niinku lähteny. Sai se sielt valmasta jonkun liikemies kirjan mut eise sit oikeen niinku... Mä joudun suurimman osan kirjoista ite hommaa, mut saan sillon tällön sieltä (VALMA) jonkun kirjan ja tehtävät et tee nää ja sit mä teen oikeestaan itsenäisesti.” H1

Nykyisten toimintojen kehittämiseen liittyvä yläluokka toimeettomuus sai vastauksia eri alaluokista yhteensä kolmetoista. Toimeettomuus sisälsi alaluokat toimintojen lisääminen, koronan vaikutuksen toimintaan sekä suunniteltujen toimintojen toteutuminen. Toimintamahdollisuuksien lisäämisellä nähtiin olevan vaikutusta etenkin vankeuden mielekkyyteen. Haastateltavat kaipasivat lisää harrastusmahdollisuuksia ja ylipäätään kaikki aktiviteetti, joka vähentää toimeettomuutta tai lisää toimintaa, koettiin positiiviseksi. Lisäksi yksi haastateltava lisäsi, ettei sellin oven aukipitäminen ole yksinään riittävää. Keskeisenä jokaisessa vastauksessa oli sellissä olon vähentäminen ja välttäminen. Alaluokka koronan vaikutukset toimintaan tarkoitti sellissä vietetyn ajan lisääntymistä sekä tapaamisten peruuntumista. Suunniteltujen toimintojen toteutumisen alaluokkaan sisältyvät vastaukset ilmensivät keskeisimpänä kehittämisen kohteena päiväjärjestyksessä pitäytymisen ja nykyisten toimintojen toteutumisen painoarvoa. Haastateltavat kokivat raskaaksi toistuvat lyhyellä varoitusajalla tehdyt peruutukset toimintoihin. Lisäksi yksi haastateltava mainitsi, että vuonna 2019 tarjottu ruoanlaittotoiminta ei koskaan toteutunut, vaikka jokainen osastolla oli ilmoittanut halukkuutensa osallistua.

”Ois ees sellaset toiminnot mitä tossa päiväjärjestyksessä on, et ne ees toteutuis. Osaston kuuluis olla auki, sitoumusosasto, niin eihän me olla auki. -- Et sehän se ois et sanotaan et lusimista helpottais ettei tarttis arvailla joka päivä et mikä ohjelma. -- et kaikista raskaintahan se on et 5 minuuttia ennen sanotaan et jätkät te meette nyt koppiin ku pitäis lähteä salille. Et se on aika paskaa.” H13

Viimeinen nykyisten toimintojen kehittämiseen keskittyvä yläluokka, mielekäs toiminta, kattoi alaluokat yhteinen toiminta, arkitaidot, liikunnallisen toiminnan lisääminen, liikuntamahdollisuudet sekä ohjaajan merkitys toiminnassa. Yläluokkaan liittyviä vastauksia oli seitsemäntoista. Yhteinen toiminta toisten vankien kanssa koetaan mielekkääksi aktiviteetiksi sekä hyväksi tutustumismahdollisuudeksi. Haastateltavat kaipasivat lautapelihetkiä, ryhmäyttävää toimintaa, bingoa tai muuta yhteistä toimintaa sekä ohjaajan järjestämää

mielekästä ryhmätoimintaa. Yksi haastateltavista mainitsi, että toiminta voisi samalla olla taitoja, kuten ruoanlaittotaitoja kehittävää toimintaa, jolloin toiminnasta olisi myös konkreettista hyötyä siviiliin.

Arkitaitojen kehittäminen mielekkäänä toimintana tarkoitti ruoanlaittotaitojen kehittämistä sekä ATK-taitoja kehittävää toimintaa. ATK-taidot koettiin merkittäväksi tekijäksi syrjäytymisen ehkäisemisen kannalta. Kuusi haastateltavaa koki liikunnallisen toiminnan lisäämisen sekä liikuntamahdollisuudet kehittämiskohteeksi. Haastateltavat kokivat tarvetta kuntosalikäyntien lisäämiseen sekä liikunnallisen muun toiminnan lisäämiseen. Lisäksi siviilien kanssa järjestettäviä pelejä kaivattiin perusteena niiden motivoiva vaikutus liikkumiseen. Yksi haastateltava koki kuntosalikäyntien määrän riittäväksi, mutta kaipasi laitteiden käyttöön ohjeistusta. Näiden lisäksi osastoille kaivattiin kuntoiluvälineitä, kuten kuntopyörää tai pehmeitä kahvakuulia. Alaluokka ohjaajan merkitys toiminnan mielekkyyden kehittämisessä koski ohjelmatyön vetäjän valintaan vaikuttamista, ohjaajan merkitystä keskustelun kannalta sekä ohjaajan tarvetta musiikkitoimintaan. Työntekijällä ohjelmatyössä koettiin olevan merkittävä vaikutus vuorovaikutussuhteen kannalta, ja vaikutus sitä kautta toiminnan hyötyyn. Yksi haastateltava mainitsi, että hänen ymmärryksensä perusteella monet tutkintavangit puhuisivat mieluummin ja avoimemmin erityisohjaajalle kuin vartijalle.

”Ja esimerkiksi kaikkien taitojen hiomista... -- syrjäytyneille ATK-taitojen hiomista... Sitä ei välttämättä tarvii sitä nettiä, mut jos sitä ohjatusti vedetään, niin sittenhän siinä vois nettikin olla sillain et sitä tarkkaillaan. Ja tietysti rajoitukset päällä. Kun nykyäänhän -- älypuhelin sovellusten ja tietokoneiden kans joutuu toimimaan. Ja monet syrjäytyy täällä, kun ne ei osaa käyttää tai sit muita tällässia ongelmia tulee” H11

Yhteiskuntaan integroitumiseen liittyviä yläluokkia olivat kouluttautuminen, toimintakyky sekä tuki rikoksettomuuteen. Yhdeksän haastateltavaa toi esiin työllistymisen merkitystä siviiliin palaamisen kannalta, kymmenen toimintakyvyn merkitystä ja viidellä tuen saaminen rikoksettomuuteen edistäisi yhteiskuntaan integroitumisessa. Haastateltavat toivat työllistymisen merkitystä yhteiskuntaan integroitumisen kannalta esille useista näkökulmista. Työllistyminen sisälsi alaluokat kouluttautuminen, opintojen tukeminen sekä työllistymisen kannalta olennaisten taitojen kehittäminen. Kouluttautumisen merkitys työllistymisessä korostui kokemuksena opiskelutoiminnan hyödyllisyydestä sekä ammattiin valmistumisen mahdollistamisesta vankeudessa. Opintojen tukeminen työllistymisen ja yhteiskuntaan integroitumisen kannalta perustui haastateltavien vastauksiin etenkin internetin käyttötarpeesta opinnoissa ja valmistumismahdollisuuksien tukemiseen. Työllistymisen kannalta olennaisten taitojen kehittämisellä tarkoitettiin digi- ja atk-taitoja sekä jo olemassa olevan osaamisen ylläpitämistä.

Toimintakyvyn merkitys yhteiskuntaan integroitumisessa muodostui alaluokista fyysisen toimintakyvyn tukeminen, toimintakyvyn ylläpito sekä päihteettömyyden tukeminen. Toimintakyvyn merkitystä toi esiin kymmenen haastateltavaa. Fyysinen toimintakyky sisälsi liikunnallisia tarpeita ja toiveita liikunnallisen toiminnan lisäämisestä. Toimintakyvyn ylläpitoon liittyen yhteiskuntaan integroitumista edistäisi toimettomuuden väheneminen, ADHD-työskentely sekä psyykkistä toimintakykyä ylläpitävä toiminta. Yksi haastateltavista mainitsi, että tekemisen sisällöllä ei ole väliä, oli se sitten vaikka virkkaamista, kunhan pääsee pois ”koppihoidosta”. Päihteettömyyden tukeminen toimintakyvyn ylläpidossa ja yhteiskuntaan integroitumisessa ilmeni vertaistukitoiminnan merkityksenä sekä yleisenä avun tarpeena päihteistä irtaantumiseen. Yksi haastateltava mainitsi, että NA-ryhmien järjestäminen olisi päihteettömyyden tukemisen kannalta merkittävää.

”Ja periaatteessa kaikki koulu vois olla iha hyvä homma. Oikeestaan mikä tahansa mis sais vähän aivojumbppaa. Et kognitiiviset taidot on niinku tosi, tosi heikot ku tääl on ollu, ja ne on heikentyne. -- Ja semmonen kiinnostus yleisesti mitään kohtaan vähän putoo. Ja on täs tullu aateltu et jaksaks sitä palata enää ees töihin. Jotenki, ku tässähän lannistuu, ku ei oo mitään semmosta. Mikä tahansa kannustava tai ryhmätoiminta ois tosi hyvä ja tärkeä mun mielestä. Niinku välttämätön.” H4

Yhteiskuntaan integroitumiseen liittyen viisi vastausta saanut yläluokka tuki rikoksettomuuteen sisälsi alaluokat asioiden valmistelu siviiliin sekä muutosmotivaatio. Asioiden valmistelun perustui kokemukseen jatkotuen tarpeesta siviilissä, asunnon merkitykseen sekä ylipäättään siviilissä pysymisen tukemiseen. Keskeistä oli tarve siviiliin kiinnittäviin tekijöihin sekä tukeen rikoksettomana pysymisessä. Muutosmotivaatio koostui vastauksista koskien vankeudessa toteutettavaa muutosmotivaatiota tukevaa toimintaa sekä perheen kanssa yhdessä toteutettavaa toimintaa. Näiden tukemisen avulla haastateltavat kokivat muutoksen ja siviilissä pysymisen mahdollisemmaksi.

Tulevaisuuden haaveista ja suunnitelmista puhuttaessa esiin nousi toisena yläluokkana elämäntyylisi sisältäen seitsemän vastausta alaluokissa mielekäs arki, vanhemmuus ja lainvastaisuus. Toinen yläluokista, desistanssiajattelu, sai vastauksia neljätoista alaluokissa elämänmuutos, yhteiskunnan normien mukainen elämä, työhön keskittyminen sekä vankeuden vaikutus tulevaisuuden suunnitelmiin. Elämäntyylin yläluokkaan liittyen mielekkään arjen merkitystä elämäntyylissä perustui aktiivisen itsenäisen elämän saavuttamiseen sekä normaalin elämään jatkamiseen. Lisäksi vastauksissa ilmeni halua vanhemmuuteen ja perheen perustamiseen. Viimeisessä alaluokassa kolmella haastateltavalla elämäntyylisi perustui lainvastaisuuteen, kuten kannabiksen kasvattamiseen. Yksi koki kovien päihteiden lopettamisen merkityksellisenä ja yksi mielekkään laillisen tekemisen löytämisen haastavana. Toisin kuin

seuraavassa yläluokassa desistanssijattelu, eivät elämäntyylin yläluokan vastaukset ilmentäneet toivetta rikoksista irtaantumiselle.

”No kunhan nyt opittais muijan kans tulee vähän toimeen ees niin se ois kiva. en mä.. Vittu se on niin vaikee sanoo. Mielekästä tekemistä pitäis löytää, mut kato se meikäläisen mielekäs tekeminen on, täytyy sanoo, et se on jotain semmosta mitä sä et välttämättä ymmärtäis.” H9

Desistanssijatteluun liittyivät elämänmuutos, yhteiskunnan normien mukainen elämä, työhön keskittyminen sekä vankeuden vaikutus tulevaisuuden suunnitelmiin. Halu elämänmuutokseen perustui esimerkiksi vankeuteen kyllästymiseen ja vankeuden viemään aikaan. Osa haastateltavista suunnitteli yhteiskunnan normien mukaista elämää, johon eivät kuuluisi päihteet tai rikollisuus. Yksi haastateltava nosti esiin ongelmaksi haaveen saavuttamiseksi epätietoisuuden siitä, mitä rikokseton elämä voisi sisältää. Työhön keskittyminen liittyen desistanssijatteluun sisälsi tavoitteita oman yrityksen perustamisesta, mielekkään ammatin löytämisestä sekä uralla etenemisestä. Vankeuden vaikutuksesta tulevaisuuden suunnitelmiin mainitsi kaksi haastateltavaa. Toinen heistä toi esiin vankeuden lannistavan ja laitostavan vaikutuksen tulevaisuuden suunnittelemiseen liittyen.

”Joskus ku vapautuu nii tota jatkaa vaan elämää. -- tietysti koittaa olla vähän toisella tavalla aktiivinen et ei ainakaan ota tuomiota heti perää. Kyl mä niinku jos siit VKM:st jotain hyötyä... -- vaikka itteää ei niinku hetkautakkaan lusiminen nii perhe tuntuu ottavan aika raskaasti ja sit sitä kautta vähän miettiny sitä et voiskai sitä jotain muutaki tehdä ku hoitaa itteään kiven sisää.” H13

”Mul on ollu nyt monta vuotta semmonen tilanne täs, varmaan semmoset neljä-viis vuotta et ku mä vapaudun, niin mul on tiedossa jo et mä joudun tulee uudestaan -- Se on helvetin raskasta lähtee tonne tavallaan silleen ja yrittää sillee löytää jotain motivaatioo ettii jotain töitä.” H2

6.5 Haastateltavien esiin tuomat muut huomiot

Haastatteluiden lopuksi vapaa sana -teemalla annoimme mahdollisuuden tuoda vielä esiin avoimemmin omia näkemyksiään. Lisäksi haastateltavat saivat mahdollisuuden esittää vastavuoroisesti kysymyksiä haastateltajille. Osion vastaukset eivät ole analysoitavissa, sillä vain harvalla oli lisättävää ja analysointia varten tarvitaan useampi samankaltainen vastaus. Lisäksi kommentit eivät vastanneet tutkimustehtäväämme. Tämä toisaalta osoittaa tutkimuksen luotettavuutta; olemme osanneet tuoda esiin oikeita teemoja. Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on kuitenkin olennaista tuoda esiin myös tämän osion vastauksia, vaikka niitä ei voidakaan tuloksina huomioida. Vastauksien voidaan osittain nähdä tukevan

aiemmin esitettyjä tuloksia sekä myöhemmin esiteltäviä johtopäätöksiä. Mielenkiintoisena asiana tutkimuksemme ulkopuolella nousi esiin muiden vankien kokemus ulkomaalaistaustaisten vankien epäoikeudenmukaisesta kohtelusta.

”Sehän tässä on paha, ku täällä reippaasti enemmän ku puolet on ulkomaalaisia vankeja. Niin myös niitten aktivoiminen se ois sitte. Onhan täällä paljon mua isompia miettimään näitä asioita. ja tilojahan täällä olis. mutta sitten ku on tää, et ei oo vartijoita.” H9

Yksi haastateltava toi esiin tyytyväisyyttään Jokelan vankilassa työskentelevien naisvartijoiden toimintaan. Haastateltava koki naispuolisten vartijoiden olevan iloisempia ja ystävällisempiä kuin osa miesvartijoista. Haastateltava kuitenkin korosti, etteivät kaikki miesvartijat ole ikäviä, vaan ainoastaan ne, jotka eivät enää saa iloa työstään. Lisäksi haastateltava toi esiin epäammattimaisen käyttäytymisen korostumista etenkin ulkomaalaisvankien kohdalla. Tämän lisäksi haastateltava mainitsi ulkomaalaistaustaisten vankien kokevan monenlaisia ongelmia arjessa, esimerkiksi aikataulut ja kanttiinilistat ovat haastateltavan kertoman mukaan vain suomeksi. Haastateltava koki huomion kiinnittämisen tällaisiin epäkohtiin tärkeäksi, sillä yli puolet tutkintavangeista eivät osaa suomea. Toinen haastateltava toi esiin vartijoiden ja vankien välillä olevan kuilun. Haastateltava oli kertomuksensa mukaan yrittänyt käytävällä kysyä ohimennen tuntemattomien ohjaajien työnkuvasta, mutta henkilöt eivät olleet vastanneet. Haastateltava koki, ettei tiedä kenelle henkilökunnasta voi puhua tai keneltä kysyä asioista. Kolmas haastateltava pohti, tarjotaanko toimintoja vain palkintona. Hän toi esiin myös vankien tyytyväisyyden vaikutusta vankilan ilmapiiriin samalla pohtien, kuinka henkilökunnan tyytyväisyyttä voitaisiin parantaa.

”Et onks ne aktiviteetit meille joku palkinto, vai mitä täs haetaan. -- Ku jos täs mietitään silleen, että mikä auttas sua, parantaa sua henkisesti tai ihmisenä tai psyykkisesti tai fyysisesti, niin miks niinku kuka voi ajatella et -- ”eihän nyt mitään soittamista kannata tai vaikka joukkuelajeja”, luulis että tämmöset ois niinku hyväks. -- ilmapiiri ois varmaan ihan erilainen, jos ois niinku vangit jossain määrissä tyytyväisii. En tiiä sit miten vartijat ois tyytyväisii, varmaan jos... -- Nii tai tiäksä eihän se oo kiva mennä töihin jos skrakaa kaikki jutut, on jotain pyydetty ja sil kestää kuukaus tolkulla tulla ja sit vangit on vaan et mä haluun enemmän saleja.” H5

Neljäs osioon vastannut haastateltava koki, että Jokelan vankilassa luotetaan liikaa lyhyisiin vankeusaikoihin ja tämän vuoksi vankeja voidaan kohdella kyseenalaisesti. Haastateltava toi esiin ajatusta siitä, että tutkintavankeudessa olojen tulisi olla tasaisia, kun kyseessä ei ole vankeusrangaistus. Viides vastanneista kertoi, ettei häntä haittaa toimeettomuus, koska on jo tottunut siihen. Haastateltava kuitenkin korosti muiden tutkintavankien kokevan

toimettomuuden raskaaksi, sillä he eivät ole vielä tottuneet vankeuteen. Haastateltava pohti laitostumisen positiivista vaikutusta vankeuden sietoon samalla pohtien sen negatiivista vaikutusta siviiliin palaamiseen. Lisäksi haastateltava toi esiin, että vankilan tarjotessa mielekästä toimintaa myös hänet saa osallistumaan. Kuudes haastateltava nosti esiin epäselvyyksiä koronaohjeistuksissa. Haastateltava koki perhetapaamiset ehdottoman tärkeiksi ja niiden puuttumisen vaikuttavat negatiivisesti perhesuhteisiin. Lisäksi hän toi esiin, ettei ymmärrä miksi saunat ovat poissa käytöstä, kun vankilassa ei ole tartuntoja, mutta kuntosali on kuitenkin käytössä. Seitsemäs osioon vastanneista haastateltavista halusi tuoda esiin kanttiinintointia. Hän koki jäätelöiden puuttumisen talvella ikäväksi, sillä vaikka jäätelön puuttuminen vaikuttaa pieneltä, tuo sen olemassaolo suurta iloa vankeudessa. Haastateltavan mukaan jäätelö maistuu vapaudelle.

Haastateltavien kysymykset haastattelijoille koskivat lähinnä sitä, koska opinnäytetyö julkaistaan ja tuleeko Jokelan vankila toteuttamaan kehitysehdotuksia. Oletetusti emme voineet ottaa kantaa siihen, hyödyntääkö Jokelan vankila opinnäytetyötä, mutta kerroimme tutkimuspyynnön tulleen vankilalta.

7 Johtopäätökset

Tässä luvussa esittelemme opinnäytetyön tuloksia peilaten niitä aiemmin esiteltyyn tietoperustaan sekä aiempiin tutkimuksiin. Johtopäätökset on jaettu tutkimuskysymysten mukaisesti alalukuihin ja niihin on koottu olennaisimmat tulokset tutkimuskysymyksiin. Haastatteluista saamamme materiaali perustuu tutkintavankien kokemuksiin, jolloin vastausten todenmukaisuutta ei ole syytä arvioida. Päätelmämme pohjautuvat meille kerrottuun tietoon ja esittelemme niitä sen mukaisesti.

7.1 Toimintoihin osallistumiseen vaikuttavat tekijät

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen avulla oli tarkoitus selvittää, miksi Jokelan vankilassa tällä hetkellä tarjottaviin toimintoihin osallistutaan, tai vastaavasti ei osallistuta. Niin mielenterveyden, toimintakyvyn kuin päihitteettömyydenkin tukeminen on vankeus- ja tutkintavankeuslain sekä normaalisuusperiaatteen mukaisesti keskeisessä asemassa tutkintavankeusaikana. Vankeus itsessään on haitallista ja rasittaa niin terveyttä kuin toimintakykyäkin. (Tutkintavankeuslaki 768/2005; Laine 2014, 281.)

Opinnäytetyön tulosten perusteella kaikkein keskeisin osallistumiseen motivoiva tekijä on aika. Haastateltavat kokivat sellin ulkopuolisen ajan merkittäväksi tekijäksi hyvinvoinnin ja toimintakyvyn kannalta. Opinnäytetyön tulokset ilmentävät, että sellissä vietetään liikaa aikaa, kun taas sellin ulkopuolella vietetty aika, esimerkiksi omien asioiden hoitamiseksi, on vähäistä. Toimintaan osallistuminen koetaankin osittain pakoksi; jos työ- tai opiskelutoimintaan ei

osallistu, joutuu osastolle, jossa sellissä vietetään vielä enemmän aikaa. Työ- ja opiskelutoimintaan osallistuminen on siis yksi keino päästä pois sellistä. Saamamme tulokset tuovat esiin samaa kuin EOAK:n ratkaisussa esitetään: vankiloiden yleisenä ongelmana on liiallinen sellissä vietetty aika. Toinen keskeinen ongelma on vankiloiden tarjoamien vankeus- ja tutkintavankeuslain mukaisten toimintojen vähäisyys. Pelkkä sellien ovien auki pitäminen ei riitä, vaan vangeille tulisi järjestää mielekästä, kuntouttavaa ja kehittävää toimintaa, kuten työtä, koulutusta, liikuntaa ja kuntoutusta. (EOAK 1936/2019, 6.)

Mielekäs tekeminen lisää ihmisen hyvinvointia ja parantaa kokemusta oman elämänsä merkityksellisyydestä (Mielenterveystalo 2020). Tulosten perusteella vain muutama tutkintavanki osallistuu toimintaan sen suoranaisten mielekkyyden takia. Esimerkiksi työtoimintaa pakkaamalla ei koeta kannustavaksi, mutta kuitenkin paremmaksi kuin toimettomuus. Pakkaamotyöhön osallistumisen keskeisenä motiivina oli raha. Rahan merkitys vankeudessa korostuu esimerkiksi yhteydenpidossa läheisiin, sillä puhelin hinnat ovat suhteellisen kalliita. Myös Rantala ym. (2017, 147-148) tuovat tutkimuksessaan esiin tutkintavankien heikkoa taloudellista tilannetta, sekä sen vaikutusta perustarpeisiin. Tutkimuksessa on noussut esiin, ettei tutkintavangeilla ole välttämättä riittävästi rahaa yhteydenpitoon läheisiinsä, saatikka perustarvikkeiden ostoon. Siivous- ja puhtaanapitotehtävät sekä ohjelmatyö koetaan kuitenkin huomattavasti mielekkäämmäksi muiden etujen takia. Lisäksi sopivalla ohjaajalla saattoi olla mielekkyyttä lisäävä vaikutus ohjelmatyössä.

Opiskelu- ja ohjelmatoimintaan osallistuminen koettiin hyödylliseksi ja osallistumisen motiivit ja hyödyt heijastavat toimintojen merkitystä juuri yhteiskuntaan integroitumiseen liittyvillä osa-alueilla. Kuten Virtanen ym. (2020) tulokset ilmentävät, ei vankikoulutuksella ole uusintarikollisuutta vähentävää vaikutusta. Koulutuksen ja työllistymisen voidaan kuitenkin nähdä vähentävän syrjäytymistä ja mielekkään tekemisen löytämisen olevan keskiössä desistanssin kannalta. Kouluttautuminen voi tukea esimerkiksi pystyvyyden tunnetta lisätessään osaamisen ja kyvykkyyden ilmaisemista työelämässä ja vahvistaessaan ammattitaitoa. Ohjelmatoimintaan osallistuttiin vihanhallinta- ja päihdeongelmien vuoksi sekä yhteiskunnan hyväksymien tapojen ja taitojen opettelemiseksi. Hyödyt perustuivat desistanssijatteluun ja yhteiskuntaan integroitumiseen. Rikollisella elämäntavalla on päihteiden käyttöön rohkaiseva vaikutus ja päihteiden käyttö taas heikentää harkinta- ja päätöksentekokykyä lisäten riskiä rikolliseen käyttäytymiseen (Havio ym. 2014, 225; Ward & Fortune 2013, 37-38). Riittäväillä ristiriitojen- ja ongelmienkäsittelytaidoilla voidaan nähdä olevan mielenterveyttä tukevaa vaikutusta sekä yhteyttä uusimisriskin vähenemiseen. Kyseiset taidot liittyvät myös oletetusti mielenrauhan ja toimijuuden tarpeisiin Good Lives Model -menetelmää tarkasteltaessa. (Ward & Fortune 2013, 38; Arola-Järvi 2012, 30-32.) Päihteettömyyden tukemisella voisi siis nähdä olevan hyötyä tuettaessa rikollisuudesta irrottautumista.

Vanha-Jaakkolan (2017, 56-57) YAMK-opinnäytetyössä lyhytaikaisvangeista yhtenä tutkimustuloksena oli vapauden menetyksen myötä lisääntynyt toive rikoksettomasta elämästä. Toive oli yllättäen yhteydessä vapauden menetykseen toimintoihin osallistumisen sijaan. Tulosten mukaan toive rikoksettomuudesta lisääntyi, tietoisuus vankeuden aiheuttamista negatiivisista vaikutuksista vahvistui ja päihteidenkäyttö väheni tai loppui jopa kokonaan, ja näin ollen lyhytaikaisvangit saivat myös uutta näkökulmaa. Tuloksista ilmeni, että normaaliin elämään kuuluvien asioiden merkitys korostui vapauden menetyksen myötä, ja esimerkiksi juuri perheen merkitys vahvistui. Vanha-Jaakkolan tutkimuksen mukaan tämän kautta voidaan todeta vankeusajan olevan otollista aikaa muutostyöskentelyn aloittamiselle ja motivoinnin vahvistamiselle. Kaikkien Vanha-Jaakkolan haastateltavien toiveena oli yhteiskuntaan integroituminen sekä rikoksettoman elämän eläminen. Ongelmana nousi keinojen puuttuminen.

Vastaavaa ajattelua ilmeni myös meidän tutkimustuloksistamme. Haastateltavat korostivat perheen merkitystä desistanssin kannalta sekä toivat esiin muutoshalukkuutta ja motiiveja toisenlaiseen elämään. Perheellä olikin pitkällä aikavälillä keskeinen merkitys hakeuduttaessa erilaisiin ohjelmatoimintoihin. Tulosten mukaan useat tutkintavangeista tavoittelivat tulevaisuudessa tavallista, tai jopa rikoksetonta ja päihteetöntä, elämää. Vain harvat haastateltavat olivat halukkaita jatkamaan rikollista toimintaa. Myös meidän tuloksistamme nousi esiin keinojen puute. Monilla haastateltavilla oli erinäisiä avuntarpeita päihde- ja vihanhallintaongelmien lisäksi muissa arjen taidoissa tai elämänhallinnassa. Tulostemme pohjalta on selvää, että halukkuutta osallistua toimintoihin on.

Kaiken kaikkiaan opinnäytetyön tulosten perusteella toiminnan hyödyt jakautuivat selkeästi kahteen luokkaan; toiminnan merkitykseen vankeudessa ja toiminnan merkitykseen pitkällä aikavälillä. Vankeuden aikana toiminnan merkitykset ja motiivit liittyivät sellistä ulos pääsemiseen, rahaan sekä mielekkyyteen. Pitkällä aikavälillä merkitys liittyi tavoitteiden tukemiseen. Toiminta tuki tavoitteita, kuten päihteettömyyttä, rikoksettomuutta ja yhteiskuntaan integroitumista esimerkiksi opintojen kautta. Verratessa hyötyjä toimintaan osallistumisen motiiveihin, voidaan löytää osallistumiseen vaikuttavat tekijät. Hyödyt ja motiivit olivat tulosten perusteella selkeästi yhteydessä toisiinsa. Tulostemme mukaan toiminta tulee kokea jollain tavalla tarpeelliseksi tai hyödylliseksi, jotta siihen osallistutaan. Kun toiminta koetaan hyödylliseksi ja halu osallistua toimintaan tulee vangilta itseltään, on toiminnasta saatavat hyödyt todennäköisemmin saavutettavissa (Ward & Fortune 2013, 38).

7.2 Toimintakyvyn tukeminen ja normaalisuusperiaatteen toteuttaminen

Kokonaaisuudessaan Jokelan vankilan toimintojen koettiin tukevan toimintakykyä joiltain osin, mutta puutteita koettiin olevan eniten toimintojen määrässä ja toteutumisessa, sekä sellissä vietetyn ajan määrässä. Vaikka osa vastanneista koki nykyisten toimintojen olevan mielekkäitä ja riittäviä, koki suurin osa haastateltavista ne vain määrältään ja monipuolisuudeltaan

vähäisiksi eikä mielekästä toimintaa koettu olevan tarjolla tarpeeksi. Saimme haastateltavilta paljon heidän tarpeidensa mukaisia relevantteja kehitysehdotuksia, joista kerromme lisää johtopäätösten viimeisessä osiossa.

Kysyessämme minkälaista toimintaa vankila on haastateltavillemme tarjonnut, saimme muutaman vastauksen, ettei minkäänlaista toimintaa ole tarjottu. Muutama näin vastannut haastateltava osallistui silti esimerkiksi työtoimintaan. Koska saimme saman suuntaisia vastauksia myös ohjelmatoimintaa koskien, päättelimme, ettei kaikkea toimintaa välttämättä mielletä varsinaiseksi toiminnaksi, vaan ennemminkin normaaliksi osaksi vankilan arkea. Olimme määritelleet toiminnot koskevaksi työtä, opiskelua, ohjelmatoimintaa ja vapaa-ajantoimintoja ja tämän toimme ilmi myös haastateltaville. Toinen vaihtoehto miksi haastateltava on kokenut, ettei toimintaa ole tarjottu, on vangin oma-aloitteisuus ja kiinnostuksen osoitus toimintaa kohtaan jo ennen toiminnan suoraa tarjoamista.

Aiemmin mainitussa Vanha-Jaakkolan (2017, 56) tekemässä opinnäytetyöstä saatujen tulosten mukaan, osallistuminen toimintoihin oli lyhytaikaisvankien mielestä hyvin tärkeää. Osallistuminen toimintoihin tekee vankeusajasta mielekkäämpää, millä on vaikutusta vankeuden aikaiseen hyvinvointiin ja jaksamiseen. Normaalisuusperiaatetta tukevaa kokemusta osallisuudesta ja yhteiskuntaan kuulumisesta voidaan toteuttaa osallistumalla toimintoihin. Tulokset ovat hyvin samankaltaisia omassa opinnäytetyössämme; toimintoihin halutaan osallistua ja sellin ulkopuolinen toiminta koettiin tärkeäksi ja mielekkääksi.

Tulostemme mukaan toimintojen peruuntuminen oli yksi suurin tyytymättömyyttä tuova tekijä. Koska toimintoihin osallistumisen yhtenä syynä oli sellistä pois pääseminen, on ymmärrettävää, että peruuntumiset vaikuttavat vankeihin negatiivisesti. Sellissä vietetty aika koettiin hyödyttömäksi ja passivoivaksi, joka vaikuttaa kokemukseen omasta terveydestä ja toimintakyvystä. Perustarpeiden hoitamiseen, kuten pyykin pesemiseen tai suihkussa käymiseen, ei ole haastateltavien mukaan riittävästi aikaa. Ajan puute perustarpeiden hoitamiseksi on vastoin normaalisuusperiaatteen toteutumista sekä Rikosseuraamuslaitoksen mukaisia arvoja, joissa korostetaan ihmisarvon kunnioittamista sekä oikeudenmukaisuutta (Rikosseuraamuslaitos 2020b).

Koronan tuomat vaikutukset nousivat esiin useissa saamissamme vastauksissa. Saimme Jokelan vankilalta nähtäväksi haastattelujen aikaan voimassa olleet määräykset rajoitustoimenpiteistä. Haastatteluiden aikaan Jokelan vankilassa noudatettiin Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön (KEHA) määrittelemiä leviämisvaiheen rajoituksia. KEHA:n ohjeistuksen lisäksi Jokelan vankilalla on omat KEHA:n ohjeistusta tarkentavat ohjeet. KEHA:n ohjeistuksen mukaan toimintoja voidaan rajoittaa tarpeen mukaan, mikäli henkilökuntaa ei ole riittävästi. (Rikosseuraamuslaitos 2020f.) Eniten vaikuttavana muutoksena tutkintavankien näkökulmasta oli saunojen käyttökielto sekä tapaamisten korvaaminen Skype-yhteyksillä. Rajoitukset eivät

kuitenkaan yksinään ole peruste esimerkiksi Skype-yhteyksin tapahtuvien tapaamisten peruuntumiseen. Normaalisuusperiaatteen ja tutkintavankeuslain (768/2005) mukaan yhteydenpitoa läheisiin ei tulisi rajoittaa ilman lainmukaista syytä. Peruuntumisissa on kuitenkin huomioitava yhteiskunnassa vallitsevan tilanteen vaikutus myös vankilan jo valmiiksi tiukkoihin resursseihin.

KEHA:n leviämisvaihetta koskevan ohjeistuksen mukaan toimintoja voidaan korona-aikana supistaa, rajoittaa tai vangin toimintavelvollisuutta voidaan muuttaa koronaviruksen aiheuttamien muutosten vuoksi. Muutoksia voidaan tehdä henkilökunnan poissaolojen tai toisiin tehtäviin siirtymisen vuoksi, sekä lähikontaktien määrän vähentämiseksi. Tehdyt muutokset tulisi vahvistaa osastojen päiväjärjestyksiin. Vankilan järjestyksen ja turvallisuuden säilyminen ovat vankilan toimintaa ohjaavia raameja, joita ei voi missään olosuhteissa sivuuttaa. (Rikosseuraamuslaitos 2020f; Jokelan vankila 2020). Äkillisiin toimintojen peruuntumisiin voi olla useita, sekä täysin perusteltuja syitä, mutta jonkin asteinen tiedottaminen niistä voisi vähentää peruuntumisista syntyvää närää. Vankeus on vangeille arkea, jossa pienetkin asiat voivat olla merkityksellisiä. Tietoisuus ympärillä olevasta ja tulevasta on tärkeää psyykkisenkin hyvinvoinnin kannalta.

Haastatteluissa korostui, että terveyttä ja toimintakykyä tukee päiväjärjestyksessä pitäytymisen lisäksi päihteettömyyden tukeminen, liikunta- ja opiskelumahdollisuudet sekä perhesuhteiden tukeminen. Näistä jokaisella on pitkällä aikavälillä toimintakykyä, rikollisuudesta irrottautumista ja yhteiskuntaan integroitumista edistävä vaikutus. Yhteydenpito perheeseen ja muihin läheisiin tukee normaalisuusperiaatteen toteutumista sekä vankeudessa olevan toimintakykyä, erityisesti henkisellä tasolla. Perhe koettiin merkitykseltään tärkeäksi tekijäksi, miksi rikollisuudesta haluttaisiin eroon. Hyvät perhesiteet tukevat kohti rikoksettomuutta ja ovat näin ollen yhteydessä desistanssiin (Healy 2010, 80-84). Korona tuo epätietoisuutta tulevaan niin vankeudessa olevalle, kuin hänen perheellensä. Ajat ovat tällä hetkellä poikkeukselliset, jolloin läheisten merkitys korostuu entisestään. Vangit itse toivoivat perhesuhteiden tukemiseksi enemmän puhelinaikaa, jonka merkitys korostuu entisestään poikkeusaikana. Yhteydenpidon ja tapaamisten tukeminen myös poikkeusaikana olisi oleellista niillä keinoin, kuin se on mahdollista.

7.3 Toimintojen kehitystarpeet

Toimintojen kehittämisen suhteen saimme haastattelemltamme tutkintavangeilta useita näkemyksiä. Vankilaympäristö, vankilan järjestyksen ja turvallisuuden säilyminen luovat omat raaminsa toimintamahdollisuuksille sekä niiden toteutustavoille. Vankilan resurssien puutos on vaikuttanut vankilan arjessa kuitenkin jo ennen koronapandemiaa. Tällä hetkellä koronaohjeistukset määrittelevät osaltaan, miten toimintoja voidaan turvallisesti toteuttaa. Esiin nousseet kehitysehdotukset olivat pääasiassa realistisia. Kehitysehdotukset nousivat

tutkintavankien omista tarpeista ja ajatuksista siitä, mikä tukisi yksilön omaa toimintakykyä nyt ja tulevaisuudessa sekä myöhempää siviiliin palaamista rikoksettoman elämän näkökulmasta.

Toimintamahdollisuuksia haastateltaviemme mukaan on yleisesti ottaen liian vähän. Saman suuntaisia tuloksia saatiin Rantalan ym. (2017, 97) tutkimuksessa Tutkintavankien olot ja oikeuksien toteutuminen, jonka mukaan tutkintavankien vastauksissa nostettiin esiin mielekkään tekemisen puutetta. Tyytymättömiä toimintamahdollisuuksiin, kuten työtoimintaan, oli noin joka kolmas vastanneista. Tuloksissamme määrältään runsaampien toimintojen lisäksi kehittämisen tarpeina nähtiin toimintojen mielekkyyden lisäämiseksi toimintojen monipuolistaminen. Vastauksissa tuotiin ilmi tyytyväisyys ulkopuolisiin, mutta katoksen puuttuminen koettiin epämukavaksi, esimerkiksi talvikaudella lumen takia. Kuntosalin lisäksi toivottiin luovempaa toimintaa musiikin, askartelun ja puutöiden muodossa. Nousseet asiat olivat vain esimerkkejä, joiden taustalla oli toimettomuuden vähentäminen ja toiminnan lisääminen erilaiset tarpeet huomioiden. Mielekäs tekeminen lisää ihmisen hyvinvointia ja eri ihmiset kokevat erilaiset asiat mielekkäinä (Mielenterveystalo 2020). Mielekäs tekeminen sisältäisi haastateltavien mukaan myös yhteistä tekemistä muiden ihmisten kanssa. GLM-mallissa määriteltyjen tarpeiden mukaan, ihminen tarvitsee liittymisen kokemuksia, jolloin olla vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa ja kokea yhteyttä toisiin (Ward & Brown 2004, 247). Muiden ihmisten seura vähentäisi yksinäisyyttä ja yksinäisyyden väheneminen parantaa hyvinvointia. Yksinäisyyttä kokeva voi tuntea olevansa irrallaan muista, joka lisää syrjäytymisriskiä.

Syrjäytymistä ehkäisee kokemus osallisuudesta. Haastateltaviemme tulevaisuuden suunnitelmiin ja haaveisiin kuului mielekkään arjen rakentaminen, perheen perustaminen, yhteiskunnan normien mukainen elämä ilman rikollisuutta sekä työllistyminen. Suurimmalla osalla haastateltavistamme oli toiveita liittyen opintoihin ja työelämään. Kiinnittyminen rakenteellisiin instituutioihin, kuten kouluun ja sen kautta työelämään, vähentää syrjäytymisriskiä (THL 2018). Tästä syystä vahva tuki opintoihin jo tutkintavankeudessa voisi tuoda hyötyjä pidemmällä tähtäimellä niin yksilölle itselleen, kuin yhteiskunnalle. Kouluttautumisen tärkeyttä perustelee myös Virtasen ym. (2020) Vankilakoulutuksen vaikutus uusintarikollisuuteen ja vapautumisen jälkeiseen työssäkäyntiin -tutkimuksen tuloksissa esiin nousseet vankeuden aikaisen kouluttautumisen positiiviset vaikutukset työllistymiseen. Tällä hetkellä täysin itsenäisesti opiskelevien vankien opiskelusta ei jää selkeää merkintää, jolloin vanki voi näyttää vankitietojärjestelmässä toimeentuloa. Vangit kokivat tämän esimerkiksi sijoittelun kannalta negatiiviseksi. Itsenäisen opiskelun näkyvyyttä vankien tiedoissa olisi tärkeää edellä mainituista syistä selvittää tarkemmin. Mikäli varsinaista opiskelua ei voida järjestää, voisi opiskelun tukemista kehittää hankkimalla vankilaan opintoihin liittyviä kirjoja esimerkiksi kirjaston kanssa yhteistyössä, jotta vangin olisi mahdollista opiskella haluamaansa alaa itsenäisesti.

Haastatteluissa nostettiin esiin esimerkiksi tietokoneen käyttötaitojen heikkous. Arjen taitojen vahvistamisella ja ylläpitämisellä on kauaskantoiset vaikutukset. Taitojen vahvistaminen tukee elämänhallintaa ja taitojen edistäminen kuuluu osaksi toimintakyvyn ylläpitoa. Myös Good Lives Modelin mukaisesti arjen taidoilla ja elämänhallinnan tukemisella on keskeinen merkitys rikoksettoman elämäntavan löytämiseen ja elämänlaadun parantamiseen. (Miikkulainen 2012, 4-5; Ward & Brown 2004, 247.) Tietokonetta tarvitaan täysin arkisten asioiden hoitamisessa, kuten Kela-asioissa tai asuntoa haettaessa sekä opiskelu- ja työelämässä. Ihminen toimii niillä keinoin, kuin osaa, vaikka halua toimia toisin olisikin olemassa. Good Lives Modelin mukainen tarve toimijuudesta ja pystyvyydestä voidaan täyttää korvaamalla aiemmat toimintatavat paremmilla, yhteiskunnan hyväksymillä keinoilla opettelemalla tilalle uusia taitoja ja tapoja toimia. (Tyni 2015, 65-66.) Yhteiskunnan normien mukaisen elämän ja mielekkään arjen tukemiseksi arjen taitoja vahvistavia kursseja olisi hyödyllistä olla saatavilla. Arkitaitojen opettelu koettaisiin vankien mukaan mielekkäänä tekemisenä, jolla nähtiin olevan vaikutusta elämään siviilissä.

Päihdeettömyyden tukeminen koettiin tarpeelliseksi, jolla nähtiin olevan hyötyjä myös muille osa-alueille. Päihdeongelman hoitaminen edesauttaa toimivan arjen rakentamista, johon liittyy työllistyminen ja omien asioiden hoitaminen. Vaikka ongelmaa ei itse tunnista, tarjolla oleva tuki päihdeettömyyteen voisi silti herätellä ajatuksia. Osallistuminen toimintoihin nähtiin myös Vanha-Jaakkolan (2017, 56-57) opinnäytetyössä vaikuttavan myönteisesti lyhytaikaisvankien kuntoutumiseen. Vankeusaika voi olla lyhyt myös tutkintavangeilla, mutta kuten Vanha-Jaakkola toi esiin, vankeusajan hyödyntäminen tuen tarpeiden kartoittamiseen, kuten päihdeettömyyteen ja sitä kautta rikollisen käyttäytymisen vähenemiseen, lisää myös yhteiskunnan turvallisuutta. Vertaistukitoimintaan osalla haastateltavista olisi kiinnostusta, mikäli sellaista olisi tarjolla.

Perhe nousi monilla haastateltavilla esiin motivoivana tekijänä rikoksettomuuteen. Vahvistamalla rikoksettomuuteen tukevia suhteita, voisi sillä olla rikosmyönteisiä yhteyksiä vähentävä vaikutus. Haastatteluissa tuotiin esiin toive yhteisestä tekemisestä perheen kanssa, jolla olisi vankilan tai muun toimijan puolesta vetäjä. Tällaisessa toiminnassa voisi esimerkiksi yhdessä puolison kanssa käsitellä perheen tilannetta ja vahvistaa perheen sisäisiä suhteita. Kyseisellä toiminnalla uskottiin olevan vaikutusta siviilissä pysymiseen. Yhteydenpitomahdollisuuksien parantaminen läheisten kanssa voidaan nähdä yhteiskuntaan sitovana elementtinä, jonka toteuttamiseen ottaa kantaa myös tutkintavankeuslaki. KEHA:n korona-aikaisten ohjeistusten mukaan, tapaamismahdollisuuksien puuttumisen vuoksi tulisi puhelimitse käyttöä mahdollistaa laajemmin myös silloin, kun osaston sellien ovet ovat kiinni (Rikosseuraamuslaitos 2020f). Perhesiteiden tukemista tulisi parantaa ja kehittää niin, että tavat voisivat jäädä käyttöön myös korona-ajan jälkeen.

Kokonaisuutena vastauksissa ilmeni sekä hyviä, että huonoja kokemuksia toiminnoista ja niiden mielekkyydestä. Pääasiassa toiminnoista pidetään ja niihin halutaan osallistua. Tärkeimpänä kehittämisen kohteena toimintakyvyn ylläpidon ja normaalisuusperiaatteen toteutumisen kannalta voidaan nähdä mielekkään toiminnan lisääminen, jonka avulla toimeentulo voitaisiin vähentää. Lisäksi toisena keskeisenä kehityskohteena voidaan pitää päiväjärjestyksessä pitäytymistä.

8 Pohdinta

Tässä luvussa pohdimme opinnäytetyöprosessia ja arvioimme parityön toimivuutta. Lisäksi reflektimme omaa ammatillista kehittymistämme prosessin aikana ja pohdimme opinnäytetyön eettisyyden ja luotettavuuden toteutumista. Lopussa kerromme oman näkemyksemme tutkimuksen hyödyllisyydestä sekä esittelemme tutkimuksen pohjalta esiin nousseet kehitysajat ja jatkotutkimusehdotukset.

8.1 Opinnäytetyöprosessin ja ammatillisuuden reflektointia

Opinnäytetyö oli prosessina todella mielenkiintoinen ja opettavainen, mutta myös raskas. Opinnäytetyö prosessi aloitettiin syyskuussa 2020 ja valmistui huhtikuussa 2021. Aikaa sen tekoon meni siis kokonaisuudessaan seitsemän kuukautta. Suurimmat haasteet prosessissa liittyivät opinnäytetyön tekijöistä riippumattomiin tekijöihin.

Opinnäytetyön toteutus parityönä oli samalla sekä antoisaa, että haastavaa. Parityön hyötyinä koimme laajempien näkökulmien jakamisen sekä ajastustenvaihdon prosessin eri vaiheissa. Työskentelymme yhdessä oli suhteellisen toimivaa ja pystyimme avoimesti kertomaan toisillemme korjaus- ja lisäehdotuksia. Hyödyksi koimme myös erilaiset kokemukset rikosseuraamustyöstä. Heidillä oli aiempaa kokemusta vankilatyöstä, jolloin käytettävissämme oli hyvää tietoa käytännön asioista. Kaisalla ei ollut kokemusta vankilassa työskentelystä, jonka koimme vaikuttavan opinnäytetyön lopputulokseen niin, että kertomamme asiat ovat helpommin ymmärrettävissä myös ulkopuolisen silmin. Luetuimme opinnäytetyötämme sen eri vaiheissa myös useilla ihmisillä niin alalta, kuin sen ulkopuoleltakin. Näin vältimme sokaistumisen omaan työhömmä ja pystyimme kehittämään työtä läpi koko prosessin.

Haasteita työskentelyllemme toivat erilaiset elämäntilanteet, jolloin opinnäytetyön toteutus ei jakautunut tasapuolisesti. Heidän opinnot olivat loppusuoralla, jolloin aikaa opinnäytetyön tekemiseen oli Kaisalla enemmän. Päävastuu opinnäytetyön toteutuksesta ja aikataulutuksesta jäi Heidille. Opinnäytetyön eri vaiheissa tehtävät jaettiin aina tasaisesti, mutta aikatauluista johtuvista syistä kävi kuitenkin usein niin, että Heidi joutui ottamaan enemmän osioita tehtäväkseen. Heidi toimi myös yhteyshenkilönä Jokelan vankilan suuntaan. Lukuun ottamatta toimintaympäristöä, tutkimusasetelmaa, opinnäytetyön tuloksia sekä pohdintaa, jotka Heidi

toteutti aikataulullisista syistä pääasiassa kokonaisuudessaan, jakautui opinnäytetyön muut osiot suhteellisen tasaisesti. Kaikki opinnäytetyön osiot on aina käyty kuitenkin yhdessä läpi ja täydennetty varmistaen, että niihin sisältyvät molempien opinnäytetyön tekijöiden mielestä olennaisimmat asiat.

Jokelan vankilan kanssa yhteistyö oli mutkatonta, millä oli merkittävä vaikutus prosessin sujumisen kannalta. Vankilan yhteyshenkilömme auttoi meitä prosessimme eri vaiheissa aina aiheen rajauksesta alkaen, mikä helpotti huomattavasti prosessia, kun ei tarvinnut itse olla yhteydessä useisiin henkilöihin. Yhteyshenkilönämme toiminut rikosseuraamusesimies yhdisti meidät rikosseuraamustyöntekijään, jolta saimme merkittävää apua haastateltavien löytämisessä ja haastattelujen järjestämisessä. Alkuperäisenä tarkoituksenamme oli suorittaa haastattelut paikan päällä, jotta haastattelutilanne olisi haastateltaville rennompaa. Covid-19 tilanteen takia haastattelut toteutettiin kuitenkin Skype-yhteydellä. Etäyhteyksien, yhteyshenkilömme, rikosseuraamustyöntekijän ja Jokelan vankilan joustavuuden avulla saimme haastattelut suoritettua huomattavan lyhyessä ajassa, mikä vaikutti positiivisesti aikataulutukseen. Pohdimme aluksi toisen opinnäytetyön tekijän vankityötaustan vaikutusta haastatteluiden laatuun. Ajattelimme, että vartijataustalla olisi negatiivinen vaikutus vankien halukkuuteen osallistua haastatteluihin ja että vangit olisivat sulkeutuneempia. Yllättävänä tekijänä nousi kuitenkin se, kuinka avoimesti haastatteluissa puhuttiin. Osa haastateltavista oli tuttuja aiemman työkokemuksen kautta, mikä jopa helpotti haastattelujen sujumista.

Aineiston analysointi sujui pääosin mutkattomaksi. Olimme varautuneet siihen, että tutkimuskysymyksiin vastataksemme joudumme hyppimään eri teemojen välillä. Pohdimme tätä jo teemarunkoa rakentaessamme, joten se ei tullut yllätyksenä. Aineistosta nousi esiin paljon mielenkiintoista tietoa, jota olisimme halunneet tuoda esiin. Prosessin aikana oli kuitenkin pidettävä koko ajan mielessä tutkimuksen tarkoitus ja tavoite sekä edettävä näiden mukaisesti. Vaikein osuus opinnäytetyössä oli se, kuinka tarkkaan anonymisointia toteutetaan. Päädyimme keskittyvämmä konkreettisesti vaikuttavaan tietoon, välttäen tunnistettavien piirteiden yhdistymistä muihin vastauksiin. Englanninkielinen haastateltava käännettiin suomeksi, paikat ja nimet poistettiin. Mikäli jokin alkuperäisilmaus olisi paljastanut merkittävää tietoa haastateltavasta, sitä ei näytetty. Tämän vuoksi myös esimerkiksi opinnäytetyön lopussa olevassa aineistonanalyysi esimerkissä (*liite 5*) on piilotettuna joitain kohtia. Anonymisoinnissa hyötynä oli ehdottomasti työkokemus Jokelan vankilassa. Koemme pystyneemme arvioimaan hyvin, mikä tieto on riskialtista anonymiteetin kannalta.

Opinnäytetyötä aloittaessamme ja haastatteluja tehdessämme emme vielä miettineet koronatilanteen vaikutuksia työskentelymme kuin käytännön kannalta. Tiesimme, että vierailut vankilaan eivät todennäköisesti olisi mahdollisia, joten valmistautuminen haastatteluiden toteuttamiseksi etäyhteyksillä suunniteltiin jo hyvissä ajoin. Työstäessämme haastattelumateriaaleja kävi kuitenkin useista vastauksista ilmi koronan tuomat vaikutukset

vankilaan sekä vankien epätietoisuus siitä, mihin kaikkeen nykyinen tilanne vankilassa oikeasti vaikuttaa. Pyysimme vankilalta viralliset Keskushallintoyksikön laatimat koronaohjeistukset, jotka huomioimme analysoidessamme haastatteluista saamiamme tietoja.

Opinnäytetyön tulokset olivat kiinnostavia ja osin yllättäviäkin. Kiinnitimme erityisesti huomiota siihen, kuinka paljon tutkintavangeilla on kiinnostusta osallistua erilaisiin toimintoihin, vaikka heillä ei ole velvollisuutta siihen. Motiivi kuntoutumiseen niin päihde- kuin vihanhallintaongelmissakin oli mielenkiintoista etenkin, kun tutkintavangit tunnistivat ongelmiaan ja halusivat itse niihin apua. Oli kiinnostavaa nähdä, kuinka innostuneita haastateltavat olivat kertomaan näkemyksiään toiminnoista ja kuinka he halusivat olla mukana kehittämässä toimintaa. Toivommekin, että tämä opinnäytetyö on omiaan toimintojen kehittämisessä ja Jokelan vankila saisi tästä uutta näkökulmaa toimintaansa.

8.2 Opinnäytetyön eettisyyden ja luotettavuuden pohdinta

Tutkimuksen toteuttamisen kannalta keskeisimpiä asioita ovat tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus. Koska kyseessä oli ensimmäinen tutkimuksemme, kiinnitimme erityistä huomiota eettisyyden ja luotettavuuden toteutumiseen. Koemme onnistuneemme tutkimuksen eettisyyden ja luotettavuuden toteutumisessa ja noudattaneemme hyvän tieteellisen käytännön periaatteita. Esiin nousseet eettiset kysymykset on hyväksyttävästi ratkaistu ja perusteltu. Tutkimuksen luotettavuuden kannalta olemme raportoineet avoimesti tutkimuksen vaiheista sekä perustelleet päätöksemme ja ratkaisumme. Luotettavuuden kannalta on tärkeää kunnioittaa muiden tutkijoiden tekemiä tutkimuksia ja päätelmiä. Olemme käyttäneet tutkimuksessamme useita eri lähteitä ja varmistaneet lähdeviittaussiemme asianmukaisuuden. Lisäksi olemme käyttäneet alkuperäisiä lähteitä ja välttäneet toissijaisten lähteiden käytön niiltä osin, kuin se tutkimuksen kannalta on tarkoituksenmukaista.

Opinnäytetyötä varten on tehty tarpeelliset sopimukset. Opinnäytetyön aihe ja suunnitelma on hyväksytty suunnitelmaseminaarissa 02.12.2020. Tutkimuslupaa haettiin Keskushallintoyksiköstä 07.12.2020 ja myönteinen päätös saatiin 09.12.2020. Myönteinen tutkimuslupapäätös liitteenä 2. Jokelan vankilan kanssa on tehty sopimus opinnäytetyöstä ja yhteyshenkilölle toimitettiin suunnitelmaversio. Opinnäytetyö on kokonaisuudessaan rakennettu Jokelan vankilasta saatuja toiveita mukailleen. Rajausta jouduttiin tehdä toiveessa koskien toimintojen kehittämistä kustannustehokkaasti. Olemme nostaneet opinnäytetyössä ja tuloksissa resurssit huomioivaa näkökulmaa, mutta kustannustehokkuuden tutkiminen vaatisi kokonaan oman tutkimuksen aiheen laajuuden vuoksi.

Jokaiselle haastateltavalla tuotiin vahvasti esiin tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuutta ja heitä ohjeistettiin osallistumisen perumisesta. Haastateltaville annettiin riittävä tieto tutkimukseen osallistumisesta ja heidän kysymyksiinsä vastattiin avoimesti ja rehellisesti. Jokaiselta haastateltavalta otettiin kirjallinen suostumus haastatteluun osallistumisesta,

nauhoittamisesta ja aineiston käytöstä opinnäytetyössä (liite 4). Alkuperäinen suostumuslomake jäi haastateltavalle. Näin varmistimme haastateltavien tietävän oikeutensa tutkimukseen osallistumisen suhteen ja varmistimme heidän olevan tietoisia siitä, mihin he osallistuvat. Lisäksi toimme avoimesti ilmi toisen opinnäytetyön tekijän vartijataustaa. Uskomme, että haastateltavien henkilökohtaiset motiivit toimintojen kehittämiseen vaikuttivat tutkimukseen osallistumiseen ja tuloksiin myönteisesti. Haastateltavia oli tarkoitus olla kaksitoista, mutta viimeisen haastattelun jälkeen meihin otettiin yhteyttä vielä yhdestä kiinnostuneesta. Tarkistimme joutaako tutkimuslupamme haastateltavien määrästä, ja hyväksyimme tutkimukseen vielä kolmannentoista haastateltavan.

Haastateltavien anonymiteetistä oli erittäin tärkeä huolehtia, sillä emme käyttäneet satunnaisotantaa. Vankilan työntekijöiden lisäksi vangit ovat saattaneet tuoda toisilleen ilmi tutkimukseen osallistumisestaan, mikä lisäsi anonymiteetin merkitystä. Haastateltavien anonymiteetti on varmistettu poistamalla tunnistettavuuteen vaikuttavat sanat sekä välttämällä sellaisten alkuperäisilmausten näyttöä, jotka mahdollistavat haastateltavan tunnistamisen. Lisäksi haastateltavat on koodattu satunnaisilla koodeilla H1-H13 alkuperäisen järjestyksen sijaan.

Tutkimuksen luotettavuutta lisätäksemme pyysimme Jokelan vankilalta haastatteluiden toteuttamisen aikana voimassa olleet koronaohjeistukset. Näin pystyimme erottelemaan koronan vaikutukset toimintojen oikeasta tilasta ja nostamaan esiin perusteluja tuloksille. Koronaohjeistusten avulla meidän oli mahdollista ilmentää toimintojen todellista tilaa mahdollisimman realistisesti. Ilman koronaohjeistuksia tuloksista olisi saattanut saada kuvan, että kaikki muutokset tai peruutukset toiminnoissa olisivat perustelemattomia.

Luotettavuuden kannalta nousee epäluottamustekijänä haastateltavien rajautuminen. Vain yksi ulkomaalaistaustainen vanki osallistui tutkimukseen, joten tulokset painottuvat suomalaisten tutkintavankien kokemuksiin ja näkemyksiin. Sitä, eroaako ulkomaalaistaustaisten vankien kokemukset toiminnoista, emme tiedä. Vapaa sana -osiossa suomalaistaustaiset tutkintavangit toivat esiin omaa kokemustaan ulkomaalaistaustaisten vankien kohtelusta ja vaikeuksista vankeudessa. Tästä nouseekin esiin yksi jatkotutkimusehdotus, josta lisää seuraavassa osiossa. Lisäksi haastateltavat jaettiin haastattelijoiden kesken puoliksi, mikä loi oletetusti eroja haastattelujen toteuttamisessa. Jako on kuitenkin perusteltavissa resursseilla. Näkemyksemme mukaan haastateltavien jakaminen ei vaikuttanut tuloksiin, sillä noudatimme haastattelutilanteessa teemoja ja tukikysymyksiä, sekä käsitelimme aineistoja yhdessä.

8.3 Opinnäytetyön hyödynnettävyys ja jatkotutkimusehdotukset

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata Jokelan vankilan tutkintavangeille tarjottavien nykyisten toimintojen toteutumista sekä sitä, miten ne vastaavat niin vankien tarpeisiin kuin vankeuden tavoitteisiin. Lisäksi opinnäytetyössä tarkasteltiin toimintojen kehittämistarpeita.

Aiheen tutkiminen oli näkemyksemme mukaan ajankohtaista, sillä Jokelan vankilan toiminnoista ei vielä ole tehty tutkimusta, mutta Jokelan vankila on kiinnostunut kehittämään toimintojaan. Niin mielekkään toiminnan lisäämiseen kuin arjentaitojen ja elämänhallinnan tukemiseen kannattaa panostaa, sillä vankien itse sanoittaessa tällaisia osa-alueita, on niiden vaikutuksetkin tehokkaampia (Ward & Fortune 2013, 38). Näkemyksemme mukaan opinnäytetyössä onnistuttiin tuomaan esiin tutkintavankien näkemyksiä toiminnoista ja niiden kehittämisestä, sekä vastaamaan tutkimusongelmaan. Haastateltavien näkemyksien sekä tarpeiden pohjalta nousseet kehittämisentarpeet ovat realistisia ja suurilta osin toteutettavissa resurssit huomioiden. Tietoperustaamme kuuluvan Good Lives Modelin mukaan jokainen ihminen tavoittelee samoja tarpeita, mutta painotus vaihtelee (Ward & Fortune 2013, 34). Good Lives Model on yhteydessä niin uusimisriskiin kuin desistanssiinkin. Mielekkääksi koetun toiminnan avulla voidaan edistää normaalisuusperiaatteen toteutumista, vankien tarpeiden täyttymistä, uusimisriskin ja syrjäytymistekijöiden vähenemistä sekä valmentaa kohti rikoksetonta elämäntapaa. Täten voimme todeta, että opinnäytetyömme aihe on tärkeä niin rikosseuraamusalan, Jokelan vankilan kuin tutkintavankienkin kannalta.

Normaalisuusperiaatteen ja Good Lives Modelin kannalta olisi keskeistä kiinnittää huomioita vankilassa tarjottavaan mielekkääseen tekemiseen. Johtopäätöksissä esiin nousseet kehittämisehdotukset ovat varsin realistisia ja pienimuotoisia, mutta niiden huomioimisella ja toteuttamisella voidaan saavuttaa merkittäviä vaikutuksia. Verkostoituminen ja yhteiskunnan normaalipalveluihin integroituminen on osa Rikosseuraamuslaitoksen strategiaa (Rikosseuraamuslaitos 2020b). Kehitysehdotuksemme onkin verkostoitumisen ja yhteistyön lisääminen eri tahojen kanssa. Näin ollen toimintojen toteuttaminen veisi vähemmän vankilan resursseja, etenkin tilanteissa, joissa järjestäjää ei löydy henkilökunnasta. Lisäksi ulkopuolisten toimijoiden kautta on mahdollista löytää jo valmiiksi erinäisiä kiinnityskohtia siviiliin vapautuessa. Yhtenä mahdollisuutena voisi esimerkiksi olla ulkopuolisten yhteistyökumppaneiden hyödyntäminen jonkinlaiseen vertaistoimintaan. Vertaistoimintaa voisi olla erilaiset NA-ryhmät tai muut vastaavat, joita voitaisiin toteuttaa kokemusasiantuntijan avulla. Mikäli turvallisuuslinjaukset aiheuttavat esteen sopivan henkilön löytämiselle, voitaisiin mahdollisuuksien mukaan hyödyntää myös vankeja, joilla on aiemmin ollut taustaa päihdeiden kanssa, mutta motivaatiota toipumiseen riittävästi. Tällaisella toiminnalla olisi myös osallistava ja mahdollisesti myöhemmin yhteiskuntaan kiinnittävä vaikutus; päihde- ja rikostaustaisia kokemusasiantuntijoita hyödynnetään sosiaali- ja terveysalalla koko ajan enenevässä määrin.

Rikosseuraamuslaitoksen strategiaan kuuluu asiakkaiden valmentaminen rikoksettomaan elämäntapaan (Rikosseuraamuslaitos 2020b). Koska perhe nousi esiin monilla haastateltavilla motiiviksi rikoksettomuuteen, olisi ulkopuolisten toimijoiden kanssa toteutettavan perhetyön mahdollisuuksia hyödyllistä selvittää myös tutkintavankien kohdalla. Jo olemassa olevien motiivien vahvistaminen olisi kannattavampaa, kuin täysin uusien kannustimien etsiminen. Haastateltavat kaipasivat myös monipuolisempaa toimintaa liikunnallisen toiminnan lisäksi, ja

esimerkiksi ruoanlaitto ja arkitaidot nostettiin useita kertoja esiin mielekkäänä tekemisenä. Lisäksi toimintojen monipuolistamisen kannalta esitämme iltatoimintojen tarkastelua siltä osin, olisiko niihin mahdollista järjestää useampia vaihtoehtoja tai säännöllistä vaihtelevuutta.

Haastateltavat kokivat, että toiminnot peruuntuvat usein eikä aikaa omien asioiden hoitamiseksi ole riittävästi. Kehitysehdotuksena tähän liittyen nostammekin esiin päiväjärjestysten tarkastelun siltä osin, löytyykö siitä joustomahdollisuutta vankilan järjestyksen huomioiden. Mikäli päiväjärjestyksen siirtymävälit olisivat pidemmät, ehtisivät vangit hoitamaan päivittäisiä tarpeitaan paremmin, joka omalta osaltaan lisäisi vankien tyytyväisyyttä. Toisena vaihtoehtona voidaan nostaa esiin huomion kiinnittäminen mahdollisten ilta-aukiolojen toteutumiseen, johon liittyvät myös haastateltavien nostamat yhteydenpidon haasteet päiväsaikaan. Keskeisin kehittämisen kohde on kuitenkin vahvistetussa päiväjärjestyksessä pitäytyminen sekä peruutuksiin ja muutoksiin liittyvä avoin tiedottaminen. Toimintojen äkilliset ja toistuvat peruuntumiset loivat eniten tyytymättömyyttä tutkintavangeissa, jota lisäsi epätietoisuus peruuntumisen syistä. Tiedottamisen parantaminen voisi lievittää kokemusta epäoikeudenmukaisuudesta ja parantaa tyytyväisyyttä.

Jatkotutkimusehdotuksena nostamme esiin Jokelan vankilan toimintojen vertailun Vantaan vankilassa tarjottaviin toimintoihin sekä kuinka ne on resurssien kannalta onnistuttu Vantaalla toteuttamaan. Työkokemuksen ja opinnäytetyössä esiin nousseiden vastausten perusteella useat tutkintavangit kokevat Vantaalla asioiden olevan paremmin. Mielenkiintoista olisikin tietää, miksi ja miten?

Ongelmaksi toimintaohjelmissa ja muussa kuntoutuksessa nousee tutkintavankeudessa olevien ulkomaalaistaustaisten määrä. Esimerkiksi eduskunnan oikeusasiamiehen (1936/2019) tekemässä tarkastuksessa Jokelan vankilan vangeista noin 50 % vuonna 2019 oli ulkomaalaistaustaisia. Myös vapaa sana -osiossa nousi esiin muiden vankien kokemukset ulkomaalaistaustaisten vankien kohtelusta. Olisikin mielenkiintoista tietää, miten he kokevat Jokelan vankilan toiminnan oikeudenmukaisuuden. Täten esitämme toisena jatkotutkimusehdotuksena ulkomaalaistaustaisten vankien oikeudenmukaisuuden toteutumisen tutkimista Jokelan vankilassa.

Lähteet

Painetut

Arola-Järvi, A. 2012. Suunnitelmallisen vankeusajan käsikirja. Vantaa: Rikosseuraamusalan koulutuskeskus.

Hartoneva, A. 2002. Normaalisuusperiaate Suomen vankeinhoidossa. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 3/2002. Vammala: Vammalan kirjapaino.

Havio, M., Inkinen, M. & Partanen, A. 2014. Päihdehoitotyö. 5.-8. painos. Helsinki: Sanoma Pro.

Healy, D. 2010. The Dynamics of desistance. Charting pathways through change. Willan publishing.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15.-17. Painos. Helsinki: Tammi.

Joukamaa, M. 2010. Rikosseuraamusasiakkaiden terveys, työkyky ja hoidontarve. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2010. Rikosseuraamuslaitos. Vammala: Vammalan kirjapaino.

Kaurala, M. & Iivari, J. 2016. Sosiaalityön käsikirja. 4. painos. Helsinki: Tietosanoma

Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Laine, M. 2014. Kriminologia ja rankaisun sosiologia. Helsinki: Tietosanoma.

Lavikkala, R. 2011. Vaikuttavan rikosseuraamustyön kysymyksiä. Teoksessa Lavikkala, R. & Linderborg, H. (toim.) Rikosseuraamustyön kehittämisen kysymyksiä. Vantaa: Rikosseuraamusalan koulutuskeskus.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Viikki-Ripatti, S. 2011. Rikollisesta irrottautuminen subjektiivisena kokemuksena. Teoksessa Lavikkala, R. & Linderborg, H. (toim.) Rikosseuraamustyön kehittämisen kysymyksiä. Vantaa: Rikosseuraamusalan koulutuskeskus.

Sähköiset

Bonta, J. & Andrews, D. A. 2007. Risk-Need-Responsivity Model for Offender Assessment and Rehabilitation. Viitattu 9.4.2021. https://www.researchgate.net/publication/310747116_Risk-Need-Responsivity_Model_for_Offender_Assessment_and_Rehabilitation

EOAK 1936/2019. Jokelan vankila - Tarkastuspöytäkirja. Viitattu 2.10.2020. <https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/1936/2019>

Huttunen, M. 2018. Päihde- ja huumeriippuvuus. Duodecim. Viitattu 25.11.2020. https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00414

Knuuti, U. 2015. Päihdekuntoutus vankilassa. Haaste. Viitattu 1.11.2020. <https://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste12015/paihdekuntoutusvankilassa.html>

- Rantala, K., Tyni, S., Koskenniemi, L., Liimatainen, A. & Kääriäinen, H. 2017. Tutkintavankien olot ja oikeuksien toteutuminen. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Helsingin yliopisto. Viitattu 3.1.2021
https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/224593/Tutkimuksia_4_Kati_Rantala_ym_20174.pdf?sequence=6&isAllowed=y järjestys??
- Laulumaa, S., Saukko M. & Spring-Reiman, P. 2009. Voiko tutkintavankeus pysäyttää rattijuopon? Haaste. Viitattu 27.10.2020.
https://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste42009/voikotutkintavankeuspysayttaa_rattijuopon.html
- Mielenterveystalo 2020. Arjen perusteet. Viitattu 27.11.2020.
https://www.mielenterveystalo.fi/aikuiset/itsehoito-ja-oppaat/itsehoito/tyokaluja_itsehoito/Pages/arjenperusteet.aspx
- Mieli 2020. Mitä mielenterveys on? Viitattu 25.11.2020.
<https://mieli.fi/fi/mielenterveysseura/organisaatio-ja-toiminta/strategia/mit%C3%A4-mielenterveys>
- Miikkulainen, L. 2012. Arjen taidot -tietopankki. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 25.11.2020.
https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-muut/6Cr4qakak/Arjen_taidot_-tietopankki_2012.pdf
- Oikeusministeriö 2006. Normaalisuusperiaatteen toteutuminen vankien, tutkintavankien ja yhdyskuntaseuraamusta suorittavien kohtelussa. Työryhmämietintö 2006:12. Viitattu 26.10.2020.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75946/omtr_2006_12_normaalius_periaatteen.pdf?sequence=1
- Pakkokeinolaki 806/2011. Viitattu 29.9.2020.
<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110806>
- Pitkänen, T., Kaskela, T., Tyni, S. & Tourunen, J. 2016. Päihdehoitoon hakeutuneiden rikollisuus. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 25.11.2020.
https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusarja/YpkSA2YG1/RISE_paihdehuoltoon_hakeutuneiden_rikollisuus_verkko.pdf
- Rantanen, T. 2009. Kuntoutus, vaikuttavuus ja kehittäminen. Näkökulmia rikosseuraamusalan työn kehittämiseen. Vantaa: Edita Prima. Viitattu 25.11.2020.
<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/114715/Laurea%20julkaisut%20A66.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Rikosseuraamuslaitos 2013. Uusintarikollisuuteen vaikuttavat ohjelmat. Viitattu 10.10.2020.
<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/toiminnot/kuntouttavatoiminta-ohjelmatyo/uusintarikollisuuteenvaikuttavattoimintaohjelmat.html>
- Rikosseuraamuslaitos 2019a. Organisaatio. Viitattu 29.9.2020.
<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/organisaatio.html>
- Rikosseuraamuslaitos 2019b. Toiminnot. Viitattu 6.10.2020.
<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/toiminnot.html>
- Rikosseuraamuslaitos 2019c. Muu sosiaalinen kuntoutus. Viitattu 9.10.2020.
<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/toiminnot/muusosiaalinenkuntoutus.html>
- Rikosseuraamuslaitos 2020a. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 29.9.2020.
<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos.html>

- Rikosseuraamuslaitos 2020b. Arvot ja strategia. Viitattu 29.9.2020.
<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/arvot.html>
- Rikosseuraamuslaitos 2020c. Jokelan vankila. Viitattu 29.9.2020.
<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjayhteystiedot/vankilat/jokelanvankila.html>
- Rikosseuraamuslaitos 2020d. Kuntouttava toiminta - Ohjelmatyö. Viitattu 1.10.2020.
<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/toiminnot/kuntouttavatoiminta-ohjelmatyo.html>
- Rikosseuraamuslaitos 2020e. Kuntouttava toiminta - Päihdetyö. Viitattu 9.10.2020.
<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/toiminnot/kuntouttavatoiminta-paihdetyo.html>
- Rise 2.0 2020. Ehdotus Rikosseuraamuslaitoksen uudeksi organisaatorakenteeksi. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 9.10.2020
https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/liitteet_rise/2tpZhL0jZ/Rise_2.0_loppuraportti_Valmis.pdf
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2020. Litterointi. Viitattu 9.10.2020
https://www.fsd.tuni.fi/metelmaopetus/kvali/L7_2_1.html
- Seitamaa-Hakkarainen, P. 2020. Kvalitatiivinen sisällönanalyysi. Viitattu 10.10.2020.
<https://metodix.fi/2014/05/19/seitamaa-hakkarainen-kvalitatiivinen-sisallon-analyysi/>
- THL 2015. Sosiaalinen kuntoutus. Viitattu 25.11.2020. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sosku/sosiaalinen-kuntoutus>
- THL 2018. Syrjäytyminen ja syrjäytymisen riskitekijät. Viitattu 25.11.2020.
https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/nuorten-syrjaytyminen/syrjaytyminen-ja-syrjaytymisen-riskitekijat
- THL 2019. Mitä toimintakyky on. Viitattu 27.11.2020. <https://thl.fi/fi/web/toimintakyky/mita-toimintakyky-on>
- Turvallisuuslinjaukset 2015. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 9.10.2020.
https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-muut/ODlbMQzPN/Turvallisuuslinjaukset_2015.pdf
- Tutkintavankeuslaki 768/2005. Viitattu 29.9.2020.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050768>
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Viitattu 10.10.2020.
https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- Tyni, S. 2015. Vankeinhoidon vaikuttavuus: onko kuntoutukselle tilastollisia perusteita? Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2015. Helsinki: Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 28.9.2020.
https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusarja/l1CTvAnMd/RISE_1_2015_Vankeinhoidon_vaikuttavuus_-_Onko_kuntoutukselle_tilastollisia_perusteita_Sasu_Tyni_vaitoskirja_net.pdf
- Tyni, S. & Blomster, P. 2012. Vähentävätkö vankitoiminnot uusintarikollisuutta? Yhteiskuntapolitiikka-lehti. Viitattu 6.10.2020. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2012121110279>
- Vanha-Jaakkola K. 2017. Kiinnostaako mikään vai eikö? Lyhytaikaisvankien näkökulmia toimintoihin osallistumisesta suljetussa laitoksessa. Opinnäytetyö. Tampereen

- ammattikorkeakoulu. Viitattu 7.2.2021.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/130509/Vanha-Jaakkola_Kristiina.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Vankeuslaki 767/2005. Viitattu 6.10.2020.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767>
- Vilkas, A. 2019. Mielekkään elämän malli (GLM). Viitattu 28.10.2020.
https://www.goodlivesmodel.com/GLM_finnish.pdf
- Virtanen, M., Aaltonen, M., Tyni, S. & Kivivuori, J. 2020. Vankilakoulutuksen vaikutus uusintarikollisuuteen ja vapautumisen jälkeiseen työssäkäyntiin. Edilex. Viitattu 20.3.2021.
<https://www.edilex.fi/artikkelit/20398.pdf>
- Ward, T. & Fortune C-A. 2013. The Good Lives Model: Aligning Risk Reduction with Promoting Offenders Personal Goals. Viitattu 25.11.2020. <https://journals-sagepub-com.nelli.laurea.fi/doi/pdf/10.1177/206622031300500203>
- Ward, T. & Brown, M. 2004. The good lives model and conceptual issues in offender rehabilitation. Viitattu 25.11.2020.
https://www.researchgate.net/publication/247500367_The_Good_Lives_Model_and_conceptual_issues_in_offender_rehabilitation
- WHO 2020. Life skills education school handbook. Prevention of noncommunicable diseases: Approaches for schools. Viitattu 9.4.2021.
<https://www.who.int/publications/i/item/9789240005020>
- Yhdistyneiden kansakuntien vankeinhoidon vähimmäissäännöt 2017. Nelson Mandela -säännöt. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 15.11.2020.
https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-muut/MZQ5slnl7/Vankeinhoidon_va776himma776issa776a776nno776t_low.pdf
- Julkaisemattomat**
- Rikosseuraamuslaitos 2020f. Uuden koronaviruksen vaikutukset leviämisvaiheessa olevilla alueilla sijaitsevien vankiloiden toimintaan. 27.11.2020 alkaen. Ohje 87/035/2020. Viitattu 25.03.2021.
- Jokelan vankila 2020. Ohjeen 87/035/2020 vaikutukset Jokelan vankilan toimintaan. Sähköposti. Viitattu 25.3.2021.

Kuviot

Kuvio 1: Rikosseuraamuslaitoksen toiminnan kulmakivet (Rikosseuraamuslaitos 2020b).....	7
Kuvio 2: Vankeusprosessi rikoksesta rangaistuksen suorittamiseen (mukaillen Arola-Järvi 2012, 11)	11
Kuvio 3: Good Lives Model (mukaillen Ward & Brown 2004, 247; Vilkas 2020, 58).....	18

Taulukot

Taulukko 1: Esimerkki redusoinnista.....	28
Taulukko 2: Esimerkki klusteroinnista	29

Liitteet

Liite 1: Teemahaastattelurunko	65
Liite 2: Tutkimuslupa	66
Liite 3: Lomake ilmoitustauluille	68
Liite 4: Suostumuslomake	69
Liite 5: Aineiston analyysi	70
Liite 6: Kaikki osallistumiseen vaikuttavat tekijät	73

Liite 1: Teemahaastattelurunko

1. Taustamuuttajat
  - a. Ikä?
  - b. Mistä epäiltynä ja kuinka kauan olet ollut vangittuna?
  - c. Millä osastolla olet nyt?
  - d. Vankilakertalaisuus ja aiemmat tuomiot?
  - e. Sosiaalinen tilanne ennen vankilaan tuloa?
2. Vankilan toiminnot
  - a. Mihin toimintoihin osallistut tai olet osallistunut?
  - b. Mistä syystä?
  - c. Mitä toimintoja sinulle on tarjottu?
  - d. Mistä syystä et osallistu johonkin tarjottuun toimintaan?
  - e. Miten koet toimintojen riittävyyden? (määrä, monipuolisuus, 8 tunnin tavoite)
  - f. Mitä toimintoihin osallistuminen on sinulle antanut?
3. Tarpeet
  - a. Miten kuvailisit itseäsi?
  - b. Millaisia mielenkiinnonkohteita tai harrastuksia sinulla on?
  - c. Millaisissa arkeen liittyvissä asioissa koet tarvitsevasi tukea tai neuvoja?
  - d. Millaiseksi koet oman toimintakykysi ja terveydentilasi?
  - e. Miten käsittelet vihantunteitasi?
  - f. Millaista on päihteidenkäyttösi?
  - g. Millainen sosiaalinen tukiverkosto sinulla on?
4. Toimintojen kehittäminen
  - a. Mitä pitäisi muuttaa tai mitä lisätä nykyisissä toiminnoissa? (vetäjän merkitys, ajankohta, ryhmäkerrat, sisältö, edut, hyöty terveydelle)
  - b. Mistä kokisit hyötyväsi vankeusaikana ja millaiset toiminnot tukisivat siviiliin palaamista?
  - c. Tulevaisuuden haaveet ja suunnitelmat?
5. Vapaa sana ja kysymykset opinnäytetyöntekijöille

Liite 2: Tutkimuslupa

Tutkimuslupa

9.12.2020

47/332/2020

Opiskelijat
 Heidi Leppänen
 Kaisa Nurmela
 Laurea-ammattikorkeakoulu Tikkurilan kampus,
 Ratatie 22, 01300-Vantaa

Hakemuksenne 2.12.2020

Tutkimuslupahakemus

Olette hakeneet Rikosseuraamuslaitokselta tutkimuslupaa Laurea ammattikorkeakoulun rikosseuraamusalan sosionomi opintojen opinnäytetyötä varten. Opinnäytetyön ohjaajana toimii Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen yliopettaja [REDACTED]. Työelämän yhdyshenkilö on Rikosseuraamusesi- mies [REDACTED].

Tutkimuksen aihe

Tutkintavankien näkemyksiä Jokelan vankila toiminnoista ja niiden kehittämistä.

Tutkimuksen toteutus

Noin 12 tutkintavangin teemahaastattelut Jokelan vankilan eri osastoilta

Lupahakemus

Haette lupaa haastatteluihin.

Päätös

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö myöntää teille tutkimusluvan hakemuksenne mukaisesti. Haastattelut tulee toteuttaa vankilan johtajan tai apulaisjohtajan suostumuksella.

Vankien osallistuminen tutkimukseen on vapaaehtoista ja heiltä tulee pyytää yksilöity kirjallinen suostumus osallistumisesta tutkimukseen. Tutkimuksen tulokset on esitettävä niin, etteivät yksittäiset henkilöt ole tunnistettavissa. Tutkimusaineisto on säilytettävä siten, ettei se joudu ulkopuolisten käsiin. Tutkimusaineisto on tarkoitettu vain tutkimukselliseen käyttöön ja se on hävitettävä yksilötietojen osalta tutkimuksen valmistuttua. Tutkimuksen toteutus ja tutkimusaineiston keruu ei saa aiheuttaa kohtuutonta haittaa vankilan muulle toiminnalle.

2(2)

Tutkimuksen valmistuttua siitä tulisi lähettää sähköinen kopio tai paperikopio Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköön, Jokelan vankilaan sekä Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen Kriminologiselle kirjastolle.

Riitta Kari
kehitysjohtaja

Peter Blomster
erikoistutkija

Esitelty ja päätetty sähköpostitse.

Tiedoksi

Etä-Suomen rikosseuraamusalueen johtaja
Jokelan vankilan johtaja

Liite 3: Lomake ilmoitustauluille

Hei!

Olemme rikosseuraamusalan sosionomiopiskelijoita Laurea-ammattikorkeakoulusta. Teemme Jokelan vankilalle opinnäytetyötä, jonka aiheena on tutkintavankien näkemykset vankilan toiminnoista ja niiden kehittämisestä.

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää vastaavatko vankilan tarjoamat toiminnot tutkintavankien tarpeisiin, miten niihin osallistutaan ja miten toimintoja sekä tarjontaa tulisi kehittää. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja haastateltavalla on halutessaan oikeus vetäytyä tutkimuksesta missä vaiheessa tahansa prosessia.

Haastattelut toteutetaan yksilöhaastatteluina joulukuun-tammikuun aikana Skype-yhteydellä ja haastattelu kestää noin tunnin.

Haastateltavia ei pysty yksilöimään tutkimuksesta. Haastattelut nauhoitetaan ja tallennetaan tutkimuksen tekemisen ajaksi, jonka jälkeen tallenteet hävitetään. Litteroitua aineistoa hyödynnetään opinnäytetyön toteutuksessa ja loppuraportoinnissa. Haastattelumateriaalia ei käytetä muuhun tarkoitukseen eikä sitä luovuteta ulkopuolisille henkilöille.

Haastattelussa käsiteltävät teemat ovat:

- Taustamuuttajat
- Vankilan toiminnot
- Vankien tarpeet
- Toimintojen kehittäminen
- Vapaa sana ja kysymykset opinnäytetyön tekijöille

Mikäli haluat osallistua tutkimukseen, otathan yhteyttä rikosseuraamustyöntekijä Manniseen.

Ystävällisin terveisin,

Heidi Leppänen & Kaisa Nurmela

Liite 4: Suostumuslomake

SUOSTUMUS OPINNÄYTETYÖHÖN OSALLISTUMISESTA

Tällä lomakkeella annan suostumukseni tutkimukseen osallistumiseen, haastattelun nauhoittamiseen, litterointiin ja litteroidun aineiston hyödyntämiseen tutkimuksessa ja loppuraportoinnissa.

Olen tietoinen opinnäytetyöstä, sen tarkoituksesta, tavoitteista ja toteutuksesta. Olen tietoinen, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja minulla on oikeus peruuttaa osallistumiseni missä tahansa vaiheessa prosessia. Peruuttaessani osallistumiseni, itseäni koskeva haastattelumateriaali hävitetään, eikä sitä käytetä osana opinnäytetyötä.

Olen tietoinen, että haastattelut ovat luottamuksellisia, eikä minua voida tunnistaa antamistani vastauksista valmiissa opinnäytetyössä.

Haastattelumateriaalia käytetään vain ja ainoastaan opinnäytetyön toteutuksessa, eikä sitä luovuteta ulkopuolisille. Opinnäytetyöntekijät säilyttävät haastattelutallenteita vain opinnäytetyön tekemisen ajan, jonka jälkeen tallenteet hävitetään.

Suostun haastattelun nauhoittamiseen, haastattelussa antamieni tietojen ja haastattelun avulla kerättyjen materiaalien käyttämiseen opinnäytetyön tarpeiden mukaisesti. Allekirjoituksellani vahvistan suostumukseni osallistua tutkimukseen.

Aika ja paikka

Haastateltavan allekirjoitus ja
nimenselvennys

Heidi Leppänen & Kaisa Nurmela
Laurea-ammattikorkeakoulu, Tikkurilan kampus
Rikosseuraamusalan sosionomitutkinto

Liite 5: Aineiston analyysi

2 b. Mistä syystä?	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Yhdistävä luokka
on vähän kato siel alueel ongelmii (Suha, vkm, AR)	Ongelmia vihanhallinnan tai päihteiden kanssa.	Avun hakeminen	Muutoshalukkuus	Motiivi osallistumiseen
mulla kieltämättä on ollut elämässäni ongelma vähän ton väkivaltasuuden kanssa	Ongelmia vihanhallinnassa.			
aattelin niin et vois olla ihan mielenkiintosta kuunnella toisenlaisiaki näkökantoja mitä elämä vois olla.	Uteliaisuus voisiko elämä olla toisenlaista	Uusia keinoja elämänhallintaan		
No, ihan hyvii ne on (SUHA, VKM). kyl siel saa vähän mietitty sellassii juttui mitä ei välttämät ite tulis mietitty nii ni, kyl se, on niist hyötty.	Uusien ajatusten löytäminen			
se VKM oli ihan hyvä mut tota oikeestaan pakko myöntää et se antiriiippuvuus ni vähän näönvuoks sitte. Että tota pääsis mahdollisima nopeesti sitte avopuolelle.	Toimintaan osallistuminen vaikuttaa myönteisesti sijoitukseen	Sijoitukseen vaikuttaminen	Saavutettavat hyödyt	
mä kyllä arvostan sitä et se mahdollisuus täällä mulle annettiin et se käydään, koska se tulee vaikuttamaan sitten tulevaisuudessa muutenkin ton käyminen meikän tuomion lusimiseenkin sitten jonkun verran	Toimintaan osallistuminen vaikuttaa tuomioon myönteisesti			
No, ihan hyvii ne on (SUHA, VKM). Niinku, tai semmassii ainaki ne näyttää hyvält paperilla	Ohjelmatoiminta näyttää hyvälle paperilla			
Osa tekstistä piilotettu putsajana ja sit siin on	Enemmän vapauksia	Paremmat oltavat		

kivaa et ovi on auki 7- joka päivä. Saa soitella ja voi kokkailla enemmän, ku muuten ovet on vaan sen pari kolme tuntii auki päivässä				
No siks ku tääl on pakko - - jos sä et osallistu ni sä joudut sinne neloselle ja sit se on vaa pelkkää makaamista... kokoajan ovi kii ni ei se sit oo oikee hyvä	Toimettomuus johtaa siirtoon			
Osa tekstistä piilotettu valmaa ni piti teha jotain et saa sit sen satasten kuussa tonnikalarahaa.	Motiivina raha	Raha		
- Ja sit tietenkin raha, et tääl on rahat niin tiukalla et pakko saada jotain rahaa	Motiivina raha			
ku tääl on tätä ylimääräst aikaa	Liikaa aikaa	Ajan hyödyntäminen	Ajan käyttö	
et käyttää tätä aikaa hyödykseen niin paljon ku mahdollista	Ajan käytön hyödyntäminen			
Mulla on aika pitkä kakku tulossa kai	Aikaa osallistua			
aika innoissaan ain lähtee kun tulee jotain uutta	Uudet asiat innostavat	Uusien asioiden kokeileminen		
melkeen jokaseen mihin on mahdollista päästä ni haen	Uusiin toimintoihin hakeutuminen			
tekemistä muutenki tähän arkeen et ei ois tota pelkkää kopitusta niin paljon.	Tekemistä sellin ulkopuolella.	Toimettomuuden vähentäminen		
Et kiva se on päästä sieltä sellistä ulos tekee jotain.	Pääsee pois sellistä			
Jos täytyy istua koko päivä sellissä, se ei oo hyvä. Minä tykkään tehdä jotakin, energia täytyy saada ulos kropasta	Tekemistä sellin ulkopuolella.			
mut sitte valmaan taas sen takii et mä tykkään siit, mä haluan opiskella	Opiskelu tuo tekemistä.			

jotain, et on jotain tekemistä niinku				
Lukioo alotin vankilassa et kaikki ne kurssit oon käynny vankilassa ja sit rakennusalan koulutuksen kans mutta ajoneuvoasentajan linjan kävin siviilissä, että puolivuotta jäi käymättä. Ja sehän täs on tarkoituskin et mä suoritan näit loppuun.	Tutkinnon saaminen loppuun	Opinnoissa valmistuminen		
siellä (Valmassa) saa sit tukee ku siellä käy matikan opettaja kerran viikossa ja äidinkielenopettaja. Saa kielissä apua ku oon nytte aatellu vähän parantaa itseäni ja yrittää saada ton lukion käytyä läpi et voi sit hakea esim johonkin AMK:iin tai yliopistoon.	Tutkinnon saaminen loppuun jatko-opintoja varten.			
Pidän siitä (työtoiminnasta), koska silloin voi jutella muiden ihmisten kanssa, se kuluttaa aikaa ja tällä hetkellä minulla on hyvä työ	Työtoiminta on mielekästä.	Mielekäs toiminta		
Duunissa mä nyt oon sen takia et toi homma on sellasta mikä niinku mulle sopii.	Työtoiminta on sopivaa itselle.			
mä ite tykkään niinku tolleen et saa ite vaikuttaa siihen hommaan.	Työtoimintaan saa itse vaikuttaa.			
Tottakai et sivistää iteensä mahdollisimman paljon	Itsenä sivistäminen			

Liite 6: Kaikki osallistumiseen vaikuttavat tekijät

Yläluokka	Alaluokat	Ilmauksia (kpl)
Muutoshalukkuus	Avun hakeminen Uudet keinot elämänhallintaan	2
Saavutettavat hyödyt	Sijoitukseen vaikuttaminen Paremmat oltavat Raha	7
Ajan käyttö	Ajan hyödyntäminen Uusien asioiden kokeileminen Toimettomuuden vähentäminen Opinnoissa valmistuminen Mielekäs toiminta	15
Tarpeellisuus	Aiempi osallistuminen ohjelmatoimintaan Vastaavuus tarpeisiin	7
Toimintaan osallistumisen esteet	Toiminta ei toteutunut Osallistuminen ei ajallisesti mahdollista	8
Toimintojen riittävyys	Määrä Vapaa-aika	15
Vastaavuus tarpeisiin	Toimintojen mielekkyys Monipuolisuus	12
Toimintojen toteutuminen	Koronatilanteen vaikutukset toimintoihin Toimintojen peruuntuminen Resurssien vaikutus Sellissä vietetyn ajan määrä Kahdeksan tunnin tavoite	22
Toiminnan merkitys vankeudessa	Sellin ulkopuolinen aika Rahan merkitys Mielekäs toiminta	13
Toiminnan merkitys pitkällä aikavälillä	Toiminta tukee tavoitteita Toiminnan hyödyt tulevaisuudessa	7
Sosiaalinen yhteenkuuluvuus	Vuorovaikutus Kohtaaminen	5